

LOMATUAWI

MATTHEWT

AHPIY'O

The Birth Record of Jesus Christ (Lk. 3.23-38)

1 1I' tutuveni it Jesus Christ hakiy ahpiy sinotiqat tuawi'ta. Pam Abraham-nit pu David pumuy amuhpiy aniwhti. 2Ura Abraham Isaac náata; noqw pam Jacob náata; noqw pam Judas-nit pu tupkomuyatuy pumuy náamu. 3Noqw Judas Phares-nit pu Zarat pumuy náamu; (Thamar pumuy yúamu); noqw Phares Esrom náata; noqw pam Aram náata; 4Noqw pam Aminadab náata; noqw pam Naasson náata; noqw pam Salmon náata; 5Noqw pam Booz náata, (Rachab put yúata); noqw Booz Obed náata, (Ruth put yúata); noqw Obed Jesset náata. 6Noqw pam David it moñwit náata; noqw pam Solomon náata, (hakiy Urias nõmaatniñwuqa put yúata). 7Noqw Solomon Roboam náata; noqw pam Abiat náata; noqw pam Asat náata. 8Noqw pam Josaphat náata; noqw pam Joram náata; noqw pam Ozias náata. 9Noqw pam Joatham náata; noqw pam Achaz náata; noqw pam Ezekias náata. 10Noqw pam Manasses náata; noqw pam Amon náata; noqw pam Josias náata. 11Noqw pam Jechonias-nikañw pu tupkomuyatuy pumuy náamu, sinom Babylon aqw tsāmiwyaqat ephaqamo. 12Noqw pumuy Babylon aqw tsāmiwyaqw put atsva Salathiel tihtiwa. Pam hak Jechonias tíata. Noqw pam Zorobabel náata. 13Noqw pam Abiud náata; noqw pam Eliakim náata; noqw pam Azor náata. 14Noqw pam Sadoc náata; noqw pam Achim náata; noqw pam Eliud náata. 15Noqw pam Eleazar náata; noqw pam Matthan náata; noqw pam Jacob náata. 16Noqw pam Joseph náata. Noqw Joseph Maryt kōñaata. Noqw Maryt hapi ahpiy Jesus, Christ yan túñwantiwhqa tihtiwa. 17Noqw öviy Abraham añqw David aw pahsavo

sohsoyam nānañk qatsívaptuyaqam pakwt nālōq sihkay'tasikipwatya; noqw pu David añqw Babylon aqw tsāmiwyaqat aw pahsavo pakwt nālōq sihkay'tasikip nānañk qatsívaptuya; noqw pu Babylon aqw tsāmiwyaqat añqw Christ aw pahsavo pakwt nālōq sihkay'tasikip nānañk qatsívaptuya.

The Birth of Jesus Christ

(Lk. 2.1-7)

¹⁸Noqw yantaqat ahpiy Jesus Christ hapi tihtiwa: Put yuat Mary Joseph aw awiniwtaqw, nāt pumuy qa nāmatiwi, pam Qahováriwtaqat Hikwsit eñem nō'yiwkañw mātaqti. ¹⁹Noqw put siwatwaat Joseph suan hintaqe, put nuhtutpik hamanhintsanniqey qa suhta'ewnihqe, pay as put turs nanauyve mātapniqey unañwiti. ²⁰Noqw nāt pam pan wūwankañw tūmoklawhq, meh, pi Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtiqe, aw pañqawu: Joseph, um David tíata, pay um qa nānaphin wūwantat, uhmantuway Maryt nāmi távini; pay put ahsonve aniwhtiqat Qahováriwtaqat Hikwsit eñemi. ²¹Noqw pam tiyohyat tihtani; noqw um hapi put Jesus yan tuñwani, ispi pam sinomuy qaanhtipuyamuy añqw ayo óyaniq'ō. ²²⁻²³Ura Tutuyqawhqat lavay'ayay ahpiy yan lavayhti: Meh, nāt qanawhvalni'taqa māna nō'yiltini; nen tiyohyat tihtani. Noqw puma put Emmanuel yan tuñwáyani, pam hapi Tutuyqawhqat itamuma, i'nihqe pam'i. Noqw ii yantaqa sohsoy yaniwhtiqw, i' hisat lavaytiwhqa aw antsaniwa. ²⁴Pahsat pu Joseph tātayhqe, Tutuyqawhqat hoñviayaat hin put aw tutaptaqat anhtiqe, mantuway nāmi távi; ²⁵Nihqe pas pam put qa aw hintsana, pas pam susmohti tiy tihtaniqat aw pahsavoo. Noqw pam tiyohyat tihtaqw, Joseph put Jesus yan tuñwa.

Visitors from the East

2 ¹Noqw hak Moñwi Herod moñw'iwtaqw, Jesus Judea-tutskwat ep Bethlehem-kitsókit ep tihtiwa. Noqw meh, hakim pas wuwni'yunqam hōpahaqawq Jerusalem ep ökihqe pañqawu: ²Ya Jew-sinmuy amumi moñw'iwtaniqe tihtiwhqa hak háqamo? Pi itam hōpaq sōhut put tuawi'taqat tutwaqe put hakiy aw naokiwlalwaniqe öviy añqwya. ³Noqw Moñwi Herod it navotqe tusitaqe pas hinhaqam unañway'ta, pu sohsoyam Jerusalem ep yesqam piwu. ⁴Noqw öviy pam Tutuyqawhqat awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu sinmuy amuñaqw tutavot tūtutuqaynayaqamuy sohsokmuy tsovalaqe, haqam Christ tihtiwniqat pumuy tūviñta. ⁵Noqw puma put aw pañqawu: Judeat ep Bethlehem ep'e; pi Tutuyqawhqat lavay'ayaat yan pēna: ⁶Pu úmaa, uma Judat-tutskwat ep Bethlehem-kitsókit ep sínomu, pas uma Judat ep pavansinmuy amuñaqw qa hin'eway'omu; pi umuñaqw hak moñw'iwtaniqa wunuptuni; nen pam isinomuy amumi tunatyawmani, Israel-sinmuy amumii. ⁷Pahsat pu Herod pumuy hakimuy pas wuwni'yunqamuy nanauyve wánwayhqe, hisatniqw sōhu

mātaqtiqat pumuy pās tūviinta, ⁸Nit pumuy Bethlehem aw hōnaqe amumi pañqawu: Uma awye', tsākw pās hepyani, nen ason uma tutwe' añqw nuy āawnawisni; noqw nu tuwat awnen put pas hihtatani. ⁹Noqw puma moñwit añqw yan nanaptat ahpiyya; noqw meh, ura sōhu hōpaq pumuy amumi mātaqtiqa pumuy amupyeye hinmaqe, haqam tiyohyat qátuhqat aw pítuhqe atsve huruhti. ¹⁰Noqw puma sōhut tutwaqe, pas hinhaqam hahlayhtoti. ¹¹Noqw puma kihut aw yuñqe, pep tiyohyat yuyat Maryt enañ tutwa; nihqe puma tiyohyat atpipo tamötshoñvat pas hihtatota; nit pu hihta enem hinvayaqey añ hōtahtotaqe, put hihta huytota, sikavalasivata, pu frankincense, nit pu myrrh. ¹²Noqw pay puma Herod aw qa áhoyyaniqey God añqw tumoknanaptaqe, pay pas háqe'wat ahoy tutsqway aqwya.

The Escape to Egypt

¹³Noqw pumuy ahpiyyaqw, pi meh, Joseph tūmoklawhq, Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtiqe aw pañqawu: Meh, Herod tiyohyat pās hepni, put ninaniqee. Noqw öviy um qatuptut, tiyohyat, yuyat enañ wikkañw, Egypt-tutskwat aqw wāyani; nen pas ason nu hisat uñ hin āawnaniqat pahsavo um hāk pepeq qátuni. ¹⁴Noqw öviy pam qatuptut, tiyohyat yuyat enañ wikkañw, míhikpuva Egypt aqw'a; ¹⁵Nihqe pas ason hisat Herod mokqat aw pahsavo pam pepeq qatu. Ura Tutuyqawhqa lavay'ayay ahpiy yan lavayhti: Nu Egypt aqw itiy wáñwayi. Noqw yan hapi i' hisat lavayhtiwhqa aw antsaniwa.

The Killing of the Children

¹⁶Noqw ima a'nö wuwni'yuñqam ahpiyyaqw, Herod māmatsq kurs puma paysoq put yüyuyhnaya. Noqw öviy pas pam a'nö itsívutiqe, hakimuy hōnaqe, puma totimhoymuy Bethlehem ep yesqamuy sohsokmuy qöqyaniqat ayata, pu ahsupoq qalava yesqamuyu, lōq yahsañwni'yuñqamuy ahpiy nāt tsātsakwmuy aqw pahsavoo. Ura pam pas wuwni'yuñqamuy pās tūviintaqe hisat paniwhitiqat navotqey put ahpiy panhti. ¹⁷Pahsat pu Tutuyqawhqat lavay'ayaat Jeremy hin lavayhtiqaq aw antsaniwa; ura pañqawu: ¹⁸Ramat ep hakiy tōnaat nanaptiwa; hak paktöqnuma, a'nö paknuma, pas pavan hinhti qey pan paknuma. Rachel timuy öviy paknumqe, pas qa okniqey nāwakna, puma súlawhti qw öviy'o.

The Return from Egypt

¹⁹Noqw ason hisat Herod mokq, meh, Joseph Egypt epeq tūmoklawhq, Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtiqe aw pañqawu: ²⁰Um qatuptut tiyohyat, yuyat enañ wikkañw, Israel-sinmuy tutsqwayamuy aqw áhoyni; pay put ninayaniqey anyuñqam qa yēse. ²¹Noqw pahsat pu pam qatuptut, tiyohyat yuyat enañ wikkañw, Israel-sinmuy tutsqwayamuy aqw'a. ²²Noqw yaw Archelaus nay Herod qeniyat ep Judeat aw moñw'iwtaqat pam

navotqe, pañsoniqey tusita; nit pay pam God añqw tumoknavotqe, Galileet ep haqamiwat aw lahsi. ²³Nihqe pam pep pítuhqe kitsókit Nazareth yan mātsiwhqat ep qatuptu. Yan Tutuyqawhqat lavay'aymat hin lavayhtotiqat aw anhti; ura pañqawqa: Pam Nazareth-sino yan túnwantiwni.

The Preaching of John the Baptist
(*Mr. 1.1-8; Lk. 3.1-18; Jn. 1.19-28*)

3 ¹Noqw ephaqam hak tāqa John yan mātsiwhqa sinmuy kūyit akw tuvoylalawhqa Judeat ep qayēsiwhpuve yuaataqe, ²Pañqawlawu: Uma nāp umuhtunatyay añqw lasyani; taq ōveqatsit añqw moñwtunatyay aw hayhkalti. ³Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat Esaias yan lavayhti: Hakiy tōnaat qayēsiwhpuve tsa'tinumqa navotniwa; nihqe yan lalvaya: Uma Tutuyqawhqat eñem pōhut aw hintsatsnani, pam háqe'niqat aw suwiptotani. Noqw John ep i' hisatlavayhtiwqhqa aw antsaniwa. ⁴Noqw i' John hihta pohkot pōlay'taqat pōhōyat añqw yukiwtaqat yuws'i'kañw, kolāsat kwewta; noqw pam mātuy tūmoyta; pu piw haqam mōmohtuy tsāme', momospalayamuy enañ tūmoytañwu. ⁵Pahsat pu Jerusalem añqw sinom put aw ōkiwta, noqw pu Judeat sohsovik añq'ō, pu ahsupoq tutskwat pāyut Jordan nōyakiwtaqat añq'ō. ⁶Nihqe qaanhtipuy nahostotat, John ahpiy pāyut Jordan aqw kūyit akw tuvoylatoti. ⁷Noqw kaysiwhqam Pharisee-sinom-niqw, pu Sadducee-sinom put ahpiy kūyit akw tuvoylatotiniqe ep ōkiqw, pam pumuy túwahqe amumi pañqawu: Is úmaa! Ya uma hinoqw tsūtsu'tuy amún itsfvut nātoniqat añqw watqa? Ya hak umuy āawna? ⁸Kurs uma pas antsa nāp umuhtunatyay añqw lasye', uma alōñōt qatsit ahpiy tutmalat hintsatskani. ⁹Pu uma qa pan wūwankahkañw, umuh'unañwpeq pañqawwani: Abraham hapi itanaa, kitotani. Taq nu umumi pañqawni: God it o'wat añqw Abraham eñem sinmuy aniwnaniqey tuwi'ta. ¹⁰Noqw pay hapi pikaiñwa himutsotskit nāyat tsahqaniqey na'sas'iwta; noqw ōviy himuwa tsoki lomasipalat qa himuy'vañwuqa tsaqniwe' qōhit aqw tūviwni. ¹¹Pay as pi pas antsa nu umuy kūyit akw tuvoylalawu; uma nāp umuhtunatyay añqw lasyaqat tuawi'taniqee. Nikañw añqw inuñknihqqa inuhpenihqe pas pavan ōqala; noqw soon nu yan'ewayni'kañw put tōtsiyat yawmani; ason pam Qahováriwtaqat Hikwsit akw umuy tuvoylalawni, pu qōhit akw'a. ¹²Pam wuhihpiy yawta, nihqe murivihkay ep pās wuwhini; nen sōhōvosit koyohtani; nikañw pam qōhit pas qa tokniqat akw tsihpūt taqtsokni.

The Baptism of Jesus
(*Mr. 1.9-11; Lk. 3.21-22*)

¹³Noqw pahsat pu Jesus John ahpiy kūyit akw tuvoylatiniqe Galileet añqw Jordan aw pitu. ¹⁴Noqw John put qa nakwhanaqe aw pañqawu: Soon as qa nu uhpiy kūyit akw tuvoylatiwni. Noqw piw kurs um añaqaw inumii? ¹⁵Noqw pay Jesus lavayhtiye put aw pañqawu: Pay soon tis qa pantani;

itam pan hapi God tunatyayat añ ahsupoq aw antsanni. Noqw pahsat pu pam put nakwhana. ¹⁶Noqw Jesus kūyit akw tuvoylatiwht, pahsat pay pānaqw yama; noqw meh, tokpela hötsiltiqw, God Hikwsiat höwit antaqa añqw hawhqe, put atsmi tsokiltiqw, pam aw yori. ¹⁷Noqw meh, hakiy tōnaat ñaƚw pañqawu: I' hapi pas aw iunañwa Itii; it nu pas hahlayi.

The Temptation of Jesus

(Mr. 1.12-13; Lk. 4.1-13)

4 ¹Pahsat pu Qahováriwtaqa Hikwsi qayēsihwpmi haqami Jesus wiki, Nukpanat ahpiy aw unaheviwniqat öviy'ö. ²Noqw pam l̄öp sunát-sikis talönvaqat pu tōkilat añ qa nōsqe, put atsve tsōnmoki. ³Noqw Unatwi'taqa put aw pítuhqe aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen um it o'wat pōlavikiniwhtiniqat aw pañqawni. ⁴Noqw pam lavayhtiqe put aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Sino qa pōlavikit-sa akw qátut, sohsok lavayit God moañaqw nōñantaqat akw qátuni. ⁵Pahsat pu Nukpana pas āantsawat kitsókit aqw ömiq Jesus wikqe, God kiyat ep suswupakits'ömiq put tsoka, ⁶Nit aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen um atkamiq tsóokni; pi ura yan pey'ta: Pam hoñviaymuy ayataqw ūmi tunatyaltotini. Nen puma may akw uñ hölölni'yuñwni, taq ka um owat aqw uhkukuy sáviknani. ⁷Noqw Jesus put aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Um God Uhtutuyqawhqay aw qa tuwanlawni. ⁸Pu piw Nukpana haqami pas wupatukwit aqw put wiki; nihqe tūwaqatsit añ ahsupoq moñwqeqnit, piw put añ hihta susnukñwat put aw mahtakna; ⁹Nihqe put aw pañqawu: Iit sohsok nu ūmi nóani, um inutpipo tamötswunuptut, inumi naokiwhta'ö. ¹⁰Pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Sóoni, yupa Satan, pi yan pey'ta: Um Uhtutuyqawhqay God aw naokiwlawni, pu um put-sa eñem tumalay'tani. ¹¹Pahsat pu Nukpana put mātavi; noqw meh, ñaƚw hoñvia'yam put aw ökihqe aw unañwtpaya.

Jesus Begins His Work in Galilee

(Mr. 1.14-15; Lk. 4.14-15)

¹²Noqw yaw John sivikimi panayaqw Jesus navotqe pañqw Galileet aqw'a. ¹³Nihqe pam Nazareth-kitsókit añqw ahpiynihqe Capernaum-kitsókit ep pítuhqe pep huruhti. Pam kitsóki wuhkovatuphat qalaveq'a, Zabulon-nikañw pu Nephthalim pumuy tutskwayamuy qalavoo. ¹⁴Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat Esaias hin lavayhtiqat aw anhti; ura pañqawu: ¹⁵Zebulon tutskwayat pu Nephthalim tutskwayat wuhkovatuphat aqw pihkat pāyut Jordan yupqöyve qa-Jew-sinmuy tutskwayamuy Galileet ep ¹⁶Hakim sinom qatalpuve yesqam qaan'ewakw tālat tutwa; noqw mokiwyu qalava, pu kihsiwniyat añ yesqamuy amumi tālawva. ¹⁷Pahpiy haqahpiy pu' Jesus nuhtumi yuaativaqe pañqawlawu: Uma nāp umuhtunatyay añqw lasyani, taq öveqatsit añqw moñwtunatya aw hayhkalti.

Jesus Calls Four Fishermen

(Mr. 1.16-20; Lk. 5.1-11)

¹⁸Noqw Jesus wuhkovatuphat Galilee yan túnwantiwhqat qalavaqe hinmakañw, hakimuy lōqmuy nātupkomuy tuwa, hakiy Simon, Peter yan piw túnwantiwhqat-nikañw, pu tupkoyat Andrew púmuy. Puma pakiwmaqtutsayat pamiq pahpana, puma pakiwmahkatnihqey akw qátuhqee. ¹⁹Nihqe pam pumuy amumi pañqawu: Uma inunk hinmani. Noqw nu umuy tutuwnaqw, uma sinmuy kwihkwisnani, uma pāvakiwhtuy hin kwihkwisnaqey pan'i. ²⁰Noqw pahsat pay puma tutsayay tatamhtat, put anki. ²¹Pu pam pahpiynikañw, piw hakimuy lōqmuy nātupkomuy tuwa, hakiy Zebedeet tímuyatuyu, hakiy James-nikañw pu tupkoyat John púmuy; puma nay Zebedeet amum pākihut añqw pakiwkañw, pakiwmaqtutsayay aw yuyku; noqw pam pumuy wáñwayi. ²²Noqw pahsat pay puma pākihut nay enañ mātapt, put anki.

Jesus Teaches, Preaches, and Heals

(Lk. 6.17-19)

²³Noqw Jesus tutskwat-Galileet añ ahsupoq waynumqe, tsotsvalkiyamuy añ sinmuy tutuqaynatinuma; nihqe lomatuawit moñwtunatyat yuaataqat nuhtumi yuaatinumkañw, sinmuy amuhpa' sohsokmuy hihta akw òpuiwyuñqamuy, pu tütuyyaqamuy qalapsintima. ²⁴Noqw put ahpiy pam ahsupoq Syriat añ nanaptiwa. Noqw puma sohsokmuy hihta tūyat akw òpuiwyuñqamuy, pu kānavoti'yūñqamuy put aw tsamvanta, pu hakimuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwyuñqamuyu, pu homimitutuyyaqamuyu, pu amuhpa' qatāyuñqamuyu; noqw pam pumuy qalapsina. ²⁵Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom Galileet añqw put anik hinnumya, pu Decapolis añq'ö, pu Jerusalem añq'ö, pu Judeat añq'ö, pu Jordan yupqöyñaq'ö.

The Sermon on the Mount

5 ¹Noqw pam qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy amumi yórikqe, tsomomiq wupqe, epeq qatuptuqw, put aw nánatuwnayaqam put aw öki. ²Noqw pam lavayhtiqe, pumuy tutuqaynativaqe, amumi pañqawu:

True Happiness

(Lk. 6.20-23)

³Añ okiw'unañway'yūñqam hahlayhpit epya; pi puma hapi öveqatsit ep moñwtunatyat himuy'yūñwa. ⁴Pas añ tsaykitaqam hahlayhpit epya; pi puma okyani. ⁵Añ pasi'nañway'yūñqam pas hahlayhpit epya; pi puma tūwaqatsit makiway'yūñwani. ⁶Añ suan hinwisniqey tunlay'yūñqam, hak nōsiwhqat, pu kūyit hin tunlay'taqat pan suan hinwisniqey tunatyawyūñqam pas hahlayhpit epya; pi puma tunatyay aw yórikyani. ⁷Añ nun'okwat hahlayhpit epya; pi

God pumuy òkwatuwni. ⁸Añ suan unaiway'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma God aw yórikyani. ⁹Añ namivöhikit tumalay'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma God tímatnihqey pan túnwantiwyani. ¹⁰Añ suan hinwisqey ep okiwsahsanwaqam hahlayhpit epya; pi puma hapi òveqatsit anqw moñwtunatyat himuy'yuñwa. ¹¹Sinom inutsviy umumiq hihinqaqwakahkañw, umuy okiwsahsanyakañw, sohsok hihihita qalolmat umuy atsátotoynayaqw, uma hahlayhpit epyani. ¹²Uma hahlayhtote' pas hinhaqam hahlayyani; ispi uma òveqatsit ep qaan'ewakw ahsatit makiwyaniqee; pi pay puma Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy umupeveyaqamuy pan okiwsasna.

Salt and Light

(*Mr. 9.50; Lk. 14.34-35*)

¹³Uma hapi tūwaqatsit ep ònat anyuñwa. Nikañw pi òna suhuviwe', sen hihta akw piw suhutiwni? Pi pam pāpu qa hihta ápiynihqe maspiwhq, sinom aw wukukuykuyani. ¹⁴Uma hapi sinmuy amumi tālat anyuñwa. Tsomoveq kitsóki wúnuhqa kurs hin tupkiltiñwu. ¹⁵Ya sen sinom wihqóhit úwiknaye', hihta sivut akw put kuhtayañwu? Qae. Puma put tsotsókpiyat epeq tsokayaqw, pam kive yesqamuy sohsokmuy amumi talni'tañwu. ¹⁶Noqw pan hapi uma sinmuy amumi talni'yuñwni; noqw puma umuhtutmalay lolmat aw tāyuñwe', òveqatsit ep Umunay pas hihtatotani.

Teaching about the Law

¹⁷Uma qa yan inumi wūwayani: Pam ka tutavot piw Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy lavaiyamuy ayo yúkuniqe òviy pitu. Nu qa paniqw òviy pitu; pi nu put aw antsanniqe òviy pitu. ¹⁸Nu hapi umumi pas súañqawni: Pay tokpela, pu tūwaqatsit nātoniqw, soon tutavot ep hihsay tsohkokpu alóntini; soon sushihsay pey'taqa put anqw súlawhtini, pas añ ahsupoq tunatyaat aw antsaniwniqat aw pahsavoo. ¹⁹Paniqw hapi òviy hak haqam it tutavot ep hihta sushihsakwhoyat ayo yukut, pan tūtutuqaynaqa òveqatsit anqw moñwtunatyat ep susqahimuniqey pan túnwantiwni; pu hak haqam put an hinmaqa pan tūtutuqaynaqa hapi òveqatsit ep moñwtunatyat ep pas pávannihqey pan túnwantiwni. ²⁰Pas uma soon qa imuy tutavot tutuqaynayaqamuy-nikañw pu Pharisee-sinmuy, pumuy amuhpenihqe pavan suan hinwisni. Uma qa panwise', pas soon òveqatsit ep moñwtunatyat aw yuñni.

Teaching about Anger

²¹Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um qa hakiy ninani, kitota; pu hakiy ninaqa hin yukuniwniqey aw unahinhtimantani, kitota. ²²Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Hakiy sinoat hakiy ehpewi qa hihta ep qaanhtiqw, hak put ep itsívuiwtaqa hapi hin yukuniwniqey aw unahinhtimantani; pu hak sinoy pas qa hihtataqa nawus moñwtsovawtaqamuy amumi taviwmantani; pu hak haqam Um núanhimuu, hakiy aw kithaqa

maskiveq qōhit sivihpit aqw unahinhtimantani. ²³Paniqw ōviy kurs um hom'oyvihkat ep uhkuwahtipuy kwusivat, ura uhsino ūmi hihta ep unañway'taqat u'ne', ²⁴Um pep uhkuwahtipuy mātap, ahpiynen, put amum namivōhikt, pu' pahsat awnen, uhkuwahtipuy tāvimantani. ²⁵Um uhpew'iwtaqat its amum namivōhikmantani, nāt amum aqwnikañwo; taq nāp hisat sen pam hakiy hin yukunañwuqat aw uñ mātapq, pam uñ solāwat aw noaqw, pam uñ sivivanani. ²⁶Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas um soon pañqw yámakni, pas ason um hisat uhpōiy sohsok ep sisse', pep pu' pañqw yámakni.

Teaching about Adultery

²⁷Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um hakiy qa nāp uhhimuy qa kwañwáy'ni ²⁸Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Wuhtit aw nuvō'tay'taqa hapi pay unañwpeq put kwañwáy'ñwu. ²⁹Noqw ōviy kurs putvaqwat uhposi uñ qalomáhintsanqw um put hóroknat nahpiy tūvani. Pay pi tatam uhposi súlawhtiqw, um pankañw ōveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákini, hikis pi as um uhtokoy pasiwkañw qōhit sivihpit aqw tūviwni. ³⁰Pu kurs putvaqwat uhma uñ qalomáhintsanqw, um put ayo tuke' nahpiy tūvani. Pay pi tatam uhma súlawhtiqw, um pankañw ōveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákini, hikis pi as um uhtokoy pasiwkañw qōhit sivihpit aqw tūviwni.

Teaching about Divorce

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lk. 16.18)

³¹Pu ura piw pañqaqwa: Nōmay mātapniqa pan tutuvenyukit put máqamantani. ³²Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Hak wuhti tokoy qa hovalaqw, put kōñaat put mātave', pay yoñayqatsit aw put mātapñwu. Noqw hak tāqa put ámumtiqa pay tokot sokoptañwu.

Teaching about Vows

³³Pu uma piw nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um hihta lavayvasiwne', put qa atsátamantani; pu um Tutuyqawhqat aw lavayvasiwne', put anhtini, kitota. ³⁴Noqw nu hapi umumi pañqawni: Uma hihta lavayvasiwnaye' qa hihta akw put ōqaltoynayani. Uma qa ōveqatsit akw ōqallavayhtotini, taq pam God moñw'atsvewaata. ³⁵Pu piw qa tūwaqatsit akw'a, taq pam put wuwukpiata, pu piw qa Jerusalem akw'a, taq pam a'nō Moñwit wuhkokitsokiata. ³⁶Piw um qa uhqōtōy akw uhlayiyi pavan ōqalat pasiwnamantani, taq um soon sūkw hōmit qōtsatani, piw qōmvitani. ³⁷Nikañw uma pay Owi, kitotani, sen Qae. Nen uma hin lavayhtote' panhtotimantani. Taq ōqallavayi Nukpanat ahpiy nōñanta.

Teaching about Revenge

(Lk. 6.29-30)

³⁸Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Hak hakiy pōsiyat tūhote', nawus pam pōsiy akw put ep aw ahoytamantani; pu hak hakiy tamayat tūve', nawus tamay akw put ep aw ahoytamantani. ³⁹Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Uma hakiy qalolmat aw qa rohomtotimantani; nikañw nāphaqawa putvaqwat uhtayway wuvahtaqw, pay um piw ayañqwat put aw namtōknamantani. ⁴⁰Pu kurs haqawa tutavot aw yankañw uhnayp nay himtaqw, pay um piw aw uh'usimniy mātapmantani. ⁴¹Noqw kurs solāwa mōkiy uñ ikwiltoynat, um sūkw tutskwatuwanit put ámunniqat uñ tusoq'ayataqw, um lōq tutskwatuwanit pahsavo put ámunni. ⁴²Hak ūmi hihta tūvintaqw um put máqamantani; pu hak ūmi hihta nasimokahtaniqat um nasimokmaqani.

Love for Enemies

(Lk. 6.27-28, 32-36)

⁴³Uma nanaptaqw ura yan lavayhtotiwa: Um uhsinosñway aw unañway'tani, pu um uhtuwqay aw qa suhtaq'ewni, kitota. ⁴⁴Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Uma umuhtuwqamuy amumi unañway'yuñwni; umuy qalomásavitotaqamuy uma amumi lomavayhtotimantani; umumi qa suhtaq'ewyaqamuy uma amumi lolmat hintsatskani; pu umuy qalomáhintsahsanyaqamuy, pu umuy okiwsahsanyaqamuy amuñem uma nāwakintotani. ⁴⁵Nen uma kurs pas antsa Umunay òveqatsit ep qátuhqat tímatni; pi pam añ qalōlolmatuy-nikañw pu lololmatuy amuñem tāwat yámaknañwu; pu súañyuñqamuy-nikañw pu qasuanyuñqamuy amumi yoknañwu. ⁴⁶Ispi uma umumi unañway'yuñqamuy-sa amumi unañway'yuñwe' ya uma hihta ahsati'yuñwni? Ya hikis pi moñwit enem sívat òmalalwaqam qa panyuñwa? ⁴⁷Pu kurs uma umuhsinomuy-sa amumi yuaatote' ya uma mimuy amuhpenihqe hihta alōñōt hintsatskani? Ya hikis pi moñwit enem sívat òmalalwaqam qa panyuñwa? ⁴⁸Paniqw òviy uma pás pasiwyuñwni, òveqatsit ep Umuna pás pasiwtaqat pan'i.

Teaching about Charity

6 ¹Uma tunatyaltotini. Sinom umuy tsokanayaniqat uma qa tuñlay'kahkañw, hakiy hihta akw òkwatuwyamantani. Uma panyuñwe' Umunay òveqatsit ep qátuhqat ahpiy soon hihta ahsati'yuñwni. ²Uma navoti'yuñqw imuy pavansinmuy amuñaqw haqawat yantsatska: Himuwa hakiy hihta akw òkwatuwnik, añwu pay nāpyeve hakiy ayataqw, pam ahsavo tsotsvalkive, pu kihsonve put tunvotnañwu. Puma pay nawip'ew hintsatska; puma pay sinmuy amuñaqw tayawinpit tuñlay'yuñwa. Noqw uma qa amún hintsatskani. Taq nu umumi pas súañqawni: Puma pay

ahsatiy ömahtota. ³⁻⁴Uma qa panyuñwt nanauyve hihta kuwahtotimantani. Uma haqawa hakiy hihta akw ökwatuwnik hiki pas aw uh'unañway uhkwatsiy qa āawnani. Noqw Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa pas nāp un nuhtutpik tuwat tayawnamantani.

Teaching about Prayer

(Lk. 11.2-4)

⁵Pu um öveqatsit ep Unay aw nāwakne' imuy nawip'ew hinyuñqamuy qa amúntamantani; soq sinom pumuy amumi tāyuñwniqat öviy puma tsotsvalkiva, pu kitpik tütuyqava hoñkahkañw okiwlalwaniqey pas nānawakna. Nu umumi pas antsa pañqawni: Pay puma ahsatiy ömahtota. ⁶Ason um tuwat nāwakne' haqami uh'ahpaviy aw pakit, nañk uhtat, pahsat um Unay qamātaqpuvenihqat aw nāwaknamantani; noqw Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa un nuhtutpik hihta akw tayawnamantani. ⁷Nikañw uma nānawakne', añ qatuptsiwni'yūñqamuy qa amún paysoq pūvut-sa yuaatotani; taq puma yan wūwantota: Itam qatsá' lavayhtotiqw, suyan pi God itamuy hu'wani. ⁸Paniqw öviy uma pumuy qa amunyuñwni, pi pay Umuna umuy hihta haqni'yūñqw put navoti'tañwu nāt umuy aw qa tūviñtotaq'ö. ⁹Noqw öviy uma yan nānawaknamantani: Itanaa, öveqatsit ep qátuhqa, nam uhnatñwani pas kaptsi'tiwaa. ¹⁰Nam uhmoñwtunatyay aw pituu; nam uhtunatyatūwaqatsit ep aniwhtii, öveqatsit ep hin aniwhtiqey pan'i. ¹¹Um okiw pu' talöñvaqat ep itamuy itahtunösmakiway huytani. ¹²Pu um okiw itahpöiy itamuhpiy ayo yúkuni, itam itamumi pöiyuñqamuy amuhpiy put ayo yuki'wisqat pan'i. ¹³Pu okiw um itamuy unaheppit qa añ tsāmi'mat, hakiy qalolmat añqw itamuy ayo öoyhtimani. Pi um hapi pas Mónwinihqe öqalay'ta. Um-sa lolmat tālawñway'ta, sutsép-sa aqwhaqamii. Nam antani. ¹⁴Pi hakim umuhpewi qaanhtotiqw, uma put ep póhikyaqw, pep pu' öveqatsit ep Umuna tuwat umuhqaanhtipuy umuhpiy ayo yukut, umumi póhikni. ¹⁵Nikañw kurs uma pumuy amumi qa póhikyaqw, pep pu' öveqatsit ep Umuna tuwat umumi qa póhikni.

Teaching about Fasting

¹⁶Pu öviy piw uma nānapwale', uma nawip'ew hinyuñqamuy qa amún hinyuñwni; taq puma qahahlayyaqey pan pitsánway'yūñwniqe öviy tayway nukushintsanyañwu; noqw sinom sohsoyam pumuy nānapwalaqat nanaptañwu. Nu umumi pas antsa pañqawni: Pay puma ahsatiy ömahtota. ¹⁷Pu um'i, um napwale', uhqötöy wihkuyit akw lelwimantani, pu posimavaqtamantani. ¹⁸Noqw pep pu' um napwalaqat sinom qa nanaptaqw, Una qamātaqpuvenihqa put navoti'tani; noqw Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa un nuhtutpik tayawnamantani.

Riches in Heaven

(Lk. 12.33-34)

¹⁹Uma yep qatsit ep nennem hihta qa kahaktañalalwani; yep kwahkwahyam pu hihta sikañputañwuqa hihta hovalañwu, pu uuyiñwt hõtaye', hihta üuyyañwu. ²⁰Uma qa panyuñwt, òveqatsit ep nennem hihta kahaktañalalwani; pep kwahya pu hihta sikañputañwuqa hihta qa hovalañwu, piw uuyiñwt qa hõtayañwu, piw hihta qa üuyyañwu. ²¹Pi hakiy kahakhimuat háqamniqw hakiy unañwaat piw pepniñwu.

The Light of the Body

(Lk. 11.34-36)

²²Hakiy pōsiat hakiy aw talni'tañwu. Noqw òviy kurs hakiy pōsiat pasiwtaqw, pay tokoyat añ ahsupoq talni. ²³Nikañw kurs hakiy pōsiat qa pasiwtaqw pay tokoyat añ ahsupoq qatalni; noqw òviy kurs tāla uhsonvenihqa sūlawuqw, is uti pas qatālani.

God and Possessions

(Lk. 16.13; 12.22-31)

²⁴Soon hak haqam lōqmuy mōñwituy amuñem tumalay'tani; ispi soon pam qa sukwat aw pay qa yan unañway'kañw sukwat-sa pas hahlayni; sen pay hihtawat-sa aw pas yuki'kañw pu sukwat pay qa himuni. Kurs hin uma kāhakiwuy òviy tumalay'kahkañw, piw God eñem tumalay'yuñw. ²⁵Paniqw òviy nu umumi pañqawni: Uma hin yesniqey qa nānaphin wūwantotani, hihta nōñsaniqeyu, pu hihta hikwyaniqeyu, pu piw umuhtokoy eñem'i, hihta yuwsyaniqeyu. Puyaw hakiy qatsiat nōsiwhqat epnihqe qa pavan pas hímuu? Pu hakiy tokoat yuwsit epnihqe qa pavan pas hímuu? ²⁶Uma sūmawuy añ masay'yuñqamuy amumi tāyuñw; puma qa üuyyañwu, piw qa hōqyañwu, piw hihta qa koyohtotañwu; noqw yanyuñqw òveqatsit ep Umuna pumuy nopni'ta. Noqw ya pam umuy pumuy amuhpenihqe qa pavan pas kahkawna? ²⁷Ya sen umuñaqw haqawa pan wūwantaqa hin nāwuñwnaniqey ñas'ew tuwi'ta? ²⁸Noqw hinoqw pas piw uma yuwsit òviy nānaphin wūwantota? Uma tutskwat añ sishut aw wūwayani, hin puma wuñw'iwwisqata. Puma qa tumalay'yuñwa, piw qa tontotañwu. ²⁹Noqw nu umumi pañqawni: Hikis pi Solomon sohsok hihta nukñwat yuws'i'kañw qa hihtawat it sihut an lomayuws'i'ta. ³⁰Yan hapi God tutskwava tūsaqat lomayuwsina; pay pi pam hihsavo panyuñq'ö. Pu' pam as panyuñwt, qāvotiqw pay qōpqōmiq maspiw. Puyaw hinoqw tis pam umuy qa pas pavan yuwsinani, okiw uma òwituptsiwni'yuñqamu? ³¹Paniqw òviy uma qa nānaphin wūwantotani pañqawkahkañwo: Sen itam hihta nōñsani? ya sen itam hihta hikwyani? ya sen itam hihta nāyuwsinayani? kitotani. ³²Pi pay sohsok it yantaqat qatuptsiwni'yuñqam tunatyawyuñwa. Pi òveqatsit ep Umuna umuy sohsok it

hihta haqni'yunqat pay navoti'ta. ³³Nikañw uma mohti God moñwtunatyayat tunatyaltotimantani, pu suan hinwisniqeyu; noqw sohsoy ii himu umumi enañ noiwni. ³⁴Paniqw òviy uma pu' talòñvaqat ep qavomi hintaniqat ep qa nānaphin wūwantotani. Pay pi qāvoniqā hihta hintaniqat aw nāp tunatyaltimantaniq'ò. Pay pi uma pu' talòñvaqat ep hiniwhtiqtat-sa aw tunatyaltotimantani.

Judging Others

(Lk. 6.37-38, 41-42)

7 ¹Uma qa tūovelantotani, nen uma qa pantsaniwyani. ²Taq uma tūovelantote' pay piw pan pantsaniwyani; pu uma hihsa'haqam hakiy eñem tuwantotaqw, pay piw pan umuñem tuwantiwmantani. ³Noqw hinoqw um uhtupkoy posmiq hihta hihsaq tuway'kañw, pas nāp uhposeq lestavit pakiwtaqat aw qa unañwtavi'ta? ⁴Noqw pantaqw um hin uhtupkoy aw pañqawni: Himu as nu uhposkiy hóròknani, kítani, susmataqpi uhposveq lestavi pakiwtaq'ò? ⁵Um nawip'ew hinmaqa, um mohti uhposñaqw lestavit hóròkne', pahsat pu um suyan tālat taykañw, uhtupkoy poskiyat hóròknani. ⁶Uma hihta God aw noiwhqat qa popkotuy amumi taviyamantani, taq ka puma umuy núaye', tutkitotani; pu uma umuhpearl-túkwaviy qa pitsòtimuy amutpipo tūvayani, taq ka puma put aw wukukuykuyani.

Ask, Seek, Knock

(Lk. 11.9-13)

⁷Uma hihta òviy tūviñtotani, nen uma put makiwyani; pu uma hihta hepyani, nen tutwani; pu uma pòñòñöykinayani, noqw umumi hötsiltini. ⁸Pi hak hihta òviy tūviñtaqa makiwñwu; pu hihta hepqa túwañwu; pu pòñòñöykinaqat aw hötsiltimantani. ⁹Noqw kurs umuy haqawat tiat nay aw pòlaviktuvinñtaqw ya sen pam put owat máqani? ¹⁰Hal ya sen pam pākiwuy òviy tūviñtaqw soq put tsūat máqani? ¹¹Noqw kurs pay as uma qalomáhinkahkañw umuhtimuy hihta nukñwat huylalwaniqey tuwi'yunqw, puyaw tis òveqatsit ep Umuna put aw tūviñtotaqamuy hihta nukñwat huytani? ¹²Sinom umuy pāsyaniqat uma pan nānawakne' pay uma piw pan sinmuy pāsyamantani. Pi yan hapi Moses Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy amumum itamumi tutapta.

The Narrow Gate

(Lk. 13.24)

¹³Uma hihsa' qenit hötsiwat añ yuñni. Taq mokiwyu aqw hötsiwa wuhkoqni, pu aqw pòhu a'nò pūtsi; noqw kaysiwhqam pañsoq nātsamya. ¹⁴Pi qatsit aw hötsiwa hihsaq qéniniqw, pu aqw pòhu hihsaq pūtsiniqw, òviy híkiyom put tuway'numya.

A Tree and Its Fruit

(Lk. 6.43-44)

¹⁵Uma hakimuy Tutuyqawhqat lavay'aymatnihqey pan nātunwantotaqamuy ep tunatyaltotini. Taq haqawat pan atsáy'kahkañw umumi ökiwtani. Puma kanelmuy amún okiw'unanway'yunqey ankahkañw, kwëkwewhtuy amún tūhoyalayaniqey tunatyawyuñw. ¹⁶Pay uma pumuy hintsakpiyamuy mätsi'yunw. Ya sinom övat yönötskit anqw mawyañwu? Sen növnospalat hihta kütay'yunqat anqw mawyañwu? Pay qa panta. ¹⁷Noqw öviy haqam lomasipaltsoki nukñwat sipalay'vañwu; noqw pay qalomásipaltsoki qa nukñwat sipalay'vañwu. ¹⁸Pas lomasipaltsoki soon hin'ewakw sipalay'vañwu; pu qalomásipaltsoki soon nukñwat sipalay'vañwu. ¹⁹Qalomásipaltsoki qa nukñwat aniwnañwuqa tsaqniwe' qōhit aqw maspiñwu. ²⁰Pantaqw öviy uma pumuy aniwniyamuy akw pumuy mätsi'yunw.

I Never Knew You

(Lk. 13.25-27)

²¹Qa sohsoyam inumi Tutuyqawhqqa, Tutuyqawhqqa, kitiwisqam öveqatsit ep Ina moñ'iwtaqat aw yuñni; pi öveqatsit ep Inay tunatyayat añ hinmaqa hapi pañso pákini. ²²Ason aw pituqw pep pu' kaysiwqam inumi pañqawani: Tutuyqawhqqa, Tutuyqawhqqa, ya itam qa uhnatñwaniy aw yankahkañw uñem yuaaykuya? pu uhnatñwaniy aw yankahkañw nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ipwaya? pu uhnatñwaniy aw yankahkañw nihtiwaqat kätutmalat tumaltota? ²³Pahsat pu nu amumi pas pañqawni: Nu qa hisat umuy tuwi'ta; huvam inuhpiy ahpiyyaa, nukpantuwit hintsatskaqamu.

The Two House Builders

(Lk. 6.47-49)

²⁴Paniqw öviy haqawa ilavayiy aw tūqaykañw put an hinmaqa tāqat wuwni'taqat antaqat nu pañqawni. Pam owat atsve kīta. ²⁵Noqw yokvaqw, wukomunva, pu hukvaqe kihut añ a'nö yēvanta; noqw pam qa sahpu, pam owat ep kiiwtaqe öviy'o. ²⁶Pu haqawa ilavayiy aw tūqaykañw qaanhinmaqa hakiy qa wuwni'taqat antani. Pam hak pisave kīta. ²⁷Noqw yokva, wukomunva, pu hukvaqe kihut añ a'nö yēvanta; noqw pam sahpu, nihqe pam kihu qaan'ewakw kīqōti.

The Authority of Jesus

²⁸⁻²⁹Noqw Jesus pas öqalat pasiwkañw, pan pumuy tutuqayna, tutavot tütutuqaynayaqamuy qa amun'i. Noqw pam yan yuaataqe yukuqw, sinom put hin tutuqaynaqat ep aw kätayunwa.

Jesus Makes a Leper Clean

(Mr. 1.40-45; Lk. 5.12-16)

8 ¹Pu pam tsoñoñaq̄w hawhq, sinom qaan'ewakw hintaqam put ańkyā. ²Noqw meh, hak tokoplelet tütuyhq̄a pituhq̄e, put aw naokiway'taq̄e aw pańqawu: Tutuyqawhq̄a, um suhta'q̄ewnen soon nuy qa powatani. ³Noqw Jesus put aw māvuyaltiq̄e aw tońokt pańqawu: Pay nu suhta'q̄ewa; powaltii. Noqw pahsat pay put ań tokoplele sұлawhti. ⁴Noqw Jesus put aw pańqawu: Um hapi qa hakiy aw haqam lavayhtini; pay um ahpiynen God awwat mońwit aw nāmahtaknani, nen Moses hin tutaptaq̄w um kuwahtiput God aw nóani. Um yan powaltiq̄ey nuhtumi tuawi'tani.

Jesus Heals a Roman Officer's Servant

(Lk. 7.1-10)

⁵Noqw Jesus Capernaum aw pakiq̄w, hak solāwamuy amumi mońwi put aw pituhq̄e, put aw qa nātusitaq̄e, ⁶Pańqawu: Tutuyqawhq̄a, ihońviaya ikiy ep tuyhqatsq, put ahp̄a' qatāyũq̄w, pam pas kānanvotkańw okiwhinta. ⁷Noqw Jesus put aw pańqawu: Pay nu aqwnen put qalaptsinani. ⁸Noqw solāwamońwi lavayhtiq̄e put aw pańqawu: Tutuyqawhq̄a, soon pi um nuy yan'ewakwniq̄w ikiy aw papkini. Pay um panis lavayhtiq̄w, pay ihońviaya qalaptuni. ⁹Pi nu sukwat aw maqaptsi'kańw qatu. Noqw solāwam inumi piw maqaptsi'yuńwa. Noqw nu sukw aw, Yupa, kitaq̄w pam haqaminińwu; pu sukwat aw, Pew'i, kitaq̄w pam inuminińwu; pu ituwikiy aw, Yanhtii, kitaq̄w pam panhtińwu. ¹⁰Noqw Jesus put navotq̄e pas aw kātaytaq̄e put ańkyaqamuy amumi pańqawu: Nu umumi pas antsa pańqawni: Pas nu qa haqam pas yan tuptsiwnit tuwa, hikis Israel-sinmuy amuhpee. ¹¹Noqw nu umumi pańqawni: Nāt kaysiwhqam hōpaq̄w, pu tavańq̄w ökini; nen Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pumuy amumum öveqatsit ep tunösvońat aw yesvani. ¹²Noqw ima as pańsoq̄ yuńniqam ihpo qatalpumi maspiwyani. Pep pu' tsaykitiwni, pu tama nūritiwni. ¹³Noqw Jesus solāwamońwit aw pańqawu: Pay pi um aqwni. Pay um hin tuptsiwhq̄ nam antaa. Noqw put hońviayaat pay pahsatniq̄w qalaptu.

Jesus Heals Many People

(Mr. 1.29-34; Lk. 4.38-41)

¹⁴Pu Jesus Peter kiyat aw pakiq̄w kurs put nōmayat yuat mukituyat akw tuyhqatsi. ¹⁵Noqw Jesus put māyat aw tońokq, mukituya put mātavi; noqw wuhti qatuptuq̄e pumuy amumi unañwtavi. ¹⁶Noqw tapkiq̄w, sinom kaysiwhqamuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiyuńqamuy put aw tsamvaya; noqw pam lavayiy akw sinmuy amuńaq̄w nukpanhihikwsimuy ipwa; nihq̄e sohsokmuy tütuyyaqamuy qalaptina. ¹⁷Yan Tutuyqawhqat

lavay'ayayat Esaias lavayiat aw antsaniwa, pam ura pañqawu: Pam itamuy hihta akw õpuiwyuñqat nāmi nahlaknakañw, itahtuyay ikwilta.

The Would-Be Followers of Jesus

(Lk. 9.57-62)

¹⁸Noqw Jesus sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy put aw nõyakiwtaqw túwahqe, put aw nánatuwnayaqamuy wuhkovatuphat yupqõymiyaniqat amumi pañqawu. ¹⁹Noqw hak tutavot tütutuqaynaqa Jesus aw pituhqe put aw pañqawu: Tütutuqaynaqa, nu un haqaminiqw úmummantani. ²⁰Noqw Jesus put aw pañqawu: Ima sisikahtayht haqe' qölõy'yuñwa, noqw súmawuy añ masay'yuñqam totokpi'yuñwa; noqw nu' Sinot Tiat haqam iqõtõy nāsuñwnaniqey nāstaa. ²¹Pu piw suhka put aw nánatuwnaqa put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um nuy nakwhanaqw, nu mohti inay amht, pu' uñkni. ²²Noqw Jesus put aw pañqawu: Um inuñkni; ason pi so'pum pumuy amuñaqw so'pumuy amyani.

Jesus Calms a Storm

(Mr. 4.35-41; Lk. 8.22-25)

²³Pu pam pākihut aqw pakiqw, put aw nánatuwnayaqam put añk aqw yuñá. ²⁴Noqw meh, wuhkovatuphat añqe' qaan'ewakw hukvaqe, pas qaõwíhuhukq, õviy pākihut pāhut hoñvantaqat akw nõmilti; noqw pantaqw Jesus pūwi. ²⁵Noqw put aw nánatuwnayaqam put aw õkihqe, tātaynaqaw aw pañqawu: Tutuyqawhqa, itamuy ayo óyaa; itam súlawhtini. ²⁶Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw pas tsawiniwyuñwa, okiw uma õwituptionsiwni'yuñqamu? Pahsat pu pam wunuptut, hūhukañwtuy mēwa, pu pāhuta. Noqw wukosutmakma. ²⁷Noqw tuwat tahtaqt katayuñqe pañqawu: Ya sen i' hak himuniqw, õviy hikis pi hūhukañw, pu pāhu put hiñqawhqa anhtoti?

Jesus Heals Two Men with Demons

(Mr. 5.1-20; Lk. 8.26-39)

²⁸Noqw pam wuhkovatuphat ayoqwat Gergese-sinmuy tutskwayamuy aw pituqw, pepeq hakim löyõm tāqatuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwtaqamuy tuamaqõlnaqw yámakqe, put ahsawva; hakim nuhtsel'ewayomniqw, õviy soon hak pañqe' hinnumni. ²⁹Noqw meh, puma a'nõ töqtige pañqawu: Ya um itamuy hinhtiniqat nāwakna Jesus, um God Táita? Ya um nāt aw qa pituqw pay itamuy okiwsanniqe õviy pitu? ³⁰Noqw pep pumuy amuñaqw yāp pitsõtım wukotonawtaqam nõnova. ³¹Noqw õviy nukpanhihikwsim put aw õ'qalyaqe pañqawu: Kurs um itamuy ipwe', itamuy pitsõtımuy amumi yuñniqat itamuy nakwhanani. ³²Noqw pam amumi pañqawu: Yúpave. Noqw puma nõñakqe, pitsõtımuy amumi yuñá. Noqw sohsoyam pitsõtım tuhpelat añ pāmiq a'nõ yuhtukqe,

pāmiq paöysoa. ³³Noqw pumuy nopni'yuñqam watqaqe, kīmiyaqe, hin hiniwhitiqat lavayhta, pu ima hakim nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwtāqam hin hinhtiqaata. ³⁴Noqw sohsoyam pep kitsókit ep ki'yuñqam pañqw Jesus ahsawvawisa; nihqe put tutwaqe pay pam pumuy tutskwayamuy añqw ahpiyniqat put aw ö'qalya.

Jesus Heals a Paralyzed Man

(Mr. 2.1-12; Lk. 5.17-26)

9 ¹Pu Jesus pākihut aqw pakit, wuhkovatuphat yámakqe, nāp kitsókiy aw pitu. ²Noqw meh, hakim hakiy aha' qataytaqat tütuyhqat ahpāt añ wáökiwtaqat Jesus aw wikvaya. Noqw pam pumuy qapēwewniyamuy amumi túwahqe, it tütuyhqat aw pañqawu: Itii, um qa hin unañway'tani; pay uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa. ³Noqw hakim tutavot tütutuqaynayaqam pep yesqam unañwpeq pañqawu: I tāqa God aqw hiñqawu. ⁴Noqw Jesus pumuy wuwniyamuy mātsi'taqe amumi pañqawu: Ya uma hinoqw umuh'unañwpeq qalomáwuwantota? ⁵Ya hinwat lavayhtiniqw qa pas pas hinta? sen Uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa, kitaniqó'? sen Wunuptut, nakwsuu, kitaniqó'? ⁶Noqw pay pi nu' Sinot Tiat yep qatsit ep hakiy ahpiy qaanhtipuyat ayo yúkuniqey aw öqalat pasiwtaqat uma it akw nanaptani-pu pam it hakiy aha' qataytaqat aw pañqawu: Wunuptut, uh'ahpay kwusut, um nímani. ⁷Noqw pam wunuptut, kiy aw'i. ⁸Noqw kaysiwhqam sinom put aw täyuñqe, God pas hihtatota, pam hakiy sinot pas panhaqam öqalat máqahqat ep'e.

Jesus Calls Matthew

(Mr. 2.13-17; Lk. 5.27-32)

⁹Noqw Jesus pañqw ahpiynihqe, hakiy tāqat Matthew yan mātsiwhqat haqam moñwit eñem sivat ömalalwaqat ep qatuqw tuwa; nihqe put aw pañqawu: Um inuñkni. Noqw pam wunuptut put añki. ¹⁰Noqw ahpiy pantaqw, Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumum Matthewt kiyat ep ökihqe, pep tunösvoñat aw yesq, kaysiwhqam moñwit eñem sivat ömalalwaqam-niqw pu qaanhinwisqam pañso ökihqe, pumuy amumum put aw yesva. ¹¹Noqw Pharisee-sinom put aw tātayyaqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Noqw umuy tutuqaynaqa hinoqw moñwit eñem sivat ömalalwaqamuy-nikañw, pu qaanhinwisqamuy amumum tūmoyta? ¹²Noqw Jesus put navotqe, pumuy amumi pañqawu: Pay añ qahinyuñqam tūhikat qa haqni'yuñwa; nawus pi tütuyyaqam put haqni'yuñwa. ¹³Uma yañqw ahpiyye', tutuvenit añ pupriye', pahsat pu it lavayyukit māmatsyani: Uma tūookwatuwyaniqat nu put tunlay'ta; noqw uma soq hom'oyit-sa inumi noaya, it'a. Pi nu añ súanhinwisqamuy qa pumuy wánwayniqe öviy pitu; pi nu imuy qaanhinwisqamuy nāp tunatyay añqw lasyaniqat aw wánwayniqw öviy pitu.

The Question about Fasting

(Mr. 2.18-22; Lk. 5.33-39)

¹⁴Pahsat pu John aw nánatuwnayaqam Jesus aw ökihqe aw pañqawwa: Itam-niqw pu Pharisee-sinom piép nānapwalañwu. Noqw ya hintaqw öviy ūmi nánatuwnayaqam qa pantsatska? ¹⁵Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya sen haqam mö'wit ep sinoiwyuñqam möönañwuy pumuy amumunniqw napwalni'yuñwini? Nikañw pay ason hisat aw pituqw, möönañw pumuy nawhkiwni; noqw pep pu' puma nānapwalani. ¹⁶Qa hak sino puhutsatsakwmötsaput yewaskwit aw pihtakñañwu. Ispi hak panhti qw, put ep pihtakqa yuwsit añqw tsikq, pu' pas pāpu wukoproknwu. ¹⁷Piw qa haq pi hak pukawikorot sakwiwmaqat añ puhuovalalat kuhkuya; pi hakiy panhti qw, ovavala pēke' wiwkorot patomnani, nen añqw küiywtaqa wehemhtini, noqw wiwgoro sakwitotini. Pi puma puhuovalalat puhuwiwkorot añ kukyañwu; noqw pam qa hinhtiñwu.

The Official's Daughter and the Woman who Touched Jesus' Cloak

(Mr. 5.21-43; Lk. 8.40-56)

¹⁸Noqw nāt pam pumuy amumi yan yuaataqw, meh, hak moñwi pítuhqe, Jesus aw naokiwtat, aw pañqawu: Okiw iti māna nāt pas pu' mōki. Noqw um as awnen, aw uhmey akw toñokq pam ahoy tātayni. ¹⁹Noqw Jesus wunuptut put añki, pu put aw nánatuwnayaqamu. ²⁰Noqw pam aqwniqw, hak wuhti pakwt löq sihkay'taqat yahsañwuy añ unway qa huruhtaqey akw tütuyhqa put ahkwayñaqw aw pítuhqe, yuwsiyat qalawñwayat aw toño, ²¹Pam unañwpeq pañqawhqe öviy'o: Ñas'ew pi nu as yuwsiyat aw tónoke', pay soon qa qaluptuni. ²²Noqw pam panhti qw, Jesus namtökt, put túwahqe aw pañqawu: Itii, pay um qahin unañway'tani; pay uhqapevewni un qalapsina. Noqw pahsat pay wuhti qalaptu. ²³Pu Jesus moñwit kiyat aw pákihqe, lēlenyaqamuy pu kaysiwHQamuy sinmuy pep saāatotaqamuy amumi yórikqe, ²⁴Pañqawu: Huvam ayoyaay! Pay māna qa mōki, pi pūwi. Noqw puma put aw tutsíwtsuyhti. ²⁵Pu öviy pam sinmuy pañqw nōñaknat, ahpami pákihqe, mānat māyat ñuaqw, pam qatuptu. ²⁶Noqw pam pep paniwhitiqa put tutskwat añ ahsupoq yuaatiwa.

Jesus Heals Two Blind Men

²⁷Noqw Jesus pañqw ahpiyniqw, hakim löyöm qapostalqam put añk tsat'imaqe pañqawma: David tíata, okiw itamuy ökwatuwaa! ²⁸Noqw pam kimi pakiqw, qapostalqam put aw pitu. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya nuy panhtiniqey tuwi'taqat uma tuptsíwa? Noqw puma put aw pañqawu: Owi Tutuyqawhqa. ²⁹Pahsat pu pam pōsiyamuy aw toño pañqawkañwo: Pay uma hinhaqam qapēvewnaqat pan umuñem hintani.

³⁰Noqw pumuy pōsiam tālawva; noqw Jesus pumuy pās mēwage pañqawu: Uma hapi tunatyaltiqw, qa hak it navotni. ³¹Noqw tuwat soq puma pañqw ahpiynihqe, pam pumuy pantsanqat put tutskwat an ahsupoq kúrukna.

Jesus Heals a Dumb Man

³²Noqw pumuy pañqw yámaktoqw, meh, hakim hakiy qayuáataqat nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaqat Jesus aw wikvaya. ³³Noqw nukpanhikwsit put anqw ayo tūviwhq, qayuáataqa yuaayku. Noqw sinom suhpantaqam kátayunqe pañqaqwa: Pas qa hisat Israel-sinmuy amuhpe yan hiniwhtiqlw hak aw yori, kitota. ³⁴Noqw tuwat Pharisee-sinom pañqaqwa: Pam nukpanhikwsimuy moñwíyamuy aw yankañw, nukpanhikwsimuy ipwanta.

Jesus Has Pity for the People

³⁵Noqw Jesus pañ wuhkokitsokit an-nikañw pu pay kitsókit an nakwsuqe pumuy tsotsvalkiyamuy an pumuy tutuqaynatinuma; pu moñwtunatyat ahpiy lomatuawit yuaatinuma; pu sinmuy amuhpa' sohsokmuy tütuyyaqamuy qalapsintinuma, pu sohsok hihta akw öpuiwyunqamuy. ³⁶Nihqe pam kaysiwhqamuy sinmuy amumi yórikqe pumuy ökwatuwa, mañwíwyunqaw öviy'o, pas kanelmuy amumi qa hak tunatyawtaqw puma ahtsawaliwyunwa. ³⁷Pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Pas hapi as üyi qaan'ewakw tukwsiwta, noqw tsovalayaniqam híkiyomu. ³⁸Oviy uma üyi'taqat aw nānawaknaqw, pam hakimuy üyiy aw ayatani.

The Twelve Apostles

(Mr. 3.13-19; Lk. 6.12-16)

10 ¹Pu pam pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy wánwayhqe, pumuy tuyoy'e'wakw hihikwsimuy amumi öqalat huyta, pumuy nuhtuñaqw ipwanwisniqat öviy'o; pu sohsokmuy hihta akw tütuyyaqamuy, pu öpuiwyunqamuy qalapsintiwnisniqat aw pumuy öqalmaqa. ²Noqw pakwt löq sihkay'taqam ayaiwyunqam yan mätsiwaya: I' mohti'maqa Simon, Peter yan piw tūñwantiwhqa, noqw pu put tupkoat Andrew; pu Zebedeet tiat James-niqw pu tupkoat John; ³Pu Philip-niqw, pu Bartholomew, pu Thomas-niqw, pu moñwit enem sivat ömalawhqa Matthew; pu Alphaeus tiat James-niqw, pu Lebbaeus, hak Thaddaeus yan piw mätsiwhqa; ⁴Pu Simon sinomuy amuñem qa nātusi'taqa-niqw, pu Judas Iscariot, momñwituy amumi Jesus mātapniqa.

The Mission of the Twelve

(Mr. 6.7-13; Lk. 9.1-6)

⁵Noqw Jesus imuy pakwt löq sihkay'taqamuy ayataqe, amumi tutaptaqe pañqawu: Uma hapi imuy qa-Jew-sinmuy qa amuhpa'yani; pu Samariat

ep sinmuy kitsókiyamuy qa haqamiwat aw yuñni. ⁶Uma qa pañyat, Israel-sinmuy amuhpa'yani. Taq okiw puma kanelmuy amún haqami hiniwhtoti. ⁷Pu uma añqe'ye', yan yuaatinumyani: Oveqatsit añqw moñwtunatyat aw pitsíwiwta, kitotani. ⁸Uma tūtayyaqamuy qalapsintiwiwsi; tokoplelet tūtuyyaqamuy powatiwisi; so'pumuy tātaynatíwisi; nuhtuñaqw nukpanhihikwsimuy ipwanwisi. Uma hapi öqalat paysoq makiwya; öviy uma pan piw paysoq tūvaañwantiwisi. ⁹Uma palasivat, qötsásivat, pu síkavalasivat qa sivamokyunwini. ¹⁰Piw qa tukput maskay'wisi; piw qa löq napnay'wisi, piw qa tötsita, piw qa natöñpita. Pay tumal'aya nösniquey ahsatañwu. ¹¹Pu uma haqami wuhkokitsokimi, sen pay kitsókimi yuñe', hak pep káptsitihqat tūvintotamantani. Nen uma hisat pañqw ahpiyaniqey pahsavo pep yesmantani. ¹²Pu uma haqami kimi yuñe', amumi pañqaqwamantani: Uma kwakwhat yesni. ¹³Pu kurs pep kivit pay umuhkwakwhay hihkay'yuñqw, umuhkwakwha pep hürstimantani. Pu kurs pay puma put qa hihkay'yuñqw, pay umuhkwakwha umumi ahoy pitumantani. ¹⁴Pu hakim umuy qa pás o'yat, piw umuhlavayiy qa aw tūqayyuñqw, uma pañqw kíñaqw añqw ahpiyye', umuhkukuy añ qöat ayo tsatswiyamantani. ¹⁵Nu umumi pas antsa pañqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, imuy umuy qa pás o'yaqamuy amuñem pas is óhini. Puma Sodom-nikañw pu Gomorrhat ep sinmuy amuhpenihqe pas pavan amuñem nuhtsel'ewayhtini.

Coming Persecutions

(*Mr. 13.9-13; Lk. 12.12-17*)

¹⁶Nu' hapi umuy añhqe ayatani. Noqw uma kanelmuy amún hakimuy kwëkwewhtuy amunyuñqamuy amuhpa' hinumyani. Oviy uma tsütsu'tuy amún qaūunatni, pu höwihtuy amún ñasta nukpanay'yuñwini. ¹⁷Nikañw uma tunatyawkahkañw hinumyani. Taq sinom moñwtsovawtaqamuy amumi umuy tsamvayani; nen tsotsvalkiy añ umuy a'nö wuvahtotani. ¹⁸Pu uma inutsviy momñwituy-nikañw pu pas susmomñwituy amumi tsamvaniwyani. Nen uma pumuy amumi nuy tuawi'yuñwini, pu qa-Jew-sinmuy amumii. ¹⁹Nikañw ason puma umuy nuhtumi mätapyaqw, uma hin hihta yuaaykuyaniqey qa wuwanvisoqtotini. Pay ason uma hihta yuaaykuyaniqa pep umumi noiwmantani. ²⁰Pi qa uma yuaatotani. Pi öveqatsit ep Umunay Hikwsiat umupqölpá yuaatani. ²¹Pu nātupkomuy amuñaqw suhka sukwat mokiwuy aw nóamantani; pu naat tiy pay piw pantsanni. Pu timat nay, pu yuy, pumuy amuhpewhtote', pumuy mokiwuy aw pitsínayamantani. ²²Pu sinom sohsoyam umumi qasuhtaq'ewyani, uma isinomniqw öviy'ö. Nikañw ason so'ñwamiq añ kuytaqa hapi ayo yámakiwtamantani. ²³Nikañw ason puma yep it kitsókit ep umuy okiwsahsanyaqw, uma haqamiwat aw watqani. Pi nu umumi pas antsa pañqawni: Soon nāt uma

Israel-sinmuy kitsókiyamuy an ahsupoq kūkuyvaqw, pay nu' Sinot Tiat pítuni. ²⁴Pay tutuqayhqa put tutuqaynaqat epnihqe qa pavan pasniñwu. Pu piw hoñviaya moñwiw epnihqe qa pavan pasniñwu. ²⁵Pay tutuqayhqa put tutuqaynaqat ante', pay pam put ep tsuyakmantani, pu hoñviaya piw moñwiw an'i. Noqw kurs sinom ki'taqat Beelzebub yan tuñwáye', pay kurs pi hin tis puma sinomuyatuy qa pan tñwantotani.

Whom to Fear

(Lk. 12.2-7)

²⁶Noqw òviy uma pumuy qa mamqasyani. Pi qa himu āmiwtaqa qa mātaktini; pu qa himu tupkiwtaqa qa nanaptiwni. ²⁷Nu hihta qatulpuve umumi lavayhtiwqh, uma put tālat ep yuaaykuyamantani. Pu himu umuhnaqvumiq lavayhtiwqh, uma kits'òñaqw put tsa'lalwani. ²⁸Uma sinmuy qa mamqasyani. Puma pi hakiy tokoyat-sa nīnayaniqey aw òqalay'yuñwa; nikañw kurs hin hakiy hikwsiyat ninayani. Uma qa panyuñwt, God mamqasyani. Pam pi hakiy tokoyat pu hikwsiyat sivihipit qōhit akw hovalaniqey aw òqalay'ta. ²⁹Puyaw qa lōyōm kwevewhyat sūkw palavotōnat òviy huyiwñwu? Noqw qa himuwa puma Umunay qa tunatyayat ahpiy tutskwami posñwu. ³⁰Noqw hikis pi umuhqōtōva umuhhōmi sohsoy pohtoylaniwta. ³¹Paniqw òviy uma qa tsawiniwyuñwni. Umuna umuy kaysiwqhgamuy kwekwéwewhyamuy amuhpenihqe pas kahkawna.

Confessing Christ before Men

(Lk. 12.8-9)

³²Hak haqam isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu piw tuwat put isinoynihqat òveqatsit ep Inay aw pañqawni. ³³Nikañw hak haqam qa isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu piw tuwat put qa isinoynihqat òveqatsit ep Inay aw pañqawni.

Not Peace, but a Sword

(Lk. 12.51-53; 14.26-27)

³⁴Uma qa inumi yan wūwantotani: Pam ka sinmuy qa hin unañwat yesniqat amuñem yúkuniqe òviy pitu. Qae. Nu qa paniqw pitu. Pi sinom inutsviy nātsikyani. ³⁵Pi nu tāqat nay ehpewtaniqe pitu, pu māna yuy ehpewii, pu mō'wi kōñay yuyat ehpewtiniqat òviy'o. ³⁶Pu hak pas nāp sinomuy tuwqamuy'vani. ³⁷Inumi unañway'taqey lalvaykañw, nay pu yuy pumuy amumi pas unañway'taqa pay nawus qa isinoni. Pu inumi unañway'taqey lalvaykañw, timuy amumi pas unañway'taqa hapi pay nawus qa isinoni. ³⁸Pu nahoylehtsit qa kwusut, pu qa inuñknihq hapi pay nawus qa isinoni. ³⁹Qatsiy kahkawnaqa put kwayhni. Pu inuñem tunatyat ep qatsiy kwayhqa put túwani.

Rewards
(Mr. 9.41)

⁴⁰Umuy pās óyahqa hapi nuy pās távini; pu nuy pās távihqa hapi Inay nuy añqw távihqat pās távini. ⁴¹Kurs Tutuyqawhqat lavay'ayaat hakiy aw pituqw, pam Tutuyqawhqat tunatyayat óviy put pās tave', pam lavay'ayat amum hihta ahsatiyat makiwni. Noqw kurs sino súantaqa hakiy aw pituqw, pam put súanmaqat óviy put pās tave', pam put amum hihta makiwni. ⁴²Noqw kurs imuy inumi puhutuptsiwni'yunqam haqawa hakiy aw kuyhtuvintaqw, pam inumi tutuqayhq paniqw put kuyne', pas soon qa ahsatiy makiwni.

The Messengers from John the Baptist
(Lk. 7.18-35)

11 ¹Pu Jesus pakwt lōq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy amumi tutaplawhqe yukut, pu kitsókinawit sinmuy tutuqaynakañw amumi yuaataniqe óviy pañqw nakwsu. ²Noqw John sivikive pakiwkañw, Christ hintsakpiyat navotqe, pam lōqmuy put aw nánatuwnaqamuy Jesus aw ayata. ³Noqw puma Jesus aw pañqawu: Ya um hak Tutuyqawhqat lavay'ayaat pas pávannihqa hisat pítuniqa? Sen pi itam nāto hakiy pas sukwat nuhtayyuñw. ⁴Noqw Jesus lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Uma ahpiynen, hihta navotqey, pu aw yórikqey put John āawnani. ⁵Qapostalyaqam pōsiy tālawnaya; pu tutuhapt nankwusa; tokoplelet tūtuyyaqam powatoti; pu nanaqsöpt nanapta; so'pum ahoy tātayya; añ óokiwyaqam lomatuawit nanapta. ⁶Noqw i' hak inuhpe qa unañwmokqa hapi hahlayhpit ep'e. ⁷Noqw pumuy ahpiyniqw, Jesus sinmuy amumi John yuaataqe pañqawu: Ya uma qayēsiwhpumihaqami hihta aw kuyvawisa? Sen pāqavit hūkañwuy akw wayayataqat awi'? ⁸Noqw ya uma hihta aw kuyvawisa, sen hakiy lomayuwsi'taqat awi'? Meh, pi lomayuwsi'yunqam momñwituy kikiyamuy añ yēse. ⁹Noqw ya uma hihta aw kuyvawisa? Sen pi Tutuyqawhqat lavay'ayayat awi'? Owi, nu umumi pañqawni: Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat epnihqe pas pávani. ¹⁰Pi it hapi tutuveni lavayhtiqe pañqawu: Meh, nu hapi upyeve ituaw'ayay ayatani; noqw pam uhsavo un háqe'niqat añ qenitani, yan'i. ¹¹Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas qa haqam momoymuy amuhpiy tihtiwyaqamuy amuñaqw John kūyit akw tūtuvoylalawhqat epnihqe pas pávannihqa wunuptu. Noqw pay as pi pantaqw, óveqatsit añqw moñwtunatyat ep sushin'ewaynihqa put epnihqe pas pávani. ¹²Noqw kūyit akw tūtuvoylalawhqat John hintsaktivaqat añqw pew pahsavo sinom óveqatsit añqw moñwtunatyat nānaqaslalwa; noqw a'nöyaaqam óqalay akw put tuyqawvanta. ¹³Pi sohsoyam Tutuyqawhqat lavay'ayamat-niqw pu tutavo John aw pahsavo hin hintaniqat yuaatota. ¹⁴Noqw uma

nānakwhaniqw, i' hapi Elias, ura hak pituniqa. ¹⁵Tuqayvastotaa. Pi uma naqvuy'yuñwa. ¹⁶Noqw ya sen nu pu' qatsívaptsiwyuñqamuy hihta enañ namimahtaknani? Puma tsātsakwmuy kihsonve yesqamuy amunyūñwa. Puma suñwāmuy amumi pañqaqwa: ¹⁷Itam umumi lēlenyaqw, uma qa tiva; itam umumi tsaykitaqw, uma qa tsayku. ¹⁸Ovii pi John pítuhqe qa tūmoykañw, piw qa hihikq, puma pañqaqwa: Pam nukpanhikwsit akw tuyqawiwta, kitota. ¹⁹Noqw nu' Sinot Tiat pítuhqe tūmoykañw, pu hihikq, puma piw pañqaqwa: Is uti hunuka, wine pas qa öyñwu, moñwit enem sivat ömalalwaqamuy-nikañw pu qaanhinwisqamuy kwātsiamu, kitota. Noqw pay God unañwtalwuwniat aniwñiy akw súantaqey mahtakni'ta.

The Unbelieving Towns

(Lk. 10.13-15)

²⁰Ura Jesus kitsókinawit suswuhq kātataypit tumalta. Noqw as pi panhtiqw, pañ sinom nāp tunatyay añqw qa hin lasyaniqey pan unañwtoti. Noqw övii pam pumuy qöhqöytiva, ²¹⁻²²Nihqe pañqawu: Is ohi, úmaa, Chorazin ep sínomu! Is ohi úmaa, Bethsaidat ep sínomu! Taq nu as umuhpa' qatsá' kātatayhpit tumaltaqw uma nāp umuhtunatyay añqw qa lasya. Nu umumi pañqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pítuqw, umuñem pas is óhini! Pep pu' imuy Tyre ep sinmuy amuñem-nikañw pu Sidon ep sinmuy amuñem umuhpenihqe pay soon pas nuhtsel'ewayni. Pi nu as pumuy amuhpa' hisat kātatayhpit tumaltaqw, puma soon qa anahaat yūyaht, qöhstaptsomova yesvani; pan puma namtaknayani nāp tunatyay añqw lasyaniqeyu. ²³Noqw úmaa, Capernaum ep sínomu, ya uma ömiq nātsokaya? Uma nāt maskimiq maspiwyani. Taq nu as qatsá' kātatayhpit umuhpa' tumaltaqw, uma qa tuptsiwya. Noqw kurs as nu Sodom-kitsókit ep pan tumaltaqw, puma inumi tuptsiwyaniqw, kitsókiam nāt pewhaqami pahsavo wúnuni. ²⁴Noqw nu umumi pañqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pítuqw, pep pu' Sodom ep sinmuy amuñem umuhpenihqe pay soon pas nuhtsel'ewayni.

Come to Me and Rest

(Lk. 10.21-22)

²⁵Ep pu' Jesus lavayhtiqe pañqawu: Kwakwhay Inaa, öveqatsit aw-nikañw pu tūwaqatsit aw Tutuyqawhqa. Kwakwhat pi um iit yantaqat añ wuwñi'yuñqamuy, pu qaūunatuy amumi tupki'kañw, titipostuy amunyūñqamuy amumi put mahtakna. ²⁶Pantani, Inaa, pam hapi unñiqw súanta. ²⁷Sohsoy himu Inay añqw inumi noiwa. Noqw hakiy God Tíyatnihqat qa hak navoti'ta, pas Náat-saa; piw qa hak Naat hákiyñihqat navoti'ta, pas nu' put Tiat-saa, pu Tiat hakiy aw put mahtaktaniqw pam piwu. ²⁸Huvam sohsoyam pew inumiyaa, uma añ hihta akw maqsoni'yuñqamu, pu putuiwyuñqamu; nen uma inumi yankahkañw

nānasuñwnayani. ²⁹Uma itumalsuñwamatniwhtote', inuhpiy tuwi'vayani; pi nu nānakwhani'kañw, okiw'unaiñway'ta. Nen uma umu'naiñwpeq uyiwaltotini. ³⁰Pi itumalnōññopi qa anahaa, pu iikwilni umuñem qa pútuni.

The Question about the Sabbath

(Mr. 2.23-28; Lk. 6.1-5)

12 ¹Noqw Jesus nasuñwintalōñnit ep sōhōvos'uyit añ yámakto; noqw put aw nánatuwnayaqam tsōñso'qe talayat mawtiwiskahkañw put nōnoptiwisa. ²Noqw Pharisee-sinom amumi yórikyaqe, Jesus aw pañqaw: Meh, ūmi nánatuwnayaqam nasuñwintalōñnit ep hihta mewniwtaqat hintsatska. ³Noqw pam amumi pañqawu: Ya ura David suñwámuy amumum tsōnmokqe hinhtiqw uma put añ qa tuñwáya? ⁴Ura pam Tutuyqawhqat kiyat aw pákihqe pōlavikit God aw noiwhqat sowa. Ura soon nāp hak put añqw nōñwu, pas God awwat momñwit-saa. ⁵Hal ya uma tutavot añ it qa tuñwáya, ura God awwat momñwit put kiyat ep nasuñwintalōñnit qa hihtatotat pay qa hinhtoti? ⁶Noqw nu umumi pañqawni: Suhka Tutuyqawhqat kiyat epnihqe pas pávannihqa yep'e. ⁷Ura yan pey'ta: Uma tūokwatuwyaniqat nu put tuñlay'ta; noqw uma soq hom'oyit-sa inumi noaya, yan'i. Noqw kurs uma put māmatsye', soon hakimuy qa hihta ep qaanhtotiqamuy tukopnayani. ⁸Pi nu' Sinot Tiat hikis pi nasuñwintalōñnit aw moñwi.

The Man with a Crippled Hand

(Mr. 3.1-6; Lk. 6.6-11)

⁹Pu pam pañqw ahpiynihqe, pumuy tsotsvalkiyamuy aw paki. ¹⁰Noqw meh, hak tāqa lakput may'taqe pep nuhtuma. Noqw momñwit hihta ep put nēveltoyanyaniqe òviy put tūvintotaqe aw pañqaw: Ya pay hak nasuñwintalōñnit ep hakiy qalapsinaniqw pam súanta? kitota. ¹¹Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Kurs haqawa umuñaqw súkw kanelvokoy'taqw, pam nasuñwintalōñnit ep haqami hōtsit aqw posq, ya pam put qa pañqw hóraknani? ¹²Noqw puyaw sino kanēlot epnihqe qa pas himuu? Paniqw òviy hak nasuñwintalōñnit añ lolmat hintsakniqw pam súanta. ¹³Pahsat pu pam tāqat aw pañqawu: Uhmey tsihkwaa! Noqw pam put tsihkwa; noqw pam ayañqwat māyat an pās powalti. ¹⁴Pahsat pu Pharisee-sinom añqw ahpiyyaqe, hin as put ninayaniqey ankiwakw yuaatota.

God's Chosen Servant

¹⁵Noqw pay Jesus put navoti'taqe pañqw ahpiy'ò. Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom put añkya; noqw pam sohsokmuy tūtuyyaqamuy qalapsina. ¹⁶Nihqe puma put qa tunvotnayaniqat pam amumi pañqawu. ¹⁷Yan Tutuyqawhqat lavay'ayayat Esaias hin lavayhtiqat aw antsaniwa; pam ura pañqawu: ¹⁸Kurs huvam itumal'ayay inamoray aw yórikyaa. Put

hapi nu aw unañway'ta; nu put pas hahlayi. Nu put aw ihikwsiy távini. Noqw pam imuy qa-Jew-sinmuy amumi haqe' súanhintaqat mahtaknani. ¹⁹Pam qa nāñwuy'tani; piw qa tsa'tinumni. Soon hak put tōnayát kitpik navotni. ²⁰Pam hopaqat muhtsikput soon qōhiknani; pu wihqōhit híhin uwiwitaqat soon pam tōkani. Hisat súanqatsit tūwaqatsit añ ahsupoq kúrukmaq, pañso pahsavo pam pan hinmani. ²¹Noqw ima qa-Jew-sinom put aw yanyuñwini. Yan ura pey'ta.

Jesus and Beelzebul
(*Mr. 3.20-30; Lk. 11.14-23*)

²²Noqw pahsat pu hak nukpanhikwsit akw tuyqawiwtqa qapostalkañw qayuáataqat put aw wikvaya. Noqw pam put qalaptsinaqw, öviy pam yuaaykukañw pu pōsiy tālawna. ²³Noqw sinom sohsoyam kātayuñqe pañqaw: Ya qa i' David Tíata? ²⁴Noqw pay Pharisee-sinom put nanaptaqe pañqaw: I' nukpanhikwsimuy moñwíyamuy Beelzebub aw yankañw nukpanhikwsimuy nuhtuñaqw ipwanta. ²⁵Noqw Jesus pumuy wuwniyamuy mātsi'taqe, amumi pañqaw: Haqam moñwtunaty nehpewhtiqa soon qa kiqōtini; pu kitsóki, sen kivit nehpewhtotiqam soon hoñni. ²⁶Noqw kurs Satan ayo nāhorokne', pam pep nehpew'iwatani; noqw pahsat pu moñwtunatyat hin wúnuni? ²⁷Noqw kurs nu Beelzebub aw yankañw nukpanhikwsimuy ipwantaqw ya umumi nánatuwnayaqam hakiy aw yankahkañw pumuy ipwantota? Ason puma umuy atsáñhkiye', umuy suhputsnayani. ²⁸Nikañw kurs nu God Hikwsiyat öqalayát aw yankañw pumuy ipwantaqw, pay hapi pas God moñwtunatyat umumi pitsíwiwta. ²⁹Ya sen hin hak hakiy a'nö hoñvit kíyat aw pake' hihta himuyat put añqw nawhkini? Pam mohti put some', pahsat pu pam put kíyat kiqōtani. ³⁰Qa inumumnihqa hapi inuhpew'iwta; pu qa inumum tsovalantaqa tatslakinta. ³¹Paniqw öviy nu umumi pañqawni: Hak hihta ep qaanhtiniqw, sen nuhtumiq hiñqawniqw, pam pantaqa put ahpiy ayo yukiwmantani. Nikañw hak haqam Qahováriwtaqat Hikwsit aqw hiñqawniqw, pam pantaqa pas soon hisat put ahpiy ayo yukiwni. ³²Pu hak haqam nuy Sinot Tiyat aqw hiñqawhq pay pam put ahpiy ayo yukiltini. Nikañw hak haqam Qahováriwtaqat Hikwsit aqw hiñqawhq pam pas soon hisat put ahpiy ayo yukiltini, it qatsit ep'e, pu qatsit nātoniqat ep'e.

A Tree and Its Fruit
(*Lk. 6.43-45*)

³³Hak lolmat sipaltsokit üye', lomasipalat aniwnañwu. Pu hak sipaltsokiy aw qa tunatyawtaqw, pam nukushinhte', qalomásipalat aniwnañwu. Pi sipaltsoki aniwniy akw mātsiwtañwu. ³⁴Is uti, uma hakim tsütsu'tuy amunyunqamu! Ya uma hin qalomátunatyay'kahkañw

hihta lolmat yuaatotani? Pi hakiy unañwpeq himu ohpokiwtaqw, put hapi hakiy moat yuaatañwu. ³⁵Lolmat tunatyawtaqa sino unañwñiaqw hihta lolmat nōñantoyñañwu. Pu qalomátunayawtaqa sino piw unañwñaqw hihta qalolmat nōñantoyñañwu. ³⁶Noqw nu umumi pañqawni: Sinom hihta an'ewakw lavayhtote', hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, pep pu' nawus nennem hin lavayhtotini. ³⁷Pi God hakiy lavayiyat ep hakiy hin yukynani, sen put súantaqat pañqawni, sen gasúantaqata.

The Demand for a Miracle

(Mr. 8.11-12; Lk. 11.29-32)

³⁸Noqw pahsat pu hakim tutavot tütutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum aw lavayhtotiqe pañqaqwa: Tütutuqaynaqa, um as kätatayhpit hihta tuawi'taqat itamumi mahtaknani. ³⁹Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Ima pu' qatsívaptsiwyuñqam nukpansinomu, tuskapsinomu. Puma kätatayhpit hihta tuawi'taqat aw yórikyaniqey nānawakna. Nikanw pay puma soon kätatayhpit aw yórikyani, hal pas sūkw kätatayhpit-saa. Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jonas qatsiyat ep hiniwhitiqat an aw yukiltini. ⁴⁰Ura Jonas wukovakiwuy ponoveq pāyis tālat añ-nikañw pu pāyis tōkilat añ pakiwta. Noqw pay pan piw nu' Sinot Tiat tutskwat ahsonve pāyis tālat añ-nikañw pu pāyis tōkilat añ pakiwtani. ⁴¹Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, Nineveht añqw sinom pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum hoñve', pumuy qatuptsiwniyamuy ep suhputsnayani; ispi Jonas pumuy amumi yuaaykuqw, puma nāp tunatyay añqw lasyaq'ö. Noqw meh, Jonas epnihqe pas pávannihqa yep umumum wunu. ⁴²Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, tatkaqw mónwi-wuhti pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum wunupte', pumuy qatuptsiwniyamuy ep suhputsnani; ispi pam Solomon a'no wuwniyat aw tūqaytaniqe öviy tūwaqalñahaqawq put aw pitu. Noqw meh, Solomon epnihqe pas pávannihqa yep'e.

The Return of the Evil Spirit

(Lk. 11.24-26)

⁴³Tuyoy'eway hikwsi sinot añqw yámake', haqe' qa pay'taqat añ hinumñwu, haqam nāsuñwnaniqe öviy'o; nit qa túwañwu. ⁴⁴Nen pahsat pu pañqawñwu: Han pi pay nu ikiy añqw yámaqey aw áhoy'i, kítañwu. Pu pam ep pituqw qa hak epniqw, pās maspiwtaqw, añ himu lomahinyuñqw, pantaqat yórikñwu. ⁴⁵Nen pahsat pu pam ahpiyenen, pētuy tsāne'nihqamuy hihikwsimuy nahpenihqe pas nūnukpantuy aw tsamñwu; noqw puma aw yuñe' pep ki'yuññwu. Noqw hakiy qatsiat añknihqā mohtiwat epnihqe pu' pas qalomáhinhtiñwu. Noqw pan hapi imuy pu' qatsivaptsiwyuñqamuy qalomáhinyuñqamuy amunem hintani.

Jesus' Mother and Brothers

(Mr. 3.31-35; Lk. 8.19-21)

⁴⁶Noqw nāt pam sinmuy amumi yuaataqw, meh, put tupkomat yuyat amum ihpaq hoñkahkañw, put aw yuaaykuyaniqey nānawakna. ⁴⁷Noqw haqawa put aw pañqawu: Meh, uhtupkom unuy amum ihpaq hoñkahkañw, ūmi yuaaykuyaniqey nānawakna. ⁴⁸Noqw pam lavayhtiye, put āawnaqat aw pañqawu: Noqw ya hak ínuu? Pu ya hakim itupkomya? ⁴⁹Pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi māmasat, pañqawu: Huvam ínuu, pu itupkomuy amumi yórikyya. ⁵⁰Pi hak haqam Inay òveqatsit ep qátuhqat tunatyayat añ hinmaqa hapi itupko, pu isiwa, pu ínuu.

The Parable of the Sower

(Mr. 4.1-9; Lk. 8.4-8)

13 ¹Noqw ép tāwat ep Jesus kīnaqw yámakqe, wuhkovatuphat qalaveq qatuptu. ²Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom put aw tsovalti. Noqw òviy pam pākihut aqw pākihqe pepeq qatuptu; noqw sinom sohsoyam pāhut qalavaqe hōñi. ³Noqw pam tūtuwutsit akw pumuy hihihita tutuqaynaqe amumi pañqawu: Meh, hak tāqa uyto. Poshumit tsálakintaniqe pan uylawu. ⁴Noqw pam uylawhq, pēhu poshumi pōhpava lōhō; noqw masay'yuñqam òkihqe, añ put soswa. ⁵Noqw pēhu pikaqlōva qa pas pisay'taqat añ lōhō; nihqe pay suhkuyva, añ tutskwa qa pōñalaniqw òviy'ò. ⁶Nit tāwat yamakq, pay kólaki; noqw pay pi pam qa ñay'yuñqe òviy añ tsakya. ⁷Noqw pēhu kutqōlpa lōhō; noqw kūta añ kuyvaqe put lakna. ⁸Noqw pēhu lolmat tutskwat añ lōhōkqe hihta aniwna; pēhu tsivót-sikip sunat aw hōyokput aniwna, pu pēhu payhp sunát-sikipo, pu pēhu sunat pakwt sihkay'tasikipo. ⁹Tuqayvastotaa! Pi uma naqvuy'yuñwa.

The Purpose of the Parables

(Mr. 4.10-12; Lk. 8.9-10)

¹⁰Noqw put aw nānatuwnayaqam put aw òkihqe, aw pañqaqwa: Ya um hinoqw pumuy amumi tūtuwutsit akw yuaata? ¹¹Noqw pam lavayhtiye amumi pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatyat ahpiy navoti tupkiwta pew pahsavoo. Nikañw pu' hapi pam umumiwat susmataq'a; nikañw ímuywatuy qatuptsiwni'yuñqamuy amumi qa mahtaqa. ¹²Pi hihta himuy'taqat hapi aw piw noiwni; noqw pam hōyokiwtaqat himuy'tani; noqw pay ñastanihqat hikis pi hihta himuy'taqw pam put añqw nawhkiwni. ¹³Paniqw hapi òviy nu pumuy amumi tūtuwutsit akw yuaata, puma as aw taykahkañw qa tutwaqw òviy'ò, pu tūqaykahkañw qa nanapta, pu qa māmatsya. ¹⁴Noqw pumuy hapi amuhpe Esaias nāt hintaniqa lavayiat aw antsaniwa. Ura pam Tutuyqawhqat eñem yan lavayhti: Uma as aw tūqaykahkañw nanaptat, qa māmatsyani; pu uma as aw taykahkañw tutwat, qa māmatsyani. ¹⁵Pi imuy sinmuy

unañwaam pās tunaiwyuñwa, pu naqvum qa nanvotya, pu puma uviyuñwa, nāp hisat pi ka puma pōsiy akw tutwakañw, naqvuy akw nanaptakañw pu unañway akw māmatsye’, inumi ahoy nānamtōkaqw, nu pumuy qalaptsinani, kita. ¹⁶Nikañw uma hapi hahlayhpit epya, ispi umuhposi tālat aw tāyuñqw ōviy’o, piw umuhnaqvuy añ hōtsīltoti. ¹⁷Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas as kaysiwhqam Tutuyqawhqat lavay’aymatniqw, pu súanhinwisqam umuy hihta aw yórikyaqat as aw yórikyaniqey nānawaknakañw hapi qa aw yórikyā, pu umuy hihta nanaptaqat as nanaptanikañw qa nanapta.

Jesus Explains the Parable of the Sower

(Mr. 4.13-20; Lk. 8.11-15)

¹⁸Kurs huvam tuqayvastotaa. I’ tūwutsi hihta tuawi’taqat uma nanaptani. ¹⁹Hak haqam moñwtunatyat ahpiy lavayit navotkañw, put qa māmatsq, pahsat pay Nukpana aw pite’, put unañwpeq lavayit ūyiwHQat pañqw ipwañwu. I’ hapi pōhpava yēvayaqat anta. ²⁰Pu i’ pikaqlōva yēvayaqa hapi it hakiy anta. Hak lavayit navote’, hahlaykañw āpiy put kwúsuñwu. ²¹Noqw pay lavayi hakiy unañwpeq qa ñay’taqw, pay ōviy as pam hihsavo añ kuytañwu. Nikañw ason lavayit ep kānanvotpit, pu okiwsahsanuwuy aw pituqw, hihsavoniqw pay pam sóonhtiñwu. ²²Pu i’ kutqōlpa yēvayaqa hapi it hakiy anta. Hak lavayit as navotat, yep qatsit-sa aw tunatyalte’, pu kāhakiwuy tuñlay’kañw put akw ūnatiqe, soq lavayit qa aw tunatyaltiñwu. Noqw ōviy lavayi put ahsonve qa hihta aniwnañwu. ²³Pu tuwat i’ lomatutskwat añ yēvayaqa hapi imuy amunta. Hakim lavayit nanapte’, māmatsyañwu. Noqw lavayi wuñwe’, hihta aniwnañwu, pēhu tsivót-sikip sunát-sikip hōyokput himuy’vaya; pu pēhu payhp sunát-sikipo, pu pēhu sunat pakwt sihkay’tasikipo.

The Parable of the Weeds

²⁴Pu pam piw tūwutsit hihta tuawi’taqat akw pumuy tutuqaynaqe amumi pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatyā hapi hak pāsāy añ lomavoshumit uyhqat anta. ²⁵Noqw pam puwhq, put tuwqaat pítuhqe, sōhōvosit amuhtsava sōhōvostusaqat uyht, ahpiy’o. ²⁶Noqw ūyi nahpi’vaqe talay’vaqw, pahsat pu sōhōvostusaqa piw mātaqti. ²⁷Noqw ōviy ki’taqat tumal’aymat put aw ōkihqe, aw pañqawu: Moñwi, ya um as qa lomavoshumit uhpasay añ ūya? Noqw pam haqam sōhōvostusaqata? ²⁸Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay ituwqa panhti. Noqw tumal’aymat put aw pañqawa: Noqw itam awye’, añ tsovalayaniqat um nāwakna? ²⁹Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Qae, taq ka uma sōhōvostusaqat añ tsovalantote’, sōhōvosit énañyani. ³⁰Pay pi hāk añ sohsōy wúnwiiwmani hisat tsovalaniwniqat aw pahsavoo. Noqw ason hōqyaniqw, pep pu’ nu hōqyaniqamuy amumi pañqawni: Uma añ sōhōvostusaqat mohti tsovalayani, nen put somhtotat taqtsokyani; pu’ ason uma sōhōvosit ikoyohkiy aw tañatotani.

The Parable of the Mustard Seed

(Mr. 4.30-32; Lk. 13.18-19)

³¹Pu piw pas sukw tūwutsit akw amumi yuaaykuqe pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunaty mustard-uyit sivosiyat anta. Put hak pāsaiy ep ūya. ³²Pam pas sohsok hihta pōvoshumit amuñaqw sushihsay'o; nikañw pam wuñwe', sohsok tusaqtsotskit amuhpenihqe suswuyiqtiñwunihqe pas himutskiniwhtiñwu. Noqw òviy sūmawuy an masay'yuñqam òke', put nantaqayat an yesvañwu.

The Parable of the Yeast

(Lk. 13.20-21)

³³Pu piw pam sukw tūwutsit akw pumuy amumi yuaaykuqe pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunaty pēkenit anta; put wuhti kwúsuhqe, payhp tuwanit ñumnit enañ namiqwrilañwu; noqw pam sohsok put pēkenañwu.

Jesus' Use of Parables

(Mr. 4.33-34)

³⁴Iit yantaqat sohsok Jesus sinmuy amumi tūwutsit akw yuaata; nihqe pam tūwutsit qa akw yuaatanik, pay amumi qa yuaatañwu. ³⁵Yan Tutuyqawhqat lavay'yaat hin lavayhtiqa aw antsaniwa; pam ura pañqawu: Nu tūwutsit hihta tuawi'taqat akw yuaatani; nu tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqaw hihta tupkiwyuñqat pañqawni.

Jesus Explains the Parable of the Weeds

³⁶Pahsat pu Jesus sinmuy añqe' hōnat, kimi paki. Noqw put aw nánatuwnayaqam aw òkihqe, aw pañqawu: Um as sōhōvostusaqat hihta tuawi'taqat itamuy āawnani. ³⁷Noqw pam hu'waqe amumi pañqawu: I' lolmat poshumit uyhqa hapi nūu, Sinot Tíata. ³⁸Noqw pāsa hapi yep qatsi. Lomavoshumi hapi moñwtunatyat añqw sinoiwtaqamu; noqw sohōvostusaqa hapi hakiy qalolmat sinomatu. ³⁹Pu tuwqa, pumuy uyhqa hapi i' Nukpana; yep qatsit so'ñwamiq pituqw, pahsat pu hōhōqsattiqat antani, noqw an tsovalayaniqam hapi òveqatsit añqw hoñvia'yamu. ⁴⁰Noqw òviy hapi sōhōvostusu tsovalaniwht, qōhit akw taqtsokiwhq, pay pan hapi yep qatsit so'ñwaveq hintani. ⁴¹Nu Sinot Tiat ihonviaymuy ayataqw, puma imoñwtunatyay añqw sohsokmuy lasnayaqamuy, pu qanhinwisqamuy tsovalayani; ⁴²Nen pumuy qōpōmiq qōhit aqw maspayani. Pep a'nō tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni. ⁴³Noqw pep pu' hakim sūanyuñqam Nay moñwtunatyayat ep tāwat an tālawñway'yuñwni. Tuqayvastotaa! Pi uma naqvuy'yuñwa.

The Parable of the Hidden Treasure

⁴⁴Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunaty'a himu a'nō hihkay'taqat pasve tupkiwtaqat anta. Put hak tāqa túwahqe, ahoy amht, put ep kwanwtoynaqe, ahpiynihqe sohsok hihta himuy húyahqe, put pāsat tui.

The Parable of the Pearl

⁴⁵Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunaty'a hakiy huhyaqat lolmat pearl hepnumqat anta. ⁴⁶Pam hak sūkw pearl pas a'nō hihkay'taqat túwahqe, ahpiynihqe sohsok hihta himuy húyahqe, put tui.

The Parable of the Net

⁴⁷Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunaty'a pakiwmaktutsayat anta. Pam wuhkovatuphamiq túviwhqe, sohsok hinyuñqamuy pāvakiwhtuy inhta. ⁴⁸Put aw ohpokq, puma pāhut qalavoq put lánaknayaqe, pep yesvat, pu añ nūnukñwatuy pāvakiwhtuy hihta aqw tañatostat, pu pay hin'ewakwmuy maspayañwu. ⁴⁹Noqw pan hapi hintani yep qatsit so'ñwaveq'a. Oveqatsit añqw hoñvia'yam nankwuse', añ nūnukpantuy lomasinmuy amuñaqw tsikayani, ⁵⁰Nen pumuy qōpqōmiq qōhit aqw maspayani. Pep a'nō tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni.

New and Old Treasures

⁵¹Pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma iit sohsok māmatsya? Noqw puma aw pañqaqwa: Owi, Tutuyqawhqa. ⁵²Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Sohsoyam tutuvenit tuwi'yuñqam òveqatsit añqw moñwtunatyat ahpiy tutaqayhpit tuwi'vayaqam hapi hakiy kahaktaqat anyuñwa. Puma tutuvenit añqw hisattutuqayhpit sinmuy tutuqaynaya, pu pūhut tutuqayhpit pīwu.

Jesus Rejected at Nazareth

(Mr. 6.1-6; Lk. 4.16-30)

⁵³Noqw Jesus yan tutuqaynaqey yukut, pañqw ahpiy'o. ⁵⁴Noqw pam nāp kitsókiy ep pítuhqe, pumuy tsotsvalkiyamuy añ pumuy tutuqayna. Noqw put aw tūqayyuñqam aw kātayyuñqe, nātuvinlalwaqe pañqaqwa: Ya sen i' haqaqw it wuwantuwit makiwa? Is uti, pu it kātutmalat haqaqw òqalmakiwa? ⁵⁵Ya qa i' wunavutsit tumaltuwi'taqat tíata? Ya yuat qa Mary yan mātsiwa, pu put tupkomat James-niqw, pu Joses-niqw, pu Simon-niqw, pu Judas. ⁵⁶Pu siwamat, ya qa puma sohsoyam itamumya? Noqw ya sen i' haqaqw iit hihta makiwa? kitota. ⁵⁷Nihqe puma put ep qaan'unanwtoti. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay pi Tutuyqawhqt lavay'ayaat sohsovik kaptsi'tiwnwu, hal pay nāp kitsókiy-sa ep'e, pu pas nāp kiy ep pīwu. ⁵⁸Noqw puma qa tuptsiwni'yuñqw, òviy pay pam pep qa a'nō hihta tumalta.

The Death of John the Baptist

(Mr. 6.14-29; Lk. 9.7-9)

14 ¹Noqw ephaqam Moñwi Herod Jesus hihta hintsakqat navota; ²Nihqe tumal'aymuy amumi pañqawu: I' John küyit akw tütuvoylalawñwuqa. Pas hapi pay pam hakton mokiwuy añqw ahoy tätayi; nihqe öviy kätatayhpit hintsaki. ³Herod pi nōmay Herodias unañwve hinhtiniqe, hakimuy ayataqw, puma John nuayaqe somyat, sivikimi panaya. Ura Herod tupkoy Philip nōmanawhki. ⁴Noqw John Herod aw pañqawu: Soon as um uhtupkoy nōmanawhkinikañwo. ⁵Noqw pam as put ninaniqey anhtikañw, piw sinmuy maqasti; puma put Tutuyqawhqat lavay'ayayatnihqat pan aw täyüñqw öviy'o. ⁶Noqw Herod tihtiwhpuyat aw pituqw, pam nōviwhqat aw kaysiwhqamuy sinmuy tütsama. Noqw pumuy nōnovaqw, Herodias tiat māna ep pákihqe, pumuy amuhpewi wunimaqw, Herod put aw nahyoñwa. ⁷Noqw öviy pam pas öqalat pasiwniy akw put aw pañqawhqe, pam nāp hihta öviy tüviñtaqw put máqaniqey aw pañqawu. ⁸Noqw pam yuy tutavoyatnihqe put aw pañqawu: Um küyit akw tütuvoylalawhqat John qötöyat tsaqaptat ep íniwtaqat nuy máqani. ⁹Noqw pas as Moñwi qahahlayhtikañw, pay nuñwu pas aw qaöwílvayhtiqe, nawus put máqaniqey pañqawu, ispi kaysiwhqam sinom put amum yesqam lavayiyat nanaptaq'ö. ¹⁰Nihqe hakiy ayataqw, pam sivikimihqe, John qötöyat ayo tuku; ¹¹Nihqe put qötöyat tsaqaptat ep íniwtaqat kwusivaqe, mānat aw tavi; noqw pam put yuy aw yawma. ¹²Noqw put aw nánatuwnayaqam ökihqe, tokoyat haqami amwisa; nit ahpiyyaqe, Jesus āawnaya.

Jesus Feeds the Five Thousand

(Mr. 6.30-44; Lk. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³Noqw Jesus put navotqe, pay nāla pākihut akw haqamii, haqam pas qa hak waynumqat pañsoo. Noqw sinom put nanaptaqe hāhaqaqw kitsókit añqw nāp put añkya. ¹⁴Noqw Jesus pañqw yámakqe, qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy tuwa; nihqe pumuy ökwatuwhqe, pumuy amuñaqw tütuyyaqamuy qalapsina. ¹⁵Noqw tapkiwmaq, put aw nánatuwnayaqam put awyaqe aw pañqaqwa: Yep qayēsivhq, pas hapi hísatniqwti. Um as sinmuy hōnaqw, puma añqe' kitsókiva nankwuse', nennem hihta tunöstuy'yani. ¹⁶Noqw pay Jesus pumuy amumi pañqawu: Soon as puma ahpiyyani. Uma nopnayani. ¹⁷Noqw puma put aw pañqaqwa: Itam panis tsivot pölaviki'yuña, pu löqmuy pākiwhtuy. ¹⁸Noqw pam pañqawu: Pew kiwisaa. ¹⁹Pu sinom tūsaqat añ yesvaniqat pam amumi pañqawu, nit pu pam tsivot pölavikit ömahtat, pu pākiwhtuy kwusut, pu ömiq taykañw, put ep God aw hahlayhti; nit yōnoytat, put aw nánatuwnayaqamuy amumi put oya; noqw puma sinmuy amuhpa' o'ya. ²⁰Noqw puma sohsoyam nōnösaqe ööya; noqw puma akwsiñwqat yōnoyhput pölavikit tsovalayaqe, pakwt löq

sihkay'taqat hoaput añ opomnaya. ²¹Noqw nōnōsaqam tsivót-sikip sōmorit pahsa'haqam tahtaqtaya, noqw pu momoyam-niqw pu tsātsayom pīwu.

Jesus Walks on the Water
(*Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21*)

²²Pahsat pay Jesus put aw nánatuwnayaqamuy pākihut aqw yuñe', pay ahsavo wuhkovatuphat ayoqwatyaniqat pumuy tusoq'ayata nāto pam sinmuy niman'ayalawhqe. ²³Noqw pam sinmuy hōnat, nāwaknaniqe nāla tsomomiq'a; nihqe mihikq, pam pepeq súnalaa. ²⁴Noqw pahsat pākihi wuhkovatuphat nāsaveq hinnumkañw, pāhut wuñwnuptuqat akw wawaöklawu, amuhpewi hūhukq öviy'o. ²⁵Noqw talhahayinqw, Jesus pāvaqe waymakañw pumuy amumii. ²⁶Noqw put aw nánatuwnayaqam put pāvaqe waymaqw tutwaqe, tsātsawnaqe pañqawwa: Pam tualañw'u, kitota; nihqe tsātsawnaqe a'nō hiñqawwa. ²⁷Noqw pahsat pay Jesus pumuy amumi lavayhtiqe, pañqawu: Uma qa hin unañway'yuiñw; pay nūu; uma qa tsawiniwyuñw. ²⁸Noqw Peter lavayhtiqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, kurs pay pas umnen, nuy pāvaqe ūminiqat um pañqawni. ²⁹Noqw pam pañqawu: Pew'i. Pahsat pu Peter pākihut añqw yámakqe, Jesus aw pāvaqe wayma. ³⁰Nit pas a'nō hūhukq pam navotqe pahsat pay tsawna, nihqe pakitoqe a'nō pañqawu: Tutuyqawhqa, nuy ayo távii. ³¹Noqw Jesus pahsat pay put aw māvuyaltiqe nuat, aw pañqawu: Is okiwi um öwituptsiwni'taqa, ya um hinoqw pēwewinhti? ³²Noqw puma pākihut aqw pakiqw, hūkañw qe'ti. ³³Noqw ima pākihut añqw tañawtaqam Jesus aw ökihqe, pas hihtatotaqe aw pañqawwa: Kurs um pas antsa God Tíata.

Jesus Heals the Sick in Gennesaret
(*Mr. 6.53-56*)

³⁴Pu puma ayoqwat nōnakqe, haqam tutskwat Gennesaret aw öki. ³⁵Noqw pep sinom put pituqw nanaptaqe, pep añqe' tutskwat añ ahsupoq hakimuy ayatotaqe, sohsokmuy tütuyyaqamuy put aw tsamvaya; ³⁶Nihqe pay nas'ew puma put yuwsiyat qalavaqe nōmökput aw tónokyaniqey put aw nānawakna, noqw hakim hihsa'nihqam put aw tónokyaqam pās qalaptuya.

The Teaching of the Ancestors
(*Mr. 7.1-13*)

15 ¹Pahsat pu hakim tutavot tütutuqaynayaqam Pharisee-sinom amumum Jerusalem añqwayaqam Jesus aw ökihqe aw pañqawwa: ²Ya hinoqw ūmi nánatuwnayaqam wūwukwmuy navotiyamuy qaanhinwisa? Öviy pi puma nōnovanik qa māvaqtotañwu. ³Noqw pam lavayhtiqe, amumi pañqawu: Noqw ya hinoqw öviy piw uma umuhnavotiy akw God tutavoyat qahihtatota? ⁴Pi God tutaptaqe pañqawu: Um unay, pu unuy pumuy kaptsi'tani. Pu hak nay, pu yuy pumuy qalomálavayhtiqe

pas pay mokmantani, ura kita. ⁵Noqw úmawat pañqawwa: Hak nay, pu yuy pumuy amumi pañqawni: Nu as umuy hihta akw paañwanikañw, God aw put sohsok noa, kite', pay tutavot añqw mātaviwiñwu, uma kitota. ⁶Nen pam pumuy paañwaniqey qe'tikañw, pay qa hihta ep qaanhtiniqat uma kitota. Yan uma God tutavoyat ayo yuykuya, umuhnavotiy akw'a. ⁷Uma nawip'ew hinyuñqamu, pas pi öviy Esaias Tutuyqawhqat lavay'ayaat umuy súañqawhqe pañqawu: ⁸Ima sinom moay akw inumi ökiwta, pu lavaiy akw nuy kaptsilalwa; noqw pi unañwaam inuñaqw haq'ursvehaq'a. ⁹Piw haktonsa inumi okiwlalwa. Puma pi sinmuy tutavoyamuy pas antsa tutuqayhpinihqat pan put tütutuqaynaya, yan'i.

The Things that Make a Person Unclean

(Mr. 7.14-23)

¹⁰Pu pam sinmuy nāmi wáñwayhqe, amumi pañqawu: Inumi tūqayyuñwaa, nen uma māmatsyani. ¹¹Himu hakiy moamiq pake', qa pam hakiy tuyoy'ewakwtañwu. Pi hakiy moañaqw nōñataqa hapi hakiy tuyoy'ewakwtañwu. ¹²Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam put awyaqe aw pañqawwa: Ya Pharisee-sinom it yantaqat nanaptaqe qatsúyhtiqw um qa navota? ¹³Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Pay pi Ina öveqatsit ep qátuhqa himutskit qa uyhq pam himutski náipwaniwni. ¹⁴Pay pi panyuñwni. Pay pi puma qapostalyaqam qapostalyaqamuy tsamya. Noqw kurs qapostalqa qapostalqat wiki'maqw, puma nāma haqami pövamiq posni. ¹⁵Pahsat pu Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Kurs i' lavayi hihta tuawi'taqat itamuy āawnaa. ¹⁶Noqw Jesus pañqawu: Ya uma piw nāt pas qa mātsi'yuñwa? ¹⁷Ya himu sinot moayat aqw pake', ahpiy ponomiq pake', kwayñave tüwiñwuqat uma pas nāt qa mātsi'yuñwa? ¹⁸Pi himu sinot moayat añqw nōñakqa unañwayat añqwniñwu; nihqe pam hapi sinot tuyoy'ewakwtañwu. ¹⁹Pi hak qalomáhintsakqa unañwpeq qalomátunatyay'taqey mahtakni'ta. Pam tuqwyantunatyay'ta; nōmaqtsit sokoptimaniqey tunatyay'ta; qahopqatsit añ hinmaniqey tunatyay'ta; uyiñwtunatyay'ta; hakiy hihta atsátoynaniqey tunatyay'ta; nuhtumiq hiñqawlawniqey tunatyay'ta. ²⁰Hak pan hinmaqa nātuyoy'ewakwtañwu. Noqw hak qa māvaqtat, nōsqa qa put akw tuyoy'ewayhtiñwu.

A Woman's Faith

(Mr. 7.24-30)

²¹Pahsat pu Jesus pañqw ahpiynihqe, Tyre-nikañw, pu Sidon pumuy amuqlavohaqamii. ²²Noqw meh, hak Canaan-tutskwat añqw wuhti pañqw yámakqe, put aw tsa'lawhqe aw pañqawu: Um okiw nuy ökwatuwni, Tutuyqawhqa, David Tíata! Okiw iti māna nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaqe okiwhinta. ²³Noqw Jesus put aw qa ñas'ew hiñqawu. Noqw put aw nánatuwnayaqam put awyaqe, aw öqaltotiqe pañqawwa:

Put ahpiy hōnaa; taq pam panis itamuñk tsa'tinuma. ²⁴Noqw pam lavayhtiçe pañqawu: Pay nu Israel-sinmuy amumi-sa ayatiwa. Puma pi kanelmuy amún haqami hiniwhtotiq'ö. ²⁵Pahsat pu wuhti put awnihqe, aw naokiwhtaçe, pañqawu: Tutuyqawhqa, okiw inumi unañwtaivii. ²⁶Noqw Jesus lavayhtiçe, put aw pañqawu: Pas hapi hak tsätsakwmuy nōsiwhqamuy nawhkit, put popkotuy amumi maspaniqw, pam qa súanta. ²⁷Noqw pam pañqawu: Pas antsa, Tutuyqawhqa, noqw pi popkot moñwímuy nōnōspiyamuy añqw hihta piñput lōhōhōtaqat nōnovañwu. ²⁸Pahsat pu Jesus lavayhtiçe, put aw pañqawu: Is uti um hak wuhti! pas uhtuptsiwni qaöwíewa; pay uñ hin nāwaknaqw uñem pantani. Noqw put tiat pay pahsat qalaptu.

Jesus Heals Many People

²⁹Pu Jesus pañqw ahpiynihqe, wuhkovatuphat Galileet ep ahoy pitu; nihqe tsumomiqnihqe pepeq qatuptu. ³⁰Noqw sinom qaan'ewakw hintaqam hakimuy qayaktaqamuy, qapostalyaqamuy, qayuáatotaqamuy, qapasíwuyñqamuy, pu kaysiwhqamuy tütuyyaqamuy put aw tsamvaya; nihqe pumuy Jesus atpipo o'ya; noqw pam pumuy qalapsina. ³¹Noqw sinom pas kätayuñwa, imuy qayuáatotaqam yuaaykuyaq'ö, pu qapasíwuyñqam qalaptuyaq'ö, qayaktaqam nankwusaq'ö, pu qapostalyaqam tälawnayaq'ö; nihqe puma God Israel-sinmuy Tutuyqawhqaqamuy pas hihtatota.

Jesus Feeds the Four Thousand

(Mr. 8.1-10)

³²Pahsat pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy nāmi wánwayhqe, amumi pañqawu: Pas nu sinmuy ökwatuwa, puma pu' pāyis talqat añ inumumyaqw, nōsiwhqaam súlawhtiq'ö. Noqw soon nu pumuy qa óyiwyuñqamuy hōnani; taq nāp hisat sen puma kiy qa añ ökit māmañuani. ³³Noqw put aw nánatuwnayaqam put aw pañqaqwa: Kurs pi itam haqam amuptsiwtaqat pōlavikit tuiyani? Pi itam qayēsihwpuveya. Pas ka itam soon imuy qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy öynayani. ³⁴Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma hihsa'haqam pōlaviki'yuñwa? Noqw puma pañqaqwa: Tsáñee, pu piw híkikwmuy pāvakiwhtuyu. Noqw puma pay hiñsayhohyamu. ³⁵Noqw sinom tutskwava yesvaniqat pam amumi pañqawu. ³⁶Nit pu pam tsañee pōlavikit ömahta, pu pāvakiwhtuyu; nit put ep God aw hahlayhtit, yōñoyhtat, put aw nánatuwnayaqamuy amumi put oya; noqw puma sinmuy amuhpa' put o'ya. ³⁷Noqw sohsoyam nōnōsaçe ööya. Noqw puma akwsinqat tsovalayaçe, tsañee' hoaput añ opomnaya. ³⁸Noqw nōnōsaqam nālöp sōmorit pahsa' tahtaqtya, pu momoyam tsätsakwmuy amumum nāto piwu. ³⁹Pu pam sinmuy añqe' hōnat, pākihut aqw pakit, Magdala-kitsókit qalavoq pitu.

The Demand for a Miracle
(*Mr. 8.11-13; Lk. 12.54-56*)

16 ¹Noqw hakim Pharisee-sinom Sadducee-sinmuy amumum ökihqe, Jesus aw tuwantota; pam öveqatsit añqw kätatayhpit hihta tuawi'taqat pumuy amumi mahtaknaniqat aw ö'qalya. ²Noqw pam lavayhtiçe, amumi pañqawu: Uma tapkiqw pañqaqwañwu: Kurs qāvo kwanwqatni, öviypi tokpela pālañwpu, kitotañwu. ³Pu talavay uma pañqaqwañwu: Kurs pu' hin sóniwni, öviypi tokpela pālañpu, piw añqe' himu ohpokiwta. Uma nawip'ew hinyuñqamu, pay as uma tokpelat pitsañwayat māmatsyañwunikañw, uma soon qatsi haqe' qalawmaqat hihta tuawi'taqat māmatsyani. ⁴Is uma pu' qatsívaptsiwyuñqam nukpansinomu, tuskapsinomu! Uma kätatayhpit hihta tuawi'taqat aw yórikyaniqey nānawakna. Nikañw uma soon kätatayhpit aw yórikyani, hal pas sükw kätatayhpit aw uma yórikyani. Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jonas qatsíyat ep hiniwhtiqat an aw yukiltini. Noqw pam pañqw nakwsuqe ahpiy'o.

The Yeast of the Pharisees and Sadducees
(*Mr. 8.14-21*)

⁵Noqw put aw nánatuwnayaqam wuhkovatuphat ayoqwat nōnak-wiskañw, kurs puma nitkay suhtokya. ⁶Noqw pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma Pharisee-sinmuy pu Sadducee-sinmuy pēkeniyamuy ep tunatyaltotini. ⁷Noqw puma nānami yuaatotaqe pañqaqwa: Itam itahnitkay qa kivayaqw, öviy itamumi pañqawu. ⁸Noqw Jesus put navotqe, amumi pañqawu: Is okiw uma öwituptsiwni'yūñqamu. Ya uma hinoqw qa nitka'vayaqey nānami yuaatota? ⁹Ya uma nāt pas qa mātsi'yūñwa? Ura nu tsivot pōlavikit tsivót-sikip sōmorit pahsa'nihqamuy tahtaqtuy nopna. Noqw uma akwsinwput tsovalayaqe, hihsa' hoaput añ opomnaya? Ya uma pas qa ñas'ew put u'ni'yūñwa? ¹⁰Pu ura piw nu tsañe' pōlavikit nālöp sōmorit pahsa'nihqamuy tahtaqtuy nopna. Noqw uma akwsinwput tsovalayaqe, hihsa' hoaput añ opomnaya? Ya uma pay put suhtokya? ¹¹Noqw ya uma hinoqw qa māmatsya? Nu qa pōlavikit umumi yuaata. Uma Pharisee-sinmuy-nikañw pu Sadducee-sinmuy pēkeniyamuy ep tunatyaltotinaqat nu kita. ¹²Pahsat pu puma māmatsyaqw, kurs pam qa pōlavikit pēkeniyat pañqawht, kurs puma Pharisee-sinmuy tutuqayhpiyamuy-nikañw pu Sadducee-sinmuy tutuqayhpiyamuy ep nāmi tunatyaltotinaqat amumi lavayhti.

Peter's Declaration about Jesus
(*Mr. 8.27-30; Lk. 9.18-21*)

¹³Pu Jesus Caesarea Philippi ahayhpo pítuhqe, put aw nánatuwnayaqamuy tūviñtaqe, amumi pañqawu: Ya nu' Sinot Tiat

hákiynihqat sinom pañqawwa? ¹⁴Noqw puma aw pañqawwa: Um yaw kūyit akw tūtuvoylalawhqat John-nihqat haqawat pañqawwa; noqw haqawatuyniqw yaw um Élias; pu pētuyiniqw yaw um Jeremias, sen pay yaw um suhka Tutuyqawhqat lavay'ayaata. ¹⁵Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Noqw úmuyniqw nu' hak'i? ¹⁶Noqw Simon Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Um hapi Christ, God añqw Moñw'asi'taqa, God qátuhqat Tíata. ¹⁷Noqw Jesus lavayhtiqe, put aw pañqawu: Pas um Simon Jonat tiat hahlayhpit ep'e; pi qa hak sino úmi it mātakta; pi Ina òveqatsit ep qatuhqa pam hapi uñ put āawna. ¹⁸Um hapi Peter. Noqw nu isinomuy tsovalat, it pikaqlöt ep soñawnen pumuy akw nēnem kitani. ¹⁹Noqw nu' hapi òveqatsit añqw moñwtunatyat aw hõtahpit úmi óyani; noqw um yep qatsit ep hihta hakiy aw uhtaqw, pam òveqatsit put aw uhtsiltimantani; pu um yep qatsit ep hihta hu'wanaqw, pam òveqatsit ep hu'waniwni. ²⁰Pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy pás mēwaqe, pam hapi Jesus Christ-nihqat qa hakiy āawnayaniqat amumi pañqawu.

Jesus Speaks about His Suffering and Death

(Mr. 8.31–9.1; Lk. 9.22-27)

²¹Pahpiy pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy hihta hiniwhitiniqat awintivaqe, amumi pañqawu: Itam Jerusalem aqwyawq, God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu wukw'a'yam-niqw, pu tutavot tütutuqaynayaqam nuy ñuayat, okiwsahsanyat, nuy ñinayani. Noqw ahpiy päyis talq nu ahoy tātayni. ²²Pahsat pu Peter put ñuat, qöhqöyaye aw pañqawu: Soon pantani, Tutuyqawhqa. Soon um pantsaniwni. ²³Noqw pam namtökt, Peter aw pañqawu: Yupa ayohaqamii, Satan; um inumi sus'itsi. Um qa God tunatyayat yuaata, nikañw sinmuy tunatyayamuyu. ²⁴Pahsat pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Inuñkniqey nāwaknaqa nātatamtat, nahoylehtsiy kwusut, inuñkmantani. ²⁵Taq qatsiy kahkawnaqa put kwayhni; pu itunatyay òviy qatsiy kwayhqa put túwani. ²⁶Ispi puyaw as sino tūwaqatsit sohsok himuy'vakañw, pas nāp qatsiy kwahe', hin pam put akw moñwvasni? Hal ya sen sino hihta akw qatsiy ahoy nāptini? ²⁷Pi nu Sinot Tiat nāt Inay tālawñwayat pasiwkañw, ihoñviaymuy tsamkañw pítuni; nen pahsat pu nu sohsokmuy sinmuy hin tumaltotaqat pan amumi ahoytani. ²⁸Nu umumi pas antsa pañqawni: Soon pas hisat nu' Sinot Tiat imoñwtunatyay yankañw pítuni. Noqw ima yep hoñqam haqawat nāt mokiwuy qa aw öke', puma put aw yórikyani.

The Transfiguration

(Mr. 9.2-13; Lk. 9.28-36)

17 ¹Noqw ahpiy navaysikis talq, Jesus Peter-nit, James-nit, pu put tupkoyat John pumuy tsamkañw, haqami wupatukwit aqw puma yayva. Noqw pumuy pepeq nánaltyaqe, ²Pumuy tāyúnqw, pam alónti; noqw pas put taywaat tāwat an tālawñway'va; pu yuwsiat tālat an qótsati.

³Noqw meh, pepeq Moses Elias amum pumuy amumi mātaqtıqıe, put amum yuaata. ⁴Noqw Peter lavayhtıqıe, Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pas hapi itam yépeqyaqw pam lolma. Uñ pan nāwaknaniqw, itam yepeq payhkomuy kistotani, sukw únemnit, pu sukwat Moses énemnit, pu sukwat Elias énem'i. ⁵Noqw pam nāt yuaataqw, meh, pi ōmaw suyan talqa pumuy nākwapna; noqw hakiy tōnaat ōmawuy añqaw pañqawu: I' hapi pas aw iunañwa Itii; pas nu put hahlayhti. Uma aw tūqayyuñwıni. ⁶Noqw put aw nānatuwnayaqam put nanaptaqe, tayway akw tutskwami yēvaya, pas tsātsawnaqe ōviy'o. ⁷Noqw Jesus amuminihqe, amumi toñokt, pañqawu: Huvam hoñvaa; uma qa tsawiniyuñwıni. ⁸Noqw puma kwuhpukyay, añqe' yórikyaqe, pay qa hakiy tutwa, pay Jesus-saa. ⁹Noqw puma tūkwıñaqw hanwisq, Jesus pumuy mēwaqe, amumi pañqawu: Uma hapi hin yórikyaqey qa hakiy āawnayani, hisat nu' Sinot Tiat mokiwuy añqw ahoy tātayniqat pahsavoo. ¹⁰Noqw put aw nānatuwnayaqam put tūviñtotaqe, aw pañqaqwa: Ya hintaqw ōviy tutavot tutuqaynayaqam Elias mohti pītuniqat pañqaqwa? ¹¹Noqw Jesus lavayhtıqıe, pumuy amumi pañqawu: Pay antsa Elias pas suyan mohti pītuni; nen sohsok hihta haqe' hintaniqat aw antsantani. ¹²Noqw nu umumi pañqawıni: Pay Elias pitu; noqw puma put qa māmatsyaqe, pas tunatyay an put hintsatsna. Noqw pan hapi nu' Sinot Tiat piw pumuy amuhpiy okiwsaniwıni. ¹³Pahsat pu put aw nānatuwnayaqam māmatsyaqw, kurs pam küyit akw tütuvoylalawñwuqat John pumuy amumi lavayhti.

Jesus Heals a Boy with a Demon

(Mr. 9.14-29; Lk. 9.37-43a)

¹⁴Noqw puma sinmuy amumi ökiqw, hak Jesus aw pıtuhqe, aw tamötswunuptut, pañqawu: ¹⁵Tutuyqawhqa, um as okiw itiy ökwatuwıni; taq pam okiw homimitutuyhqe okiwhinta; nihqe pam piép qōhit aqw posñwu, pu pāmiq'a. ¹⁶Noqw nu as ūmi nānatuwnayaqamuy amumi put wikvaqw, puma kurs hin put powatotani. ¹⁷Pahsat pu Jesus lavayhtıqıe pañqawu: Is ohi uma qatuptsiwıni'yuñqamu, nukushinyuñqamu, pu' qatsıvaptsiwyuñqamu, ya nu hihsavohaqam umumum yantani? ya nu hihsavohaqam umuy maqsonlawıni? Pew wikyaa. ¹⁸Noqw Jesus nukpanhikwsit mēwa; noqw pam put añqw yamakq, tiyo pahsat pay powalti. ¹⁹Pahsat pu Jesus aw nānatuwnayaqam pay nānaltyakañw put aw ökihqe, aw pañqaqwa: Ya hintaqw ōviy itam kurs hin put hóroknayani? ²⁰Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ispi uma qa tuptsiwıni'yuñqee; pi nu umumi pas antsa pañqawıni: Kurs uma pay híhin tuptsiwıni'uyñwe' (nāmahin pi as pam mustard-uyit sivosiyat an pay hihsayhoyaniqw) uma it tūkwit: Yañqw ayo nahlakuu, aw kitotaqw, pam soon qa nahlakni. Pu qa himu umuñem qa pasiwtani. ²¹Nikañw hak qa napwalni'kañw qa nāwakinkañw pas soon it yantaqat qalomáhiqkwit hakiy añqw ayo hóroknani.

Jesus Speaks again about His Death

(Mr. 9.30-32; Lk. 9.43b-45)

²²Noqw nāt pumuy Galileet ep yesq Jesus pumuy amumi pañqawu: Nu' Sinot Tiat sinmuy amumi mātaviwni. ²³Noqw puma nuy nīnayani; noqw ahpīy pāyis talq nu ahoy tātayni. Noqw puma it nanaptaqe, pas qahahlayhtoti.

Payment of the Temple Tax

²⁴Noqw puma Capernaum ep ökiqw, hakim God kiyat enem siviwuy tsovalantotaqam Peter aw ökihqe, aw pañqawu: Ya umuy tutuqaynaqa God kiyat aw sivat öoywaqat qa sivima? ²⁵Noqw pam pañqawu: As'a. Nit pam kimi pakiqw, Jesus pay mohti lavayhtiqe pañqawu: Simon, ya um hin it aw wūwa? Ya tūwaqatsit ep momñwit hakimuy amuñaqw tax ömalalwa, pu nahpe sīvita? Ya sen nāp sinomuy amuñaqw put ömalalwa? Sen pay hakimuy a'löntuy amuñaqö'? ²⁶Noqw Peter put aw pañqawu: Pay a'löntuy amuñaqö. Noqw Jesus aw pañqawu: Noqw pay kurs sinomat qeniveya. ²⁷Noqw pay itam pumuy qa unañwmoknaniqw, öviy um wuhkovatuphat awnen, aqw huhuwħpit tūvani; nen um hihtawat mohti hórókne', núani; nit tsañwħtapne', añqw hihsaqw sivat tūvani; um put añqw hórókmat, nēnem-nikañw pu inuñem momñwituy amumi sisvini.

Who Is the Greatest?

(Mr. 9.33-37; Lk. 9.46-48)

18 ¹Noqw ephaqam Jesus aw nānatuwnayaqam put aw ökihqe, pañqawu: Ya hak öveqatsit añqw moñwtunatyat ep pas suspavanni? ²Noqw Jesus hakiy tsākwhoyat wāñwayhqe, put amuhsonmi tavi; ³Nit pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas uma nāp umuhtunatyay añqw qa lasye', tsātsakwmuy qa amuntote', soon öveqatsit añqw moñwtunatyat aw yuñni. ⁴Paniqw hapi öviy haqam it tsākwhoyat an qanāhihtataqa pam hapi öveqatsit añqw moñwtunatyat ep suspavanni. ⁵Pu haqawa inatñwaniy añ yan tsāk w pās távihqa hapi nuy pās távini.

Temptations to Sin

(Mr. 9.42-48; Lk. 17.1-2)

⁶Nikañw hapi hak haqam imuy tsātsakwmuy inumi tuptsiwñi'yunqam hihtawat lasnaqw, put enem pas is óhini? Pay pi tatam put kwapkaqe mata hāyiltiqw, pam wuhkovatuphat a'nö hötsit aqw paöymokq, pam put enem lolmani. ⁷Is ohi sinmuy amuñem'i, hakimuy hīhihta akw lomavöħut añqw lasyaqamuy amuñem'i. Taq sinmuy lasnayaqam pas soon haqami peveltini. Nikañw pantsatskaqamuy amuñem pas is óhini! ⁸Paniqw hapi öviy kurs uhma, sen uhkuku uñ lasnaniqw, um put ayo tukut, nāñaqw ayo tūvani; pay

pi um tatam qa pasiwkañw qatsit aw pákini, hiki pi as um pás pasiwkañw, qōhit qa súlawhtiñwuqat aqw túviwni. ⁹Pu kurs uhposi un lasnaniqw, um put ayo hóroknat, nāñaqw ayo tūvani. Pay pi um tatam sūkw pōsi'kañw qatsit aw pákini, hiki pi as um pás lōqmuy pōsi'kañw maskimi qōhit aqw túviwni.

The Parable of the Lost Sheep

(Lk. 15.3-7)

¹⁰Uma tunatyaltote' qa hihtawat imuy tsātsakwmuy paysoqtotani; taq nu umumi pañqawni: Pumuy tuwalan'aymat Inay ōveqatsit ep qátuhqat taywayat aw sutsep tāyuñwa. ¹¹Pi nu' Sinot Tiat haqami hiniwhtotiqamuy ayo óyaniqe ōviy pitu. ¹²Ya uma hin wūwantota? As kurs hak haqam tsivót-sikip sunat kanelmuy pokmuy'taqw, suhka pumuy amuñaqw haqaminiqw, pam hinhtini? Pam púmuywatuy mātapt, tsotsmomihaqaminen, it haqaminihqt heptoni. ¹³Nu umumi pas antsa pañqawni: Pam put tuwe', put ep pas hahlayhtini, imuy nālöp sunat pakwt pept sihkay'taqamuy qa haqami hiniwhtotiqamuy amuhpenihqee. ¹⁴Noqw pan hapi piw Umuna ōveqatsit ep qátuhqa imuy tsātsakwmuy himuwat súlawhtiniqat qa nāwakna.

A Brother Who Sins

¹⁵Pu ōviy kurs piw umún tuptsiwni'taqa hihta ep ūmi qaanhtiqw, um put awnen, pay umuy nālaniqw put ōwihiniwhtipuyat aw pónaknani; noqw kurs pam ūmi tuqayvastaqw, pahsat hapi um put pay ahoy tuyqawvani. ¹⁶Ason kurs pam ūmi qa tuqayvastaqw, pahsat pu um sūkw, sen lōqmuy wikkañw awni; noqw lōqmuy, sen payhkomuy tūqayyuñqw, pep hin lavayhtiwaha pasiwtamantani. ¹⁷Noqw kurs pam pumuy amumi qa tuqayvastaqw, pahsat pu um inumi tuptsiwni'yuñqamuy tsovawtaqw, pumuy put āawnani. Pu kurs pam pumuy amumi qa tuqayvaste', pam nawus úmuyniqw qatuptsiwni'taqat antamantani, sen moñwit eñem sivat ōmalawhqt an'i.

Prohibiting and Permitting

¹⁸Nu umumi pas antsa pañqawni: Uma tūwaqatsit ep hihta somyaqw, pam ōveqatsit ep sómiltimantani; pu uma tūwaqatsit ep hihta nahyaqw, pam ōveqatsit ep nāhiwmantani. ¹⁹Pu nu piw umumi pañqawni: Kurs uma löyöm tūwaqatsit ep hihta ōviy Inay aw tūviñtaniqey ep sun unañwtiqw, ōveqatsit ep Ina umeñem put aw antsantamantani. ²⁰Pi haqam löyöm, sen pahyom inatñwaniy aw yankahkañw haqam tsovawtaqw, pep nu pumuy amumumni.

The Parable of the Unforgiving Servant

²¹Pahsat pu Peter put awnihqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, kurs itupko inumi qa sūs qaanhtiqw, ya nu hihsakis put ep aw pōhikni? Sen

tsañé'sikisi? ²²Noqw Jesus put aw pañqawu: Tsañé'sikisi nu hapi ūmi qa kita, pas payhp sunat añqw pakwt sihkay'tasikip tsañé'sikisi, (tsañé'sikip pakwt tsañé'sikis navitañhtiqat pahsaa). ²³Panta hapi. Oveqatsit añqw moñwtunaty hak moñwi tumal'aymuy amumi sivat ep pohtaniqey nāwaknaqat anta. ²⁴Nihqe pam put añ purivaqw, hak wūhak sōmorit sivat put aw pōiwtaqa aw wikvaniwa. ²⁵Noqw pay kurs pam hihta sisviniqw, pam huyiwniqat moñwiat pañqawu, pu nōmaata, pu timatu, pu sohsoy himu himuata, noqw pōiyat ep sisviwni. ²⁶Noqw ōviy tumal'aya put atpipo nātuvaqe, okiw aw naokiwtaqe pañqawu: Moñwi, pay um okiw inumi qa pas kānavotitaqw, pay nu soon ūmi qa sohsoy sisvini. ²⁷Pahsat pu moñwi put ōkwatuwhqe mātavi; nihqe sohsoy pōiyat ayo yuku. ²⁸Noqw pay pam tumal'aya pañqw yamakt, sukw tumalsuñway put aw sunat sivat pōiwtaqat tuwa; nihqe pam put tōnhpe ñuat, aw pañqawu: Um inumi pōiwtaqey sisvini. ²⁹Noqw put tumalsuñwaat put kukmiq nātuvaqe, put aw naokiwtaqe pañqawu: Pay um qa pas okiw inumi kānavotitaqw, pay nu soon ūmi qa sohsoy sisvini. ³⁰Noqw pam qa nakwhaqe, put sivikimi tūva, hisat pōiy sisviniqat pahsavoo. ³¹Noqw ōviy put tumalsuñwamat hin hiniwhitiqat aw yōrikyaqe, pas qa hahlayhtoti; nihqe moñwi aw ōkihqe, sohsoy put āawnaya. ³²Pahsat pu moñwiat tumal'ayay wāñwayhqe, aw pañqawu: Is ohi um hak nukpantumal'aya, um inumi pan nāwaknaqw, ōviy nu sohsoy uhpōiy uhpīy ayo yuku. ³³Noqw puyaw nu uñ hin ōkwatuwhq, soon um tuwat qa pan uhtumalsuñway ōkwatuwni? ³⁴Noqw moñwi pas itsívutiqe, hakiy okiwsanyañwuqamuy amumi put mātavi, pas hisat put aw pōiwtaqey sohsoy put aw sisviniqat pahsavoo. ³⁵Noqw kurs umún tuptsiwni'taqa umuhpewi qaanhtiqw, uma umuh'unaññaqw qa aw pōhikyaqw, pay ōveqatsit ep Ina piw tuwat umuy pan hintsanni.

Jesus Teaches about Divorce

(Mr. 10.1-12)

19 ¹Noqw Jesus yan yuaataqe yukut, Galileet añqw ahpiynihqe, Jordan yupqōymi Judeat qalavoq pitu. ²Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom put añkya; noqw pam pumuy pepeq qalaptisina. ³Noqw Pharisee-sinom nuhtum put aw ōkihqe, put unahepyaqe aw pañqaqwa: Ya tāqa pay nāphihta ep nōmay mātapniqw pam súanta? ⁴Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Ya uma it añ qa tuñwaya: Ura God yayhniwhqat epeq pumuy yúkuhqe, pumuy tāqat-nit pu wuhtit yuku, it'a? ⁵Nihqe pumuy yúkuhqe pañqawu: Yantaqw hapi ōviy tāqa nay, pu yuy pumuy mātapt, nōmay aw hūrstimantani; noqw puma sūka tókomantani. ⁶Panta hapiniqw, ōviy puma pāpu qa löyömnit, sūka tókonihwitiñwu. Paniqw ōviy God hihta namitskaqw, qa hak put nāhoý távini. ⁷Noqw puma put aw pañqaqwa: Noqw hinoqw pantaqw hak nāmataviwuy pēnat, pu nōmay nahpiy lālaymantaniqat Moses tutapta?

⁸Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ispi uma anahaat unañway'yuñqw òviy pay hak nòm̄ay māt̄apmantaniqat Moses umuy hu'wana. Nikañw pas as yayhniwhqat añqw qa panta. ⁹Noqw nu hapi umumi pañqawni: Tāqa nòm̄ay qa hintsakq, put māt̄ave', piw sukw amum qatupte', tokot ūuyñwu; pu wuhtit māt̄aviwhqat amum qatuptuqa tokot ūuyñwu. ¹⁰Noqw put aw nānatuwnayaqam aw pañqawu: Kurs tāqat pu nòm̄ayat amuñem pan hintaniqw, pay kurs ka qa nòm̄ataniqw pam pay lolmani. ¹¹Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay qa sohsoyam tahtaqt namituyqawi'yuñwa; nihqe òviy kurs hin it tutavot kwusuyani. Noqw God pētuy-sa òqalmaqaqw òviy puma namituyqawi'yuñwa. ¹²Pi haqawat nōmaqtsit aw qa pasiwyuñqam pay pas pankahkañw tihtiwyā; noqw haqawat panyuñqam pay sinmuy amuhpiy pan yukiltoti; pu haqawat pas pay òveqatsit añqw moñwtunatyat tunatyawyuñqey òviy qa nòm̄atota. Haqawa it añ hinmaniqa nam panhtii.

Jesus Blesses Little Children

(Mr. 10.13-16; Lk. 18.15-17)

¹³Pahsat pu hakim put aw tsātsakwmuy tsamvaya, pam pumuy amumi may akw toñokt nāwaknaniqat òviy'ò. Noqw put aw nānatuwnayaqam pumuy mēwaya. ¹⁴Noqw Jesus pañqawu: Uma tsātsakwmuy inumiyaniqat nakwhanayani; uma qa mēwantotani; pi panyuñqam hapi òveqatsit añqw moñwtunatyat ep sinoiwyuñwa. ¹⁵Pu pam pumuy amumi matyawht, pañqw ahpiy'ò.

The Rich Young Man

(Mr. 10.17-31; Lk. 18.18-30)

¹⁶Noqw pahsat pu hak tiyo Jesus aw pituhqe, aw pañqawu: Lomatutuqaynaqa, ya nu hihta lolmat hinhte', qatsit qaso'taqat himuy'vani? ¹⁷Noqw pam put aw pañqawu: Ya um hinoqw nuy lolmalawu? Pi qa hak lolma, pas sūkaa, i' God. Noqw pay pi um qatsit aw pákinik, um hin tutaptiwhqat añ hinmani. ¹⁸Noqw pam put aw pañqawu: Hihtawata? Noqw Jesus pañqawu: Um hakiy qa nīnani, um qa nāp úhimuy tokot qa sokoptani; um hihta qa ūuyñi, um hakiy hihta qa atsátoyñani; ¹⁹Um unay, pu unuy pumuy kaptsi'tani; pu um pas hin nāmi unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani. ²⁰Noqw pam Jesus aw pañqawu: Pay nu itsákoy añqaw pan tutavot sohsok añ hinma. Noqw ya nu haqam hihta nāt qaanhti? ²¹Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay pi um pas pasiwataniqey nāwakne', um ahpiyñen, hihta úhimuy huyahtani; nen añ òokiwyaqamuy put huytani; nen um òveqatsit ep hihta nukñwat himuy'tani; nit um añqwnen inuñkni. ²²Noqw pam put navotqe qahahlaykañw ahpiy'ò, pam hihta nihti'taqe òviy'ò. ²³Pahsat pu Jesus put aw nānatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas kahaksino òveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákiniqw enem qa tūvosi. ²⁴Noqw nu nāt piw

umumi pañqawni: Pay himu pohko pōlay'taqa tsakomostat añ pórokput añ yámakniñiqw, pam pay qa pas qa tūvosi. Noqw pay káhaksino òveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákiniñiqw, pam put enem pas qa tūvosi. ²⁵Noqw put aw nánatuwnayaqam put nanaptaqe, hin kurs wūwayaqe pañqawwa: Noqw pantaniñiqw, hak sen ayo yámakiwtani? ²⁶Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay i' sinmuyniqw kurs hin pasiwtani; nikañw pay God-niqw sohsoy himu pasiwta. ²⁷Pahsat pu Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Meh, itam hapi sohsok hihta mātapyat, unñk nankwusa; noqw itam panhtotiqw, itamuñem hintani? ²⁸Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Hisat qatsit nātoniqat aw pituqw, Nu' Sinot Tiat kaptsi'tiwkañw imoñw'atsveway ep qátuni. Noqw pep pu' uma inuñk hinnumyaqam piw tuwat pakwt lōq sihkay'taqat moñw'atsvewat añ yeskahkañw, Israel-sinmuy pakwt lōq sihkay'tasikivo sinoiwtaqamuy amumi moñw'iwyuñw. ²⁹Hak haqam inatñwaniy òviy sinomuy, sen nāp himuy hihta tatamhtat, yep qatsit ep tsivót-sikip sunat aw hóyokiwtaqat òmahtani, sen pam kiy tatamhtani, sen pāvamuy, tupkomuy, qōqamuy, siwamuyu, sen nay pu yuy, sen nōmay pu timuy, sen pāvasayu. Pu qatsit nātoniqat ep pam qatsit qaso'taqat makiw. ³⁰Nikañw kaysiwñqam mohti'wisqam nuhtuñkyani, pu nuhtuñkyaqam mohti'wisni.

The Workers in the Vineyard

20 ¹Pi òveqatsit añqw moñwtunatyat hak tāqa ovauiy'taqat anta. Pam hak suits talavay tumal'aymuy wánwayi. ²Noqw puma sūkwy yālit òviy tapkinayaniqey hu'wayaqw, pam ovauiy aw pumuy ayata. ³Noqw wukotōñvaqw, i' ūyi'taqa haqe' waynumkañw, hakimuy piw tuwa. Puma huhyankive hoñnumya qahintsatskaqee. ⁴Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay uma iovauiy awyani. Noqw pay ason hin súantaqw, nu pan umumi sisvini. Noqw puma awya. ⁵Noqw tāwanasaptiqw, pu tāwat atvelpetiqw, pam anqe' nakwsuqe piw anhti. ⁶Noqw pu kanel'òkisat, piw pam huhyankiminihqe, piw hakimuy tahtaqtuy tuwa, ep hoñnumyaq'ò, nihqe amumi pañqawu: Ya uma hinoqw paysoq tēvep hoñnumya? ⁷Pu suhka aw pañqawu: Ispi qa hak itamuy tumal'ayhtaq'ò. Noqw pam amumi pañqawu: Uma turs piw iovauiy awyani, amumi kita. ⁸Noqw pu tapkiqw, ovauiy'taqa tumalmoñwiy aw pañqawu: Um tumalay'yuñqamuy wánwayni; nen pumuy amumi sisvini. Um nuhtuñk òkihqamuy añqw hoyoyokukañw, mohtimaqat aqw yúkuni. ⁹Noqw ima pas pay tumalqe'totiniñiqw òkihqamuy amumi suskomuy yālit sisvi. ¹⁰Nikañw mohti òkihqam puma wūhaq òmahtotaniqey wūwaya; nit puma pay amún sohsoyam suskomuy yālit òmahtota. ¹¹Noqw puma ahsatiy òmahtotaqe, ūyi'taqat aw qa tsúyak-unañway hiñqawwaqe, ¹²Pañqawwa: Ima nuhtuñk òkihqam panis sūs tāwat qōniltiqat añ tumaltota; noqw itam tēvep tumalay'yuñwa, pu itam utuhuut kānanapta. Noqw um sun itamumi sisvi. ¹³Noqw pam sukwat aw pañqawu: Ikwátsi, pay nu qa hin qasuanhti. Ya

um qa sūkw yālit ōviy tumaltaniqey inumum pan yuku? ¹⁴Taa, uh'ahsatiy um yawkañw nimani. Pay nu sohsokmuy umumi sun sisviniqey nāwakna, umuy tēvep tumalay'yunqamuy-nikañw pu imuy nuhtuñk ōkihqamuy pīwu. ¹⁵Ya nu hihta nāp isivay hintsanniqey nāwakne' panhtiniqw, pam qasuanta? Ya nuy qa unāñwawniqw, ōviy um inumi qa kwañwátayta? ¹⁶Noqw ōviy nuhtuñkyaqam mohti'wisni, pu mohti'wisqam nuhtuñktotini. Pi kaysiwhqam as wañwayniwya, nikañw hikiyom namorstiwyta.

Jesus Speaks about His Death a Third Time

(Mr. 10.32-34; Lk. 18.31-34)

¹⁷Noqw pumuy Jerusalem aqwyaqw, Jesus imuy pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nānatuwnayaqamuy nanaltyaqw, amumi pañqawu: ¹⁸Meh, itam Jerusalem hapi aqwya. Noqw nu' Sinot Tiat God awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu tutavot tutuqaynayaqamuy amumi noiwni; noqw puma nuy nīnayaniqey pasiwnayani. ¹⁹Pu nuy qa-Jew-sinmuy amumi noayaqw, puma inumi tututsiwyani; nuy wuvahtotani; pu nahoylehtsit aw nuy muayani. Nikañw pāyis talq nu ahoy tātayni.

A Mother's Request

(Mr. 10.35-45)

²⁰Noqw pahsat pu Zebedeet timat yuy amum Jesus aw pitu. Noqw yuam put pas hihtatakañw aw okiwlawu, hihta tuñlay'kañwo. ²¹Noqw Jesus put aw pañqawu: Ya um hihta nāwakna? Noqw pam put aw pañqawu: Ason um uhmoñwqeny ep qatuptuqw, as imuy itimuy amuñaqw haqawa uhputvage qátuniqw, pu suhkawa uhsuyvage qátuniqat um itamuy hu'wani. ²²Noqw Jesus tīyotuy amumi pañqawu: Uma hihta ōviy tūviñlawhqey qa mātsi'ta. Ya pay uma nuy kānavotpit añqw yúkuniqat añqw yúkuniqey suhtaq'ewa? Ya sen uma nuy hin tuvoylaiwtaqat pan tuvoylatiwniqe ōviy'o? Noqw puma put aw pañqawu: Owi, pay itam suhtaq'ewa. ²³Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nu kānavotpit añqw yúkuniqat uma as soon qa yúkuni; piw nuy hin tuvoylaiwtaqat pan uma tuvoylatiwni. Nikañw pay nu hakiy iputvage, sen isuyvage qátuniqat pañqawniqey aw qa tutuyqawi. Nikañw pay ason pas pam hakimuy amuñem na'sastiwhq pam pumuy amumi noiwni. ²⁴Noqw ima pakwtñiqam put nanaptaqe, pumuy nātupkomuy amumi qa yan unañwtoti. ²⁵Noqw Jesus pumuy nāmi wañwayhqe, amumi pañqawu: Uma navoti'yunqw imuy qa-Jew-sinmuy moñwimat pumuy amumi tutuyqawya, noqw pavansinom ōqalay pumuy nanvotnatiwisa. ²⁶Nikañw uma hapi qa panyuñwani. Pay umuñaqw haqawa pas pávanniqey nāwaknaqa umuy nawus tumalay'tani. ²⁷Pu uma haqawa sustutuyqawniqey nāwaknaqa nawus piw sohsokmuy tūwikiamni. ²⁸Hikis pi nu' Sinot Tiat qa hihta tu'yalawniqe ōviy pitu; pi nu nuhtumi unañwtpniqe ōviy pitu, piw sinmuy kaysiwhqamuy amuñem iqatsiy táve', pumuy ayo óyaniqe ōviy'o.

Jesus Heals Two Blind Men
(*Mr. 10.46-52; Lk. 18.35-43*)

²⁹Noqw pumuy Jerichot ańqw ahpiyyaqw, qaan'ewakw hintaqam sinom Jesus ańkya. ³⁰Noqw meh, löyöm qapostalqat tāqat pöqlave qatukańw, Jesus ańqe'niqw navotqe, tsa'lawhqe pańqawu: Is okiw itamuy ökwatuwaa, Tutuyqawhqa, um David tiat! ³¹Noqw sinom pumuy mēwayaqe, qa hińqawlawniqat amumi pańqaqwa. Noqw pahsat pu puma pas pāpu a'nō pańqawu: Is okiw itamuy ökwatuwaa, Tutuyqawhqa, um David tiat! ³²Noqw Jesus pep wunuptut, pumuy wāńwayhqe, amumi pańqawu: Ya nu umuy hintsanniqat uma nāwakna? ³³Noqw puma put aw pańqawu: Tutuyqawhqa, um as okiw itahposiy tālawnani. ³⁴Pu Jesus pumuy ökwatuwhqe, pumuy pōsiyamuy aw hintsana; noqw pahsat pay pumuy pōsiam tālawva; noqw puma put ańki.

The Triumphant Entry into Jerusalem
(*Mr. 11.1-11; Lk. 19.28-40; Jn. 12.12-19*)

21 ¹Noqw puma Jerusalem aw hayińwnayaqe, Olive-tsomot aw öki, Bethphage-kitsókit aw'i. Noqw Jesus löqmuy put aw nánatuwnaqamuy ayataqe, ²Amumi pańqawu: Uma umupyeye kitsókit awnen; uma pep mōrot som'iwtaqw tiyat ámumnihqat túwani. Uma pumuy űaht, ańqw inumi wikni. ³Pu ason kurs hak umumi hińqawhq, uma aw pańqawni: Tutuyqawhqa imuy nāwakna, kítani; noqw pahsat pay pam pumuy ańqw lālayni. ⁴Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat hin lavayhtiqat aw antsaniwa; ura pam pańqawu: ⁵Uma Sion ep sinmuy āawnayani: Meh, umuhmońwi ańqw umumii, okiw'unañway'kańw mōrot akw tsokiwma, morohyat akw'a. ⁶Noqw put aw nánatuwnaqam ahpiynihqe, Jesus hin amumi lavayhtiqat anhti; ⁷Nihqe mōrot wikva, pu morohyata. Noqw sinom yuwsiy amutsmi ahpatota; noqw Jesus aqw wūvi. ⁸Noqw sinom pas qaan'ewakw hintaqam pōnawit yuwsiy ahpatota; pu pētu himutsotskit nantaqayat tsahqayaqe pōnawit o'ya. ⁹Noqw ima mohti'wisqam amuńkyaqamuy amumum tsa'tiwisqe pańqawwisa: Öqawmańwu, David tíata! Uma Tutuyqawhqat natńwaniyat ań pitutoqat pas hihtatotani. Nam God Sus'oveqnihq put öqalaa! ¹⁰Noqw pam Jerusalem ep pituqw, kīve sinom hin mowawaykuqe pańqaqwa: Ya pam hak'i? ¹¹Noqw sinom pańqaqwa: I' Tutuyqawhqat lavay'ayaata, Jesus, Galileet ep Nazareth ańq'ö.

Jesus Goes to the Temple
(*Mr. 11.15-19; Lk. 19.45-48; Jn. 2.13-22*)

¹²Noqw pu Jesus God kiyat aw pítuhqe, ep ihpove huhyayaqamuy, pu hihta tuhtuy'yaqamuy sohsokmuy pańqw tusoqlalayı, nit sıvat nāhoyńwantotaqamuy huhyanpiyamuy takumna, pu höwihtuy huhyayaqamuy

atsvewayamuy énań'a; ¹³Nihqe amumi pańqawu: Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat put enem yan pēna: Iki nāwakinpikihu yan tūńwantiwni. Noqw tuwat soq uma put uuyińwtuy kivatoyńaya. ¹⁴Noqw hakim qapostalyaqam, pu qayaktaqam God kiyat ep put aw öki, noqw pam pumuy qalapsina. ¹⁵Noqw tsātsayom God kiyat ep saāataqe, pańqaqwa: Öqawmańwu, David Tiat! Noqw God awwat mohpeq momńwit-niqw pu tutavot tutuqayńayaqam it nanapta. Pu puma pas nāp yórikya Jesus kātutmalat hintsakq'ö; nikańw tuwat a'ńö its'vutotiqe, ¹⁶Jesus aw pańqaqwa: Ya um imuy hińqaqwaqw qa navota? Noqw pam amumi pańqawu: As'a. Noqw ya uma it tutuvenit qa hisat ań tuńwáya: Um titipostuy, pu yōyońyaqamuy moayamuy ahpiy pas suyan tayawintiwni, it ań'a? ¹⁷Pu pam pumuy mātapt, kitsókit Bethanyt awnihqe, pep talónna.

Jesus Curses the Fig Tree

(*Mr. 11.12-14, 20-24*)

¹⁸Noqw talavay pam ahoy kiminikańw, tsónmoki. ¹⁹Nit pam pöhut qalave nōnvospaltsokit túwahqe, aw last, qa hihta ep tuwa, pay nahpit-saa, nihqe aw pańqawu: Pay um pas yahpiy qa hisat sipalay'vani, kita. Noqw pahsat pay nōnvospaltsoki lāki. ²⁰Noqw put aw nánatuwnayaqam put tutwaqe, kātayuńqe pańqaqwa: Is uti! Nōnvospaltsoki súlaki. ²¹Jesus lavayhtiqe, pumuy amumi pańqawu: Nu umumi pas antsa pańqawni: Pas uma qapēvewnayakahkańw qa wiwsiye' nuy nōnvospaltsokit hintsanqat uma piw pan hintsak-wisni. Hikis put epnihqe hōyokput uma hintsak-wisni. Uma it tūkwit nahlake' wuhkovatuphamiq tūviwńiqat aw pańqaqwaqw, pam kurs hin qa panhtini. ²²Pu uma qapēvewni'kahkańw Inay aw hihta öviy tūvińtote', soon qa put makiwiyani.

The Question about Jesus' Authority

(*Mr. 11.27-33; Lk. 20.1-8*)

²³Noqw pam God kiyat aw pákihqe, sinmuy tutuqaynaqw, ima God awwat mohpeq momńwit, pu sinmuy amuńaqw wukw'a'yat put aw ökihqe, aw pańqaqwa: Ya um hihta öqalat aw yankańw iit hintsaki? Hak un it öqalat maqa? ²⁴Noqw Jesus lavayhtiqe amumi pańqawu: Kurs nu tuwat umuy sukw hihta tūvińtani; noqw kurs uma nuy put āawnayaqw, nu tuwat hihta öqalat aw yankańw iit hintsakqey umuy āawnani. ²⁵Ura John kūyit akw tūtuvoylalawu. Pam pantsakniqey haqaqw makiwa? sen öveqatsit ańqö'? sen sinmuy amuńaqö'? Noqw puma nānami yuaatotaqe pańqaqwa: Ya sen itam Ońaq'ö, kitotani? Soon qa pam itamumi pańqawni: Noqw hinoqw uma put aw qa tūtuptsiwa? ²⁶Ya sen itam sinmuy amuńaq'ö kitotani? Nikańw itam sinmuy mamqasya. Pi sinom sohsoyam John Tutuyqawhqat lavay'ayaatnihqat pan mātsi'yunwa. ²⁷Noqw puma lavayhtotiqe Jesus aw pańqaqwa: Kurs itam hin pańqaqwani; noqw pam umumi pańqawu: Pay nu öviy piw soon hihta öqalat aw yankańw iit hintsakqey umuy āawnani.

The Parable of the Two Sons

²⁸Noqw ya uma hin wūwantota? Hak tāqa lōqmuy tiyotimuy'ta; nihqe pam mohti'maqat awnihqe aw pañqawu: Itii, um pu' iovauiy ep tumalay'tani. ²⁹Noqw pam lavayhtiqe nay aw pañqawu: Sóoni, kitat, pay hihsavoniqw wuwniy alōntaqe aw haqamii. ³⁰Pu pam anknihqat awnihqe aw piw án lavayhti. Noqw pam hu'waqe nay aw pañqawu: Nu awni, itanaa, kitat pay qa aw'i. ³¹Noqw ya úmuyniqw imuy lōqmuy amuñaqw himuwa nay tunatyayat anhti? Noqw puma aw pañqaqwa: Pay mohti'maqa. Noqw Jesus amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Ima moñwit enem sivat ömalalwaqam, pu tokoy huhyayaqam momoyam umupyeye pay God moñwtunatyayat aw yuñta. ³²Pi John súantaqat pöhut umuy āawnaniqe umumi pituqw uma put aw qa tütuptsiwa; noqw añwu pi moñwit enem sivat ömalalwaqam, pu tokoy huhyayaqam put aw tütuptsiwa. Noqw as uma aw yórikyat umuhtunatyayat añqw qa lasya, uma as aw tütuptsiwanikañwo.

The Parable of the Tenants in the Vineyard

(Mr. 12.1-12; Lk. 20.9-19)

³³Huvam inumi tuqayvastotaa. Noqw nu umuy tūwutsit āawnani. Hak tāqa övat uyht, put aw nõyakna, nit haqam övat pālayat yuykuyaniqat enem qölötat, tuwalankihut kita; nit üyit tumalay'yuñqamuy amumi put mātapt, yāvohaqamii. ³⁴Pu öviy kwañwtinisavotiqw pam tumal'aymuy üyit tumalay'yuñqamuy amumi hōna, aniwnit ömahtotaniqat öviy'o. ³⁵Noqw üyit tumalay'yuñqam put ayamuyatuy nuahtotaqe, sukwat wuvahtota, pu sukwat nīnaya, pu sukwat tatatupya. ³⁶Pu piw pam pētuy tumal'aymuy mohti aqwyayamuy amuhpenihqe hōyokiwtayamuy amumi ayata. Noqw puma pumuy mohti' ökihqamuy amún hintsatsna. ³⁷Pahsat pu pam nuhtuñk pas tiy pumuy amumiq tavi pañqawhqe: Puma pay itiy soon qa kaptsi'totani, yan wūwaqee. ³⁸Noqw soq üyit tumalay'yuñqam tiyat tutwaqe nānami pañqaqwa: I' hapi nay akpetaniqa. Taa, itam nīnayani, nen itam hihta himuyat himhtotani, kitota. ³⁹Nihqe puma put nuayat, ovauiyit añqw qalavo tūvayat, nīnaya. ⁴⁰Taay, noqw ya övat üyi'taqa pite', üyit tumalay'yuñqamuy hintsanni? ⁴¹Noqw puma put aw pañqaqwa: Soon qa pam pumuy qahopihtuy qöyani, nit pas pētuy tumal'ayhtani; noqw puma put kwañwtiqw put aw kiwismantani, kitota. ⁴²Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma qa hisat it tutuvenit añ tunwáya? Owa kilalwaqamuy amuhpiy qalavo tūviwhqa hapi tuyqaatniwhiti. Tutuyqawhqa it tumaltaqw, itamuyniqw kātatayhpi, it'a? ⁴³Yaniqw öviy nu umumi pañqawni: God moñwtunatyat amuñaqw nawhkiwhit, pu hihtuywatuy sinmuy amumi noiwni. Noqw puma hapi moñwtunatyat ep sinoiwyuñqamuy amún hinwisni. ⁴⁴Noqw it owat ep posqa hapi yónoyhtimantani; nikañw ason pam owa hakiy aw pohse'

put pās tostani. ⁴⁵Noqw God awwat mohpeq momniwit, pu Pharisee-sinom, puma put lavaiyat aw tūqayyuñqe māmatsyaqw, kurs pay pam pumuy yuaata. ⁴⁶Nihqe puma as put nuayaniquey unañwtotit, piw sinmuy maqastoti, púmuyniqw pam Tutuyqawhqat lavay'ayaatniqw öviy'o.

The Parable of the Wedding Feast

(Lk. 14.15-24)

22 ¹Noqw Jesus tūwutsit hihta tuawi'taqat akw pumuy amumi lavayhtiqe pañqawu: ²Oveqatsit añqw moñwtunatya hakiy moñwit tiat nāapsinaqw eñem nōvatiwhqat anta. ³Put naat nōviwhqat aw tūtsamiwyuñqamuy wánwayyaniqat öviy ayamuy añqe' ayata. Noqw tūtsamiwyuñqam awyaniqey qa nānawakna. ⁴Pahsat pu piw pam pētuy tumal'aymuy ayataqe amumi pañqawu: Uma tūtsamiwyañqamuy amumi pañqaqwani: Taay, nōva pās yukilti; nu iwakavokmuy, pu iwakashoymuy wi'yuñqamuy qōya; noqw shosoy himu pās yukiwta. Uma nāapsinaqat ep nōviwhqat awyani. ⁵Noqw puma put paysoqtotaqe, haqe' nankwusa, suhka pāsaw aw'i, pu suhka huhyanpiy aw'i. ⁶Noqw pētū tumal'aymuyatuy nuahtotat, pumuy okiwsasnat, qōqya. ⁷Noqw moñwi put navotqe itsivuti; nihqe pumuy amumi solāwamuy ayataqw, puma tumal'aymuyatuy qōqyaqamuy tuwat qōqya; nit kitsókiyamuy taqtsokya. ⁸Noqw pahsat pu moñwi tumal'aymuy amumi pañqawu: Pas nāapsiniwhqat ep nōviwhqat pās yukiwta; noqw kurs tūtsamiwyaqam qahopitu. Noqw öviy soon pumuy amuñaqw haqawa nōviwhqat añqw nōsni. ⁹Taay, uma añqe' pōhut añ nankwuse', hakimuy hihsa'nihqamuy tutwe', uma pumuy nōviwhqat aw tūtsamtotani. ¹⁰Noqw öviy puma tumal'a'yat añqe' pōhut añ nankwusaqe, hakimuy hihsa'nihqamuy tutwaqe, pañso tsovalaya, qalomásinmuy, pu lomasinmuy. Noqw haqam nāapsiniwhqat ep sinom ohpo. ¹¹Noqw moñwi tūtsamiwyuñqamuy amumi kuyvatoqe, ep pákihqe, hakiy tāqat nāapsiniwhqat ep yuwsit qa yuwsit'atqat tuwa. ¹²Nihqe pam put aw pañqawu: Ikwátsi, ya um hin nāapsiniwhqat ep yuwsit qa yuwsit'kañw pew paki? Noqw kurs pam hiñqawni. ¹³Pahsat pu moñwi tumal'aymuy amumi pañqawu: Huvam māyat, pu hokayat somyat ayo'haqami ihpomi qalālat aw uma tūvayani. Pep tsaykitiwni, pu tama nūritiwni. ¹⁴Pay as kaysiwhqam wánwayniwya; nikañw pay híkiyom namorstiwya.

The Question about Paying Taxes

(Mr. 12.13-17; Lk. 20.20-26)

¹⁵Pahsat pu Pharisee-sinom ahpiyyaqe, hin as put lavaiyat akw núansanyaniquey öviy namivavasiwnaya. ¹⁶Nihqe puma hakimuy pumuy amumi nánatuwnayaqamuy pu Herod añqw wisiwtaqamuy Jesus aw hōnayaqw, puma pañqaqwa: Tūtutuqaynaqa, itam ūmi navoti'yuñqw, um pas qaatsatnihqat hintsaki; nihqe um God tuwiyat suan tūtutuqayna; pu um qa sinonuña, ispi um

sinmuy wuwniyamuy qa káptsi'taqee. ¹⁷Um kurs öviy itamuy āawnani, Ya um hin wūwanta? Ya pay itam hihta añ sivit Caesar aw öoyyaniqw pam súanta? Sen qa súanta? ¹⁸Noqw Jesus pumuy nukpantunatyayamuy tuway'taqe, amumi pañqawu: Ya uma hinoqw nuy unaheptota, nawip'ew hintsatskaqamu? ¹⁹Kurs tax ep sivat inumi mahtaknaya. Noqw puma put aw put mahtaknaya. ²⁰Noqw pam amumi pañqawu: Ya i' hakiy taywaata? Pu hakiy tuñwniat añ pey'ta? ²¹Noqw puma put aw pañqawa: Caesar hapi. Pahsat pu pam amumi pañqawu: Panta hápiniqw; öviy uma Caesar himuyat Caesar aw noayani; pu uma God himuyat God aw noayani. ²²Noqw puma yan nanaptaqe, kurs hiñqawaqe, kátayunt, put mātapyat, ahpiyya.

The Question about Rising from Death

(Mr. 12.18-27; Lk. 20.27-40)

²³Noqw pay put tālat ep hakim Sadducee-sinom, yaw so'pum pay ahoy qa yesvaniqat pañqawaqam, put aw ökihqe tüviñtotaqe, ²⁴Aw pañqawa: Tütutuqaynaqa, ura Moses hapi pañqawu: Kurs tāqa qa tímuy'kañw mokq, put pāvaat, sen tupkoat put nōmayatniñwuqat amum qatupte', put eñem tíoymantani. ²⁵Noqw ura as hakim tsáñe'nihqam nānatupkom yēse. Noqw amuñaqw suspavaam as nōmatat, qa tímuy'vat, pay mōki; nihqe tupkoy aw nōmay mātavi. ²⁶Noqw añkñihqa pay piw anhti; noqw pu amuñkñihqa pay piw amunhti. Noqw puma as tsáñe'nihqam put nōmatotaqw, qa hihtawat eñem wuhti ti'va. ²⁷Noqw nuhtuñk pu' wuhti tuwat mōki. ²⁸Noqw ya öviy sinmuy ahoy yesvaqw, pam hihtawat pumuy tsáñe'nihqamuy nōmaatni? Pi puma sohsoyam put nōmatota. ²⁹Noqw Jesus amumi pañqawu: Suyan pi uma tutuvenit-nikañw pu God öqalayay qa tuwi'yuiñwa. Nihqe paniqw hapi öviy uma qa suan wūwaya. ³⁰Pi sinom ahoy yesve', soon nōmalalwani, piw soon puwsuñwñwani; pas puma öveqatsit ep God hoñviaymuyatuy amunyuñwani. ³¹Noqw kurs uma so'qam ahoy yesvaniqat ep tüviñtotaqw-ya uma qa hisat tutuvenit añ it tuñwáya: Ura God umumi pañqawu: ³²Nu hapi Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pumuy Tutuyqawhqaamu, it'a? (Noqw öviy puma nāto yēse.) Oviy pi God qa so'pumuy amumi tutuyqawi, pi yesqamuy amumii. ³³Noqw sinom it nanaptaqe, put tutuqayhpiyat ep kátayuñwa.

The Great Commandment

(Mr. 12.28-34; Lk. 10.25-28)

³⁴Noqw yaw pam Sadducee-sinmuy moavóltaqat Pharisee-sinom nanaptaqe, puma sumitsovalti. ³⁵Noqw pumuy amuñaqw suhka tutavot aw tuvoti'taqa put unahepqe, tüviñtaqe aw pañqawu: ³⁶Tütutuqaynaqa, ya tutavot ep himuwa pas suspavani? ³⁷Noqw Jesus put aw pañqawu: Um God Uhtutuyqawhqaaw sohsoq uh'unañway akw unañway'tani, pu sohsoq uhhikwsiy akw'a, pu sohsoq uhwuwniy akw'a. ³⁸I' hapi susmohti-

nikañw pu suswuyoc tutavo. ³⁹Noqw añknihqā pay piw put anta: Um pas nāmi hin unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani. ⁴⁰Pi sohsoy tutavo pu Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy lavayiam imuy löqmuy tutavot hapi ahpiy'o.

The Question about the Messiah

(Mr. 12.35-37; Lk. 20.41-44)

⁴¹Noqw nāt Pharisee-sinom tsovawtaqw, Jesus pumuy tüvintaqe, ⁴²Amumi pañqawu: Ya uma hin Christ aw wüwantota? Ya pam hakiy tíata? Noqw puma put aw pañqawu: David hapi pam tíata. ⁴³Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Noqw pantaqw hinoqw David Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy put Moñwílawu? Oviy pi pañqawu: ⁴⁴Tutuyqawhqā Imoñwiw aw pañqawu: Um hāk iputvaqewat qátuni, hisat nu uhtuwqamuy áñwutaqw, puma ūmi maqaptsi'yuñwniqat pahsavoo. ⁴⁵Noqw kurs David put Moñwílawhq, hin pam put tíatni? ⁴⁶Noqw soon kurs hak put hu'wani. Piw pāpu qa hak pahpiy put hihta tüvintaniqey aw unasaki.

Jesus Warns against the Teachers of the Law and the Pharisees

(Mr. 12.38-39; Lk. 11.43, 46; 20.45-46)

23 ¹Pahsat pu Jesus sinmuy-nikañw pu put aw nānatuwnayaqamuy amumi lavayhtiqe, ²Pañqawu: Tutavot tütutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum Moses qeniyat ep hōñi. ³Paniqw öviy uma pumuy lavaiyamuy aw tūqayyuñwi, pu umuy hinhtotiniqat umumi pañqawwaqwaqwa uma panhtotimantani; nikañw uma pumuy qa tututskanayani. Taq puma as nuhtumi yuaatiwiskahkañw, lavaiy qa an hinwisa. ⁴Taq puma soñawnen hihta s'nö putut mokahtotat, hakiy ikwiltuynayañwu; nikañw soon ñas'ew put paañwayañwu. ⁵Nihqe nāp hihta hintsatskaqey mahtakni'yuñwniqey öviy pantsatska. Puma God lavaiyat hihta añ pey'yuñqat put qötösosomhpi'yuññwu, pu may añ piwu, pu yuwsiy wupatsamimhtuynaya. ⁶Pu haqe' nöwiwhqat añ mohkaqe qeqnit tuñlay'yuññwu, pu tsotsvalkiva qenit pas pávanyaqat piwu. ⁷Pu sinom kisonva pumuy pas hihtay'yuñwniqat nānawakna, pu Tutuqaynaqa yan tūñwantiwaniqey tuñlay'yuñwa. ⁸Noqw uma hapi Tutuqaynaqa qa yan tūñwantiwani; pi sūka umuy tutuqaynaqa, Christ; noqw uma sohsoyam nānatupkomu. ⁹Pu uma tūwaqatsit ep qa hakiy nālalwani; pi sūka Umunaa, öveqatsit ep qátuhqa. ¹⁰Pu piw uma Tütsami'wisqey qa yan tūñwantiwani; pay pi sūka umuy tsāmi'maqa, Christ. ¹¹Pay umuñaqw pas suspavannahqa umuy tumalay'mani. ¹²Haqawa pavan nāhihtataqa hapi qahimuniwhtini; pu nāqahihtataqa hapi a'nö hímuniwhtini.

Jesus Condemns Their Hypocrisy
(*Mr. 12.40; Lk. 11.39-42, 44, 52; 20.47*)

¹³Nikañw is ohi uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! pi uma òveqatsit añqw moñwtunatyat aw sinmuy uhtsi'yuña; uma as qa aw yuñtakañw, aw yuñniqamuy qa nakwhantoyñaya. ¹⁴Is ohi uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! uma koñnanalvutuy kikiyamuy nawhkiñlawa; pu uma nawip'ew nānawakne', sutsépyuaaykuyañwu. Paniqw hapi òviy uma pas pavan qalomáyukuniwyaniqey aqw hoyta. ¹⁵Is ohi, uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Pas pay uma hakiy umuhtuptionsniy aw tuptionswanyaniqey òviy pātuwaqatsit, pu tūwaqatsit añ ahsupoq nankwusañwu. Noqw uma put aw tuyqawvayaqw, pam umuhpenihqey pas qalomáhintsakñwu. Noqw òviy God nawus maskive qōhit aqw put sivintoyñani, umuhpenihqey hōyokiwtaqata. ¹⁶Is ohi uma tūtsamyaqam qapostalyaqamu! Oviy pi uma pañqaqwa: Hak lavayhte': Nam ilavayi God kiyat hin hūrs wūnuhqat pan wūnuni kite', pam soñawnen qa hinwat lavayhtiñwu. Nikañw kurs pam ilavayi it sikavalasivat God kiyat epnihqat an pasiwtani kite', pam nawus lavayiy kurs hin qa anhtini. ¹⁷Uma ñasta wuñni'yuñaqamu qapostalya! Ya himuwa pas pāvanniqw òviy'o? sen sikavalasiva? sen God kiata? Pi put kiāt hapi sikavalasivat pas hihtatañwu. ¹⁸Uma piw pan tūtutuqaynaya: Hak lavayhte': Nam ilavayi God kiyat ep hom'oyvihkat an pasiwtani, kite', pam soñawnen qa hinwat lavayhtiñwu. Nikañw hak lavayhte': Nam ilavayi hom'oyvihkat ep kuwahtiput an pasiwtani, kite', nawus pam lavayiy kurs hin qa anhtini. ¹⁹Uma nūanhihtu qapostalyaqamu! Ya himuwa pas pāvanniqw òviy'o? sen kuwahtipu? Sen hom'oyvihka? Pi pam hapi kuwahtiput pas hihtatañwu. ²⁰Paniqw òviy hom'oyvihkat akw òqalat lavayiy pasiwnaqa piw kuwahtiput pep oyiwhqat akw pan lavayhtiñwu. ²¹Piw God kiyat akw òqalat lavayiy pasiwnaqa piw God pep ki'taqat akw pan lavayhtiñwu. ²²Pu hak òveqatsit akw òqalat lavayiy pasiwnaqa hapi God moñw'atsvewayat akw pan lavayhtiñwu, pu put ep tsokiwtaqat akw'a. ²³Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! uma pi umuh'uyiy añqw nēnevenit pakwūt-sikivo sun oyit God aw noyañwu; nikañw soq God tutavoyat pas pāvanyaqat uma ayo yuykuya; uma sinmuy amuñem suan hin yukuyaniqey qe'toti; uma ñasta nūokway'yuña; uma qa suan hinwisa. Uma as pāvanyaqat tutavot añ ahsupoq hinwisnikañwo, pu it qa pas qatuvosnihqat añ piwu. ²⁴Uma hihtu qapostalkahkañw tūtsamyaqamu! pas uma totophohyat òviy kūyit tsahkwakinkahkañw, it himuvohkot pōlay'taqat kwukwú'ya. ²⁵Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma kuyapkuyit, sen tsaqaptat òvaqey-sa kwañw'ewakwnihqat anyuña, nikañw soq hihta

tukwhanayaniqey-sa tunatyawyuñwa, Pu uma qanamítuyqawi'yuññwu. ²⁶Um qapostal Pharisee-sino, um mohti uhkuyapiy ahsonñaq w kwanw'ewakwtaqw, pam òvaqe piw kwanw'ewayni. ²⁷Is ohi uma tutavot tütutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma tütumit qötsálwiyuñqat anyuñwa. Pay as antsa pi pam òvaqe lomasosniwa; noqw pi ahsonve sinmuy òqaam añ opom'iwyuñwa, pu sohsoy himu toyoy'eway'o. ²⁸Noqw pan uma suovaam pay suan hinyuñqey nuhtumi namtaknaya; nikañw uma pan atsáy'kahkañw qa súanhinwisa.

Jesus Predicts Their Punishment

(Lk. 11.47-51)

²⁹Is ohi uma tutavot tütutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma pi Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy amuñem tuamhqölöt lomahinyuñqat yuykuya, pu añ hakimuy súanyuñqamuy haqe' tūam'iwyuñqat añ aw nukwáñwsonilantotaqe, ³⁰Pañqawñwu: Pas as itam itanamuy qatsíyamuy ep yēse', soon amumum Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qöqyani. ³¹Yan uma Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qöqyaqamuy tímatnihqey nāsuñputsni'yuñwa. ³²Taay! Huvam umunamuy hihta yayhnayaqat aw antsatsnaa. ³³Uma lölöqañhtuy amunuñqamu, uma tsütsu'tuy aniwñmatu! ya uma hin qöhit aqw maspiwyaniquey añqw ayo nõñakni? ³⁴Pantaqw öviy meh! Nu hapi umumi lavay'a'yatuy hönani, pu suan wuwni'yuñqamuyu; pu tütutuqaynayaqamuy nu umumi ayatani. Noqw haqawatuy uma qöqyani; pu haqawatuy nahoyehtsit aw múayani; pu haqawatuy uma umuhtsotsvalkiy añ a'nö wuvahtotani, nen añ aqwhaqami kitsókinawit pumuy okiwsahsanyani. ³⁵Noqw God umuy hapi tukopani, sohsoqmuy suan hinwisqamuy umunam qöqyaqat ahpiy'o, it súantaqat Abel qatsíyat ep'e, pu añk yesqamuy piwu, pu Barachias tiyat Zacharias yan mätsiwhqat qatsíyat ep'e. Ura uma God kiyat-nikañw pu hom'oyvihkat pumuy amuhtsave put nínaya. ³⁶Pas antsa nu umumi pañqawni: God pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumi sohsoq it yantaqat ep nāoyni.

Jesus' Love for Jerusalem

(Lk. 13.34-35)

³⁷Is ohi úmaa, Jerusalem ep sínomu! Is ohi umuñemi! Uma Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qöyantotaqamu, pu umumi ayatiwyaqamuy tatatupqöyantotaqamu! Pas as nu hihsakishaqam umuy tsovalani, kowakowuhti timuy masay atpikaqe tañatañwuqat pan'i; noqw uma qa nānakwha. ³⁸Meh! God umuhkiy pay tatamhta. ³⁹Pi nu umumi pañqawni: Pay uma yahpiy haqahpiy soon inumi yórikyani. Nikañw ason hisat aw pituqw, uma pañqawni: Tutuyqawhqat natñwaniyat añ pitutoqa nam tayawintiwa, uma kitotani; nen pep pu' uma inumi piw yórikyani.

Jesus Speaks of the Destruction of the Temple

(Mr. 13.1-2; Lk. 21.5-6)

24 ¹Pu Jesus pañqw yamakt, God kiyat añqw ahpiy'o; noqw put aw nánatuwnayaqam God kiyat ep añ kiiwyuñqat put aw mahtaknayanique put aw öki. ²Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma sohsok it añ qa täyuñwa? Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay nāt pas qa haqam i' owa nāp qeniy epni. Pas sohsoy sahpukniwni.

Troubles and Persecutions

(Mr. 13.3-13; Lk. 21.7-19)

³Noqw pam tsomot Olivet epeq qatuqw, put aw nánatuwnayaqam pay nanalt put aw ökihqe aw pañqaqwa: Um itamuy āawnani: Ya ii hisat yaniwhtini? Pu uñ hisat pítuniqat himu put tuawi'tani, pu qatsit sohtiniqata? ⁴Noqw Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Uma tunatyaltotini; noqw qa hak umuy ūnatoynani. ⁵Taq nāt kaysiwhqam inatñwaniy aw yankahkañw öke', pañqaqwani: Nu' hapi Christ kitotani, nen kaysiwhqamuy ūnatoynayani. ⁶Pu uma nāqöyiwuy yāvaqnihqat nanvotyani, pu umuhhayhke' nāqöytaqw uma nanaptani. Nikañw uma qa hin unañwtotini. Pi pay pam pāvantaqa pas soon qe'ni. Nikañw pay hapi nāt qa pep so'ñwamiq pítuni. ⁷Pi añqe' hihtuwat sinom hihtuywatuy sinmuy amumi wuñkuyamantani. Pu moñwtunaty suk w moñwtunatyat ehpewhtimantani. Pu hāhaqe' tsönösqatsini, wukotuyhqatsini, pu tutskwa tayayaykuni. ⁸Ii hapi hīhihta kānanvotpit yayhniata. ⁹Noqw sinom sohsoyam umumi qa suhtaq'ewyani, uma isinomniqw öviy'o. Noqw puma umuy okiwsahsanyat, umuy qöqyani. ¹⁰Noqw pahsat pu kaysiwhqam tuptsiwniy añqw lasye', nānami qa suhtaq'ewyani. Noqw sūka suk w momñwituy aw mātapni. ¹¹Noqw kaysiwhqam hoñve', Tutuyqawhqat lavay'aymatnihqey atsáy'kahkañw kaysiwhqamuy ūnatoynayani. ¹²Ephaqam qaanhtipu tūwaqatsit añ ahsupoq kúrukiwmani, noqw öviy kaysiwhqam nami'nañway añ peveltotini. ¹³Noqw pay yūmosa añ kuytaqa hapi ayo yámakni. ¹⁴Noqw isinom tūwaqatsit añ ahsupoq it lomatuawit yuaatotaqw, sinom sohsoyam nanaptani. Noqw pep pu' so'ñwamiq pítuni.

The Awful Horror

(Mr. 13.14-23; Lk. 21.20-24)

¹⁵Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat Daniel yan lavayhti: Hak nuhtsel'ewaynihqa tükiqötaniqa wunuptuni. Añ tūñwantaqa māmatsni. Noqw öviy ason uma put God kiyat pas himunihqat ep wúnuhqat aw yórikyaqw, ¹⁶Pep pu' ima Judeat añ yesqam tuhtukwimi qatqani. ¹⁷Pu i' hak kits'oveqnihqqa pañqw hāwe', nawus soon hihta öviy ahpami papkini,

súwayaniqe öviy'ö. ¹⁸Pu i' hak pasve hinnumqa soon yuwsiy öviy kîmini. ¹⁹Noqw hisat aw pituqw, pep hapi pu' haqawat añ nö'yiwyuñqamuy, pu yōyōnayaqamuy kurs hin watqaniqamuy amuñem pas is óhini. ²⁰Noqw pas pay okiw uma qa tömō' watqaniqey öviy Umunay aw tüvínlalwani, piw qa nasuñwintalōnnit ep'e. ²¹Taq pep aw pituqw, qaan'ewakw kánavotpini, pas tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqw pew pahsavo qa hisat pan hiniwhitiqat pan'i, pas qae, piw soon hisat pāpu paniwhitini. ²²Noqw as talōnwintihwqa qa pelvotiqw, soon hak ayo yámakni. Noqw pay hapi Tutuyqawhqat namoramuyatuy amuñem tunatyat ahpiy pam pelvotini. ²³Pep pu' ason kurs hak umumi, Meh, yep Christ kitaqw, sen Ayamo, kitaqw uma qa tūtuptsiwani. ²⁴Taq nāt hakim Christ-nihqey nātsokani'yuñqam mātaqtotini; pu Tutuyqawhqat lavay'aymatnihqey nātsokani'kahkañw hoñvani, qa pūmayakañwo; nen hihihita kātatayhpit hihta tuawi'taqat hintsatskani, pas qaōwihintaniqw öviy kurs as hin pasiwtaniqw hikis pi añ Tutuyqawhqat namoramuyatuy ūnatoyñayani. ²⁵Noqw meh, uma hapi pay nanapta, ispi nu añwu pay umuy put āawnaq'ö. ²⁶Paniqw öviy kurs puma umumi Meh, taq pam qayēsiwhpuve qatu, kitotaqw, uma qa awhaqamiyani; sen Meh, pam yūpaveq qatu, kitotaqw, uma qa tūtuptsiwani. ²⁷Pi hōpaq talwihpiki tēveñehaqami mātaqtiñwu; noqw pay hapi pantani hisat Nu, Sinot Tiat, pītuniq'ö. ²⁸Pi haqam himu mokput tokoatniqw, pañso wiwsokt tsovaltiñwu.

The Coming of the Son of Man

(Mr. 13.24-27; Lk. 21.25-28)

²⁹Noqw pahsat put kánavotpit atsve āpiy pay tāwa qa tālawvani, pu müyawuy añqw qa talni, pu sōtu tokpelat añqw lōhōhöykuni, pu övaqe hihimu öqala tayayaykuni. ³⁰Noqw pahsat pu himu tokpelat epeq māsiltini, nuy Sinot Tiyat pītuniqat tuawi'taniqee. Noqw pahsat pu tūwaqatsit ep sohsoyam nanāpwat sinom tsaykitani; noqw pu Nu, Sinot Tiat, öqalat yankañw, qaan'ewakw son'iwkañw, övaqe öomawhtuy akw hawtoqw, puma nuy tutwani. ³¹Noqw itötöqpi a'nö töqtiqw, nu ihoñviaymuy añqe' ayatani; noqw puma inamoramuy tūwaqalvoqhaqami yesqamuy nānan'ivaqw tsovalayani.

The Lesson of the Fig Tree

(Mr. 13.28-31; Lk. 21.29-33)

³²Taay, kurs uma nōnvospaltsokit hihta tuawi'taqat nanaptani. Put nantaqaat palmokte' sákawsate', nahpi'wisq, kurs tal'anwhayinwtiqat uma nanaptañwu. ³³Noqw pan hapi uma sohsok iit hihta aw yórikye', soon pas nu hisat pītuniqat uma nanaptani. Pep hapi nu soñawnen hötsíwhpeq wúnuhqat uma nanaptani. ³⁴Pas antsa nu umumi pañqawni: Soon nāt ima sinom tūtuwayaqw, pay ii sohsoy yaniwhitini. ³⁵Pay tokpela, pu tūwaqatsi tūwayani; nikañw ilavayi hapi pas soon tūwayani.

No One Knows the Day and Hour
(*Mr. 13.32-37; Lk. 17.26-30, 34-36*)

³⁶Nikañw hisat aw pítuniqat, pu haqe' qalawmaqwhaqamniqat hapi qa hak navoti'ta. Pas qae, òveqatsit ep hoñvia'yam hikis qa navoti'yuñwa. Pas Ina nāla put navoti'ta. ³⁷Noqw ura Noet qatsíyat ep hin hiniwhtiqat pay hapi piw pantani hisat Nu, Sinot Tiat pítuniqat ep'e. ³⁸Pay ura nāt qa pātsikq, sinom nōnova, pu hihikwya; nōmalalwa, pu puwsuñwlawwa, hisat Noet pākihut aqw pākihqat aw pahsavoo. ³⁹Nihqe puma qanavoti'yuñqe pātsikq, puma sohsoyam sūlawhti. Noqw pay piw hapi pantani hisat nu' Sinot Tiat pítuniqat ep'e. ⁴⁰Pep pu' hakim lōyōm haqam pasveni; suhka wikiwñq, suhka akwsiñwñi. ⁴¹Pu hakim lōyōm wuhtit nūmantani; suhka wikiwñq, suhka akwsiñwñi. ⁴²Pantaqw òviy uma tunatyawyuñwñi, taq Umuhtutuyqawhqa hisat pítuniqat uma qa navoti'yuñwa. ⁴³Noqw uma it navoti'yuñwñi: Pi as ki'taqa uyiñwut hísatniqw pítuniqat navoti'te', soon qa tūwalani, nen soon put kiyat haqe' aw pākiniqw pam pánani. ⁴⁴Paniqw òviy uma pās moñwvas'iwyuñwñi; taq uma nāt qa pan wūwantotaqw, nu', Sinot Tiat pítuni.

The Faithful or the Unfaithful Servant
(*Lk. 12.41-48*)

⁴⁵Taa. Ya hak haqam hihta añ suan hinmaqā suan wuwñi'taqa tumal'aya? Put hapi moñwi tumalsuñwamuyatuy amumi moñwtapq, pam pumuy añsakis tunōshuylawñi. ⁴⁶Kurs moñwi hisat ahoy pite', put nāt suan tumalay'maqat aw yorikq, pam hahlayhpit epni. ⁴⁷Pas antsa nu umumi pañqawñi: Put moñwíat pas soon put qa sohsok hihta himuy aw moñwtapni. ⁴⁸Nikañw kurs as pam tumal'aya qahopinen, pam unañwpeq pañqawñi: Imoñwi pítuniqey pas nāt haqami tavi'ma, kítani. ⁴⁹Nen pu' tumalsuñwamuy wuvahtivakañw, pu honaqkuyit akw hōnaq'iwyuñqamuy amumum tūmoykañw, pu hihikwñi. ⁵⁰Pu pam qa hin pan wūwankañw, moñwiy qa nuhtay'taqw, ⁵¹Pam pite' put pavan pas a'nō sivantoyñani. Noqw pam nawip'ew hinyuñqamuy amumum nātuwiwñi. Pep a'nō tsaykitiwñi, pu tama ñuritiwñi.

The Parable of the Ten Girls

25 ¹Pahsat pu òveqatsit añqw moñwtunatyā hakimuy pakwtnihqamuy mámanhtuy amuntani. Puma wihqōhiy òmahtota, möönañwhtiniqat ahsawvawisa. ²Noqw pumuy amuñaqw tsívtotnihqam wuwñi'yuñqw, pu tsívtotnihqam qa wuwñi'yuñwa. ³Qa wuwñi'yuñqam wihqōhi'wiskahkañw, tövukuyit qa maskay'wisa. ⁴Noqw wuwñi'yuñqam wihqōhi'wiskahkañw, tövukuyit hihta añ küyi'wisa. ⁵Noqw möönañw nawutsnaqw, puma sohsoyam puwso'qe tokva. ⁶Noqw suhtokihq hak a'nō pañqawu: Meh, möönañw

añq'ö, huvam ahsawvawisaa. ⁷Pahsat pu puma mamanht sohsoyam hoivage, wihqöhü aw hintsatsna. ⁸Noqw qa wuwni'yunqam wuwni'yunqamuy amumi pañqawwa: Itamuy umuhtövükuyiy añqw maqayaa, taq itahwihqöhi tökiwwisa. ⁹Noqw wuwni'yunqam lavayhtotiqe pañqawwa: Sóoni, taq ka itamumi nan'ivo qa aptsiwatani, tis pi uma huhuyayaqamuy amumiye', nennem tuiyani. ¹⁰Noqw pumuy nāt tuiwisq möönañw pitu; noqw ima moñwvas'iwunqam put amum nāñuiwniqat ep nöwihqat aw yuña, noqw ihpoq uhtsilti. ¹¹Atsve pu' mimawat mamanht piw tuwat ökihqe, pañqawwa: Moñwi, Moñwi, itamuñem hötaa. ¹²Noqw pay pam lavayhtiqe pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Nu umuy hakimuy qa tuwi'ta. ¹³Yantaqw öviy uma tunatyawyuñwni, pi uma hisat talönvaqat, pu haqe' qalawmaqwu nu' Sinot Tiat pítuniqat qa navoti'yunwa.

The Parable of the Three Servants

(Lk. 19.11-27)

¹⁴Pi nu hakiy haqami yāvöqnihqat antani. Pam hak tumal'aymuy wāñwayhqe, amumi hihta himuy noa. ¹⁵Nihqe sukw aw tsivót-sikip sōmorit sivat oya, nit pu sukw aw löp sōmorit sivat, nit pu sukw aw süp sōmorit sivat, hin nanāpwat akw moñwvástotiniqat pan pakwāmna; nit pahsat pay haqami nakwsu. ¹⁶Pahsat pu i' tsivot-sikip sōmorit sivat ömahtaqa ahpiynihqe, put akw huhyaqe, put aw tsivót-sikip sōmorit sivat höyokna. ¹⁷Pu i' löp sōmorit sivat ömahtaqa piw put anhtiqe, löp sōmorit sivat put aw höyokna. ¹⁸Noqw pu süp sōmorit sivat ömahtaqa ahpiynihqe, tutskwave hañwat, pañsoq moñwiw sivatay tupka. ¹⁹Pu ahpiy wūyavotiqw, pumuy moñwíam pítuhqe, pumuy amumi put ep pohta. ²⁰Noqw öviy i' tsivót-sikip sōmorit sivat ömahtaqa pítuhqe, piw tsivót-sikip sōmorit sivat kívahqe, pañqawu: Moñwi, ura as um tsivót-sikip sōmorit sivat inumi noa, noqw meh, nu put aw tsivót-sikip sōmorit sivat höyokna. ²¹Noqw put moñwíat aw pañqawu: Um súanhti, um lolma qa paysoq hintsakqa tumal'aya, um tsa' tuwanit ep qa paysoq hintsaki. Noqw öviy nu un pavan wūhaq tuwanit aw moñwtapni. Um uhmoñwiw amum hahlayni. ²²Pu tuwat i' löp sōmorit sivat ömahtaqa pítuhqe aw pañqawu: Moñwi, ura as um löp sōmorit sivat inumi noa; noqw meh, nu löp sōmorit sivat put aw höyokna. ²³Noqw put moñwíat aw pañqawu: Um súanhti, um lolma qa paysoq hintsakqa tumal'aya; um tsa' tuwanit ep qa paysoq hintsaki. Noqw öviy nu un pavan wūhaq tuwanit aw moñwtapni. Um uhmoñwiw amum hahlayni. ²⁴Pahsat pu i' süp sōmorit sivat ömahtaqa pítuhqe, pañqawu: Moñwi, nu ümi navoti'taqw, um a'nö unañway'ta; nihqe um haqam qa uyht ep höqñwu, pu haqe' poshumit qa tsalakin'uyht añ hihta tsovalañwu. ²⁵Noqw nu un mamqasqe, öviy ahpiynihqe, uhsivay tutskwave tupka; noqw meh, yep uhsiva. ²⁶Noqw put moñwíat lavayhtiqe put aw pañqawu: Is okiw um hak qahopi, naöntumal'aya! Pas as um inumi navoti'taqw, nu haqam qa uyht

ep höqñwunikañw, pu haqe' poshumit qa tsalakin'uyht pañ tsovalañwu. ²⁷Himu pi um sivat aw tunatyawyuñqamuy amumi isivay óyanikañwo; noqw nu hisat pite', isivay ep sivit enañ ömahtani. ²⁸Pahsat pu tumal'aymuy amumi pañqawu: Huvam sivat nawhkiyaa, nen pakwút-sikip sōmorit himuy'taqat put maqayaa. ²⁹Pi hakiy himuy'taqat aw himu noiwmantani, noqw pam hihta nihti'tamantani; nikañw hihta öwihimuy'taqw, hiki pam put nawhkiwñi. ³⁰Pu uma it ñasta apit tumal'ayat ihpo qatālat awhaqami tūvayani; pep tsaykitiwñi, pu tāma ñuritiwñi.

The Judgment of the Nations

³¹Ason nu' Sinot Tiat sohsokmuy ihonvia'yamuy tsamkañw, lolma tälawnway'kañw pite', pep pu' nu pas kaptsi'tiwkañw, imonw'atsveway ep qatuptuni. ³²Noqw sohsoyam hihtu nanāpwat sinom inutpipo tsovaltini; noqw nu pumuy pep ñāhoysikani, lālayhqa kanelmuy kakapirstuy amuñaqw tsikañwuqat pan'i. ³³Nen nu kanelmuy iputvaqewat óyani, pu kakapirstuy isuyvaqewata. ³⁴Nen nu iputvaqewat tsovawtaqamuy amumi pañqawñi: Huvam pewayaa, Inay añqw hahlaywaqamu; nen uma umuhmoñwiw umeñem hihta na'sastaqat makiwyani, tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqaw umuñem na'sastiwhqat put'a. ³⁵Pi ura nu tsōnmokiwtaw, uma nuy nopnaya; nu pānaqmokiwtaw, uma nuy hikwnaya; nuy kurs hákiyñiqw, uma nuy pās taviya; ³⁶Nuy qa yuwsitaw, uma nuy yuwsinaya; nuy tūtuyhq, pu sivikive pakiwtaw, uma nuy pohtaya. ³⁷Pahsat pu ima suan hinyuñqam lavayhtote', pañqawñi: Moñwi ya hisat uñ tsōnmokiwtaw, itam uñ tutwaqe nopnaya; uñ pānaqmokiwtaw, itam uñ hikwnaya? ³⁸Ya hisat um kurs hákiyñiqw, itam uñ tutwaqe pās taviya, uñ qa yuwsitaw, uñ yuwsinaya? ³⁹Pu ya hisat um tūtuyhq, pu sivikive pakiwtaw, itam uñ tutwaqe uñ pohtaya? ⁴⁰Noqw nu lavayhte', amumi pañqawñi: Pas antsa nu umumi pañqawñi: Pay uma imuy itupkomuy amuñaqw hihtawat sushin'ewakw aw pan unañwtapye', uma inumi unañwtapyañwu. ⁴¹Pahsat pu nu imuy isuyvaqewat tsovawtaqamuy amumi pañqawñi: Huvam inuñaqw ahpiyaa, uma God itsivuyat akw nankiwakw hinhtotiqamu. Qōhit qa tsohtso'ñwuqat aqw uma maspiwyani, it qōhit Nukpanat énem-nikañw pu hoñviaymuyatuy amuñem na'sastiwhqat aqw'a. ⁴²Pi ura nu tsōnmokiwtaw, uma nuy qa nopnaya; nuy pānaqmokiwtaw, uma nuy qa hikwnaya. ⁴³Ura nu kurs hákiyñiqw, uma nuy qa pās taviya; qa yuwsitaw, uma nuy qa yuwsinaya; nuy tūtuyhq, pu sivikive pakiwtaw, uma nuy qa pohtaya. ⁴⁴Pahsat pu puma tuwat lavayhtote', pañqawñi: Moñwi, ya hisat um tsōnmokiwtaw, pu pānaqmokiwtaw, sen kurs hákiyñiqw, sen qa yuwsitaw, sen tūtuyhq, sen sivikive pakiwtaw, itam uñ tutwakañw ūmi qa unañwtapya? ⁴⁵Pahsat pu nu lavayhte', amumi pañqawñi: Pas antsa nu umumi pañqawñi: Pay uma imuy amuñaqw

sushin'ewakw aw qa unañwtapye', uma inumi qa unañwtapyañwu.
 46Noqw ima hapi sivihpit sútsepniqat aqwyani; noqw suan hinwisqam qatsit qaso'taqat awyani.

The Plot against Jesus

(Mr. 14.1-2; Lk. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Noqw Jesus yan lavayiy yúkuhqe, pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu; ²Uma navoti'yunqw lötök hapi ura amutsva-yūmosanihqat ep nōviwniqat aw pítuni. Noqw ep hapi nu' Sinot Tiat momñwituy amumi mātaviwhq, puma nahoyehtsit aw nuy muayani, kita. ³Noqw ephaqam hakim pavansinom hakiy Caiaphas kiyat ep tsovalti, God awwat susmohpeq moñwit kiyat ep'e-ímaa: God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu tutavot tutuqaynayaqam-niqw, pu sinmuy amuñaqw wukw'a'yamu. ⁴Nihqe hin as puma nanauyve Jesus nuaye' ninayaniqey pavasiwnaya. ⁵Nit pay pañqaqwa: Pay qa nōviwhqat epni, taq ka sinom qaunáñwtalawvayani.

Jesus Anointed at Bethany

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Noqw Jesus Bethany ep hakiy tokoplelet tütuyñwuqat Simon kiyat epniqw, ⁷Pumuy nōnovaqw, hak wuhti wihkuyit kwanwáhovaqtuqat a'nō hihkay'taqat hihta añ küyiwtaqat yawkañw ep paki, wikorot hihta owat alabaster añqw yukiwtaqqa añ küyiwtaqata; nihqe wikorot yōhage, Jesus qötöyat aw wihkuyit wūta. ⁸Noqw Jesus aw nánatuwnayaqam aw yórikyaqe, qayan unañwtotiqe pañqaqwa: Ya i' wihkuyi hinoqw paysoq hovalniwa? ⁹Añwu ka as pam wūhak öviy huyiwe', añ ökiwyunqamuy amumi noiwnikañwo. ¹⁰Noqw Jesus hiñqaqwaqat navoti'taqe, öviy pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw wuhtit unañwmokintota? Pam inumi lolmat tumalta. ¹¹Uma pi pay ökiwyunqamuy sutsep oyi'yunwa; nikañw uma nuy qa sutsep tavi'yunwini. ¹²Pam nuy ásnaniqe öviy it wihkuyit itokoy aw wūta, nuy tūamiltiniqat öviy'o. ¹³Nu umumi pas antsa pañqawni: Tūwaqatsit añ ahsupoq haqam i' lomatuawi yuaatiwhq, pep i' wuhti yep hinhtiqw pam piw yuaatiwini. Sinom it akw put u'ni'yunwini.

Judas Agrees to Betray Jesus

(Mr. 14.10-11; Lk. 22.3-6)

¹⁴Pahsat pu pakwt löq sihkay'taqam put aw nánatuwnayaqamuy amuñaqw suhka, Judas Iscariot yan mätsiwhqa, God awwat mohpeq momñwituy amumii, ¹⁵Nihqe amumi pañqawu: Ya uma nuy hihta maqayani, nu put umumi mātappq'ö? Noqw puma sunat pakwt sihkay'taqat qötsásivat put maqayaniqey aw pasiwnaya. ¹⁶Noqw pahpiy pu' pam put amumi mātapniqey qenihevi'ta.

Jesus Eats the Passover Meal with His Disciples
(*Mr. 14.12-21; Lk. 22.7-14, 21-23; Jn. 13.21-30*)

¹⁷Noqw qapeken'oyvut pölavikit nöwiwñiqat sūs talönni'taqw, Jesus aw nánatuwnayaqam put aw ókihqe aw pañqawwa: Ya itam haqam aw hintsatsnaqw, um pep ura Amutsva Yūmosanihqat ep nöwiwñiqat nösniquey nāwakna? ¹⁸Noqw pam pañqawu: Uma kīminen it hakiy tāqat aw pañqawni: Tūtutuqaynaqa yan lavayhti: Ituwaniy aw pitu. Noqw nu as uhkiy ep amutsva-yūmosanihqat ep nöwiwñiqat inumi nánatuwnayaqamuy amumum nösnī. ¹⁹Noqw löyöm put aw nánatuwnaqam awnihqe, Jesus amumi hin tutaptaqat anhti; nihqe puma ura Amutsva Yūmosanihqat ep hintsatskiwhqat pās aw hintsana. ²⁰Noqw tapkiqw, pam pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy amumum tunösvoñat aw qatuptu. ²¹Noqw pumuy nōnovaqw, pam pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Uma haqawa nuy momñwituy amumi mātapni. ²²Pahsat puma pas qahahlayhtotiqe, nanāp put aw pañqawwa: Tutuyqawhqa, ya nu'ni? ²³Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Inumum tsaqaptat aqw may morstoynaqa hapi nuy momñwituy amumi mātapni. ²⁴Pi tutuveni Sinot Tiyat hin lalvayhqat nu pan yep qatsit añqw ahpiyni. Noqw pay i' hak momñwituy amumi nuy mātapniqat eñem pas is óhini. Pay pi as tatam pam qa tiltiwhq put eñem lolmani. ²⁵Noqw i' Judas put momñwituy amumi mātapniqa lavayhtiqe pañqawu: Tūtutuqaynaqa, ya nu'ni? Noqw Jesus put aw pañqawu: Um súañqawu.

The Lord's Supper

(*Mr. 14.22-26; Lk. 22.15-20; 1 Co. 11.23-25*)

²⁶Noqw pumuy nōnovaqw, Jesus pölavikit kwusut, put ep hahlayhtit, yoñoytat, aw nánatuwnayaqamuy put huytat pañqawu: Huvam it ómahtote' nōnösaa; i' hapi itoko. ²⁷Pu pam kuyapkuyit kwusut, ep hahlayhtit, pumuy amumi put tavi, nihqe amumi pañqawu: Uma sohsoyam it añqw hikwyani. ²⁸I' hapi iuñwa; pam kaysiwhqamuy amuñem puhuvasiwnit pasiwnaniqe munvaniwa, pu pumuy qaanhtipuyamuy ayo yúkuniqee. ²⁹Nikañw nu umumi pañqawni: Pas nu soon yep qatsit ep ovauyit aniwniyat añqw hikwni. Nikañw qatsit nātoniqat aw pituqw, Inay moiñwtunatyayat ep nu umumum puhuovalalat añqw hikwni. ³⁰Noqw puma tayawinpit tawlalwat, pañqw nöña, Olivet tsmot aqwyaniqee.

Jesus Predicts Peter's Denial

(*Mr. 14.27-31; Lk. 22.31-34; Jn. 13.36-38*)

³¹Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pu' tōkilat ep uma sohsoyam inutsviy unañwso'ni; pi ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat yan put eñem pēna. Nu kanelmuy tumalay'taqat nīnani; noqw kanēlom ahtsavalni, yan'i. ³²Nikañw ason nu ahoy tātaye', añwu pay umuhsavo Galileet aqwni. ³³Noqw Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Pay nāmahin

sohsoyam utsviy unañwso'q, pas nu' soon panhtini. ³⁴Noqw Jesus put aw pañqawu: Nu ūmi pas antsa pañqawni: Pay pu' tōkilat ep nāt taqakowāko qa tōtqiww, um nuy qa tuwi'taqey pāyis pañqawni. ³⁵Noqw Peter put aw pañqawu: Nāmahin pi nu umum mokni nu un qa tuwi'taqey pas soon pañqawni. Noqw sohsoyam Jesus aw nānatuwnayaqam put an lavayhtoti.

Jesus Prays in Gethsemane
(*Mr. 14.32-42; Lk. 22.39-46*)

³⁶Noqw pam pumuy tsamkañw, haqami Gethsemane yan mātsiwhqat aw pitu, nihqe pam pumuy amumi pañqawu: Uma hāk inuhsavo yep yesq, nu ayohaqaminen Inay aw nāwaknani. ³⁷Pu pam Peter-nit, pu Zebedeet tiyotimuyatuy tsamkañw, ahpiynihqe, pahsat pu pas qa hahlay'iwmañw, pavan putuiwma; ³⁸Nihqe pumuy amumi pañqawu: Pas iunañwa qahahlayi, pas mómokqat pan'i. Uma hāk yepye', inumum tunatyawyuñw. ³⁹Pu pam ahpiy híhin yūmonit, pep tayway aqw tutskwani yēvat, nāwaknaqe pañqawu: Taay, Inaa, kurs pay hin pasiwtaniqw, pay i' kānavotpi inuhpiy ayoni. Nikañw pay qa nuy hin nāwaknaqw pantani; pay uhtunatyā antani. ⁴⁰Pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amuminihqe, pumuy tokqamuy tuwa; nihqe Peter aw pañqawu: Is ohi! Ya pas uma soon tāwat añqe' sūs qōniltiqat pahsavo inumum tunatyawyuñw? ⁴¹Uma tunatyawkañw nānawaknani, nen qa unaheviwyani. Pay as hakiy tunatyāat pas antsa su'qawtañwu; noqw pay tokoat nānahtsovi. ⁴²Pu pam pañqw ahpiynihqe, nāwaknaqe pañqawu: Kurs i' kānavotpi pas soon inuhpiy ayoniniqw, nuy put añ kuyvaniqat um pan nāwaknaqw, pay nam uhtunatyā antani. ⁴³Pu pam amumi pituqw, pay piw tōka, pumuy pōsiam putuiwyuñqw ōviy'o. ⁴⁴Noqw pam pumuy mātap, piw ahpiynihqe, pāyisni'makañw nāwaknaqe, pay piw án lavayhti. ⁴⁵Pahsat pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amuminihqe, amumi pañqawu: Pay pi uma tōke', nānasuñwani. Pay aw pitu; noqw nu' Sinot Tiat qaanhinwisqamuy amumi mātaviw. ⁴⁶Huvam hoñvaa; itam ánwuyani; meh, nuy momñwituy amumi mātapniqa pitu.

The Arrest of Jesus
(*Mr. 14.43-50; Lk. 22.47-53; Jn. 18.3-12*)

⁴⁷Noqw nāt pam yuaataqw Judas, imuy pakwt löq sihkay'taqamuy amunaqw suhka pitu; noqw sinom qaan'ewakw hintaqam sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'kahkañw put amum öki, God awwat mohpeq momñwit-niqw pu sinmuy amunaqw wukw'a'yam pumuy ayatotaq'ö. ⁴⁸Noqw i' hak pumuy amumi put mātapqa pumuy amumi pañqawu: Nu hapi hakiy tsohtsonaqw, pam hápini. Uma put hūrs nuayani, kita. ⁴⁹Nit pahsat pay pam Jesus awnihqe aw pañqawu: Tütutuqaynaqa,

kitat put tsohtsona. ⁵⁰Noqw Jesus put aw pañqawu: Ikwatsi, ya um hinoqw añqö'? Pahsat pu puma Jesus awyaqe, put hürs ñuaya. ⁵¹Noqw meh, imuy Jesus ámumyaqamuy amuñaqw haqawa sipwuvahpi'kañw, put aw yohtokqe, put hórokna, God awwat sus mohpeq moñwit tūwikipat aw sáviknaqe, naqvuyat ayo tuku. ⁵²Noqw pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Uhsipwuvahpiy tukpuyat aqw pánaa; taq hakim sipwuvahpit akw hintsatskaqam sipwuvahpit akw súlawhtotini. ⁵³Nuy pan Inay aw tūvintaqw, pam āpiy pay pakwt löq sihkay'tasikip sōmorit amuhpenihqe hóyokiwtaqamuy hoñviaymuy inumi óyani. Ya um it pēvewna? ⁵⁴Nikañw kurs nu panhtiniqw, tutuveni hin aw antsaniwni? ⁵⁵Noqw pahsat pu Jesus sinmuy amumi pañqawu: Ya uma hakiy uyiñwut awyaqe öviy pas piw sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'kahkañw nuy ñuawisa? Ura nu nāqavo God kiyat ep tūtutuqaynaqw, uma nuy qa ñuaya? ⁵⁶Noqw Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy pēñiam soon qa antaniqw, öviy sohsoy ii yaniwhiti. Pahsat pu put aw nānatuwnayaqam sohsoyam put tatamhtotat watqa.

Jesus before the Council

(Mr. 14.53-65; Lk. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.13-14, 19-24)

⁵⁷Noqw Jesus ñuayaqam God awwat susmohpeq moñwit, Caiaphas yan mātsiwhqat, aw put wikya. Noqw tutavot tūtutuqaynayaqam-niqw pu wukw'a'yam piw pep tsovawta. ⁵⁸Noqw Peter yāvaqw Jesus añk hinma, God awwat susmohpeq moñwit kiyat aw pahsavoo; nihqe hoñvia'yatuy amumum ihpovewat qatuptu, hin hintaniqat yórikniqee. ⁵⁹Noqw ima God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu wukw'a'yat-niqw, pu sohsoyam pep tsovawtaqam Jesus ninayaniqey anyuñwa; nihqe öviy as put hihta atsátoynayaniqey hevi'yuñwa, ⁶⁰Nihqe qa hihta tutwa. Pi as kaysiwhqam put hihta atsátoynayaniqe ökikañw, qa sun lavayhtoti. Noqw nawis'ew hakim löyöm put hin atsátoynaniqe pitu; ⁶¹Nihqe pañqawu: I' hapi pañqawu: Nu God kiyat sahpuknat, pāyis tālat añ ahoy put aw yúkuni, kita. ⁶²Pu God awwat susmohpeq moñwi wunuptuqe, put aw pañqawu: Ya pay um qa hin it ep lavayhtini? Ya ima hihta uhpewi yuaata? ⁶³Noqw pay Jesus qa hiñqawu. Noqw God awwat susmohpeq moñwi lavayhtiqe, put aw pañqawu: Nu hapi ūmi pas pañqawni: Um pas God Qátuhqat atpip itamumi súañqawni: Ya uma pas antsa Christ God Tíata, i' moñw'asi'taqa? ⁶⁴Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay um súañqawu. Noqw nu ūmi pañqawni: Yahpiy pu' nu Sinot Tiat Sus'öqaltutuyqawhqat putvaqewat qatuptuni, pu tokpelat añ öomawhtuy akw nu hawhtoqw uma inumi yórikyani. ⁶⁵Pahsat pu God awwat susmohpeq moñwi itsivutiqe, yuwsiy tsikat pañqawu: Pam Hakiy pas káptsitiwhqat aqw qalomáhiñqawuy! Ya hinoqw pas piw nāt hak hin yuaatani? Meh, uma qalomálvayhtiqw aw tūqayyuñwa. ⁶⁶Uma hin wūwaya? Noqw puma lavayhtotiqe pañqawu: Pam mokiwy hihkay'ta. ⁶⁷Pahsat pu puma put taywami töhtota, pu may pölölni'kahkañw

wuvalalwa; noqw pētu mapqōlōy akw put wuvalalwakañw, ⁶⁸Aw pañqawa: Taay, um Christ, um itamuy āawnani, Ya hak uñ wuvahta?

Peter Denies Jesus

(Mr. 14.66-72; Lk. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Noqw Peter moñwkit ihpaq tukwñöyakiwtaqat ep qatu; noqw hak māna tumal'aya put aw pítuhqe, aw pañqawu: Um pi piw Jesus Galilee añqwnihqat ámuma. ⁷⁰Noqw pam sohsokmuy amutpik qa nakwhaqe pañqawu: Kurs um hiñqawlawu. ⁷¹Pu pam tuhöot aw yamakq, piw suhka māna put túwahqe, pep yesqamuy amumi pañqawu: I' pi piw Jesus Nazareth añqwnihqat ámuma. ⁷²Noqw piw pay pam qa nakwhaqe, pas öqalat lavayit akw pañqawu: Pay nu pas put tāqat qa tuwi'ta. ⁷³Pu ahpiy hihsavoniqw, put aqlaq hoñqam Peter awyaqe aw pañqawa: Pay pi um pas suyan piw pumuy amumuma, öviy pi uhlayiyi uñ suhputsni'ta. ⁷⁴Pahsat pu Peter pas öqalat lavayhtiqe pañqawu: Pay nu pas put tāqat qa tuwi'ta, kita. Noqw pahsat pay taqakowāko töqti. ⁷⁵Noqw Peter Jesus lavayiyat u'na; ura pam put aw pañqawu: Nāt taqakowāko qa töqtiqw, um päyis nuy qa tuwi'taqey pañqawni. Nihqe pam pañqw yámaqke, nāp hin nāvak'öyna.

Jesus Taken to Pilate

(Mr. 15.1; Lk. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 ¹Noqw qavoñvaqw, sohsoyam God awwat mohpeq momñwit, sinmuy amuñaqw wukw'aymuyatuy amumum Jesus ankiwakw yuaatota, put nīnayaniqee. ²Noqw puma put somyaqe, pahpiy wikyaqe, pep tutskwat aw moñwit, Pontius Pilate yan mätsiwhqat, aw put noaya.

The Death of Judas

(Acts 1.18-19)

³Pahsat pu Judas, momñwituy amumi put mātapqa, Jesus tüviwhq pan yórikqe pi ason qahahlayhtiqe, God awwat mohpeq momñwituy amumi-nikañw pu wukw'a'yamuy amuminihqe, sunat pakwt sihkay'taqat qötsásivat ahoy kivaqe, ⁴Amumi pañqawu: Pas kurs nu hakiy qa hihta ep hinhtiqat umumi mātapqe qaanhti. Noqw puma pañqawa: Noqw hinhtini? Pam pi pay uhpee. ⁵Noqw pam God kiyat ep qötsásivat tsálaknat, ahpiynihqe, haqam nāhaya. ⁶Noqw God awwat mohpeq momñwit qötsásivat añ pohpoñaqe pañqawa: Itam sivatatanpimi q put tañatote', qa súanhtotini, taq ura itam hakiy qatsiyat put akw tuiya. ⁷Nihqe puma put yuaaykuyaqe, haqe' tutskwat Tsaqavotlawhqat Tutskwaat yan túñwantiwhqat sívat akw tuiya, pep hakimuy qa pep sinmuy öoyyaniqe öviy'o. ⁸Noqw öviy pam tutskwa Uñwat akw Tuiwhpu nāto yan túñwantiwa. ⁹Noqw yan hapi Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jeremyt lavayiyat aw anhti; ura pam pañqawu: Pu puma sívat ömahtota, it pakwt sunat sihkay'taqat qötsásivat hakiy qatsiyat ep sisviyaqeyu. Pan hapi ima Israel-sinom put qatsiyat

hihkatoynaya. ¹⁰Nihqe put akw hakiy tsaqavotlawhqat tutskwayat tuiya, Tutuyqawhqqa inumi hin tutaptaqat pan'i. Yan ura pey'ta.

Pilate Questions Jesus

(Mr. 15.2-5; Lk. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹Noqw Jesus pep tutskwat aw moñwit atpip wunuwta. Noqw moñwi put tūvintaqe aw pañqawu: Ya um Jew-sinmuy moñwiamu? Noqw Jesus put aw pañqawu: Um súañqawu. ¹²Noqw God awwat mohpeq momñwit-niqw pu wukw'a'yam put hin nēveltoynayaqw, pam qa hiñqawu. ¹³Pahsat pu Pilate put aw pañqawu: Ya ima hihsa' hihta uñ tsotskanayaqw, um qa navota? ¹⁴Noqw pay pas pam qa hiñqawu. Noqw öviy moñwi put ep pas hin kurs wūwa.

Jesus Sentenced to Death

(Mr. 15.6-15; Lk. 23.13-25; Jn. 18.39–19.16)

¹⁵Noqw put nōviwhqat aw pituqw moñwi sinmuy amumi hakiy sivilawhqat mātapñwu, hakiy nānawaknaqw put'a. ¹⁶Noqw piw ép puma hakiy pas qahopímataknihqat siviñani'yūñwa, hakiy Barabbas yan mātsiwhqata. ¹⁷Noqw öviy puma sumitsovaltiqw, Pilate pumuy amumi pañqawu: Ya nu hakiy umumi mātapniqat uma nānawakna-sen Barabbas, sen it Jesus, Christ yan tūñwantiwhqata? ¹⁸Suyan pi puma qatsutsúyhqe öviy put aw Jesus noayaqw, pam mātsi'taqe öviy pañqawu. ¹⁹Noqw pam Jesus eñem hin yúkuniqey wūwankañw, moñw'atsveway ep qatuqw, put nōmaat put aw hakiy ayataqe pañqawu: Um put tāqat sūantaqat qa aw hintsakni; taq nu tōki tūmoklawhqe, put atsviy hihihita kānavota. ²⁰Noqw God awwat mohpeq momñwit wukw'a'yamuy amumum sinmuy pan unañwtoynayaqw, puma Barabbas tuhtui'ya, pu Jesus ninayaniqat pañqawu. ²¹Noqw moñwi lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Noqw nu hihtawat imuy lōqmuy amuñaqw umumi mātapniqat uma nānawakna? Noqw puma pañqawu: Barabbas awúy! ²²Noqw Pilate amumi pañqawu: Noqw nu panhte', Jesus Christ yan tūñwantiwhqat hintsanni? Noqw puma sohsoyam sáakmaqe, aw pañqawu: Nahoyehtsit aw múaa! ²³Noqw moñwi pañqawu: Ya hínoq'ö? Ya hihta qalomáhinhtiqw öviy'o? Pahsat pu puma pas sáakmaqe pañqawu: Nahoyehtsit aw múaa! ²⁴Noqw pay Pilate pumuy kurs hintsanniqw, nuñwu pay sinom pas qa unañwtalawvayaqw, pahsat pu pam kuyht, sinmuy amutpik mävaqtat, pañqawu: Nu hapi it tāqat qa hintaqat qatsíyat ep qa tukopniwtani. Uma pi put hin yukuyani. ²⁵Noqw pahsat pu sinom sohsoyam lavayhtotiqe pañqawu: Pay pi ason itam put qatsíyat ep tukopniwyani, pu itahtimu. ²⁶Noqw öviy pam pumuy amumi Barabbas mātavi. Nikañw pam solāwat aw Jesus mātapp, pam put qa sūs wuvahta. Noqw pahsat pu Pilate put nahoyehtsit aw multiniqat öviy pumuy amumi put mātavi.

The Soldiers Make Fun of Jesus

(Mr. 15.16-20; Jn. 19.2-3)

²⁷Pahsat pu moñwit solāwamat pavasiwhkimi Jesus wikyaqe, sohsokmuy suñwámuy put aw tsovalaya. ²⁸Nihqe puma put yuwsiyat nawhkiyat, palausimnit put usihtoyñaya. ²⁹Pu puma hihta kūtay'taqat nōlatotaqe, put qötösomtoynaya; nit pu putvaqw hopaqat matsvoñtoynayat, put aw tamötshoñvankañw, tututsiwyaqe, put aw pañqaqwa: Öqawmañwu Jew-sinmuy moñwíamu! ³⁰Pu puma put aw töhtota, pu hopaqat kwusuyaqe, put akw put qötöyat wuvalalwa. ³¹Yan puma put aw tututsiwyat, put usimnit nawhkiyat, nāp yuwsiyat put yuwsinayat, put nahoylehtsit aw muayanique öviy ahpiy wikya.

Jesus Nailed to the Cross

(Mr. 15.21-32; Lk. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³²Noqw puma kīnaqw nōnakwiskahkañw, hakiy Cyrene añqw tāqat Simon yan mätsiwhqat tutwa; noqw pam Jesus nahoylehtsiyat ikwiwtaniqat puma put tusoq'ayatota. ³³Pu puma haqami Golgotha yan tūñwantiwhqat aw öki. Pam Masqötviñka i'nihqe pam'i. ³⁴Noqw puma pep ökiqw, solāwam wine hihta a'nö tsivot enañ namiqwriwtaqat put hikwnayaniqw, pam put añqw yúkuhqe, hikwniqey qa nakwha. ³⁵Pep puma put nahoylehtsit aw muaya; pu puma yuwsiyat öviy nanavö'ya. Yan Tutuyqawhقات lavay'ayaat hin lavayhtiقات aw antsaniwa; ura pam pañqawu: Puma iyuwsiy nāhuyva, pu iusimniy öviy nanavö'ya. ³⁶Pahsat puma pep yesvaqe put tütuwala. ³⁷Nihqe put hin nēveltoyniwhqat pey'taqat put qötöyat atsve tsokaya. Noqw yan hapi pey'ta: I' HAPI JESUS, JEW-SINMUY MONWIAMU. ³⁸Noqw puma piw löqmuy uyiñwutuy put ahsaq nīnaya, nānap nahoylehtsit aw muayaqee. Suhka putvaqeniqw, pu suhka suyvaqee. ³⁹Noqw añ sasqayaqam put aw tututsiwyaya, qötöy wilankahkañwo; ⁴⁰Nihqe pañqaqwa: Taay, um God kiyat sahpuknat, päyis tālat añ ahoy aw kitanıqa, ayo nātavii! Pas pi um antsa God Tiatnen nahoylehtsit añqw hawni. ⁴¹Noqw amún God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu tutavot tütutuqaynayaqam-niqw, pu wukw'a'yam put aw tututsiwyaqe pañqaqwa: ⁴²Pas as pam pētuy ayo oyat, kurs hin ayo nātapni. Pas pi antsa pam Israel-sinmuy moñwíamnen, nahoylehtsit añqw hawhq, itam aw tütuptsiwani. ⁴³Kurs pi pam God aw yanta; pay pi God putnik, put ayo távini; himu pi pañqawu: Nu God Tíata. ⁴⁴Noqw ima uyiñwut put amum nahoylehtsit aw muiltiqam pay piw amún put aw hiñqawlawu.

The Death of Jesus

(Mr. 15.33-41; Lk. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

⁴⁵Noqw tāwanasaptiqw, añ ahsupoq qatālawva, tāwat atvelpetiqw aw pahsavoo. ⁴⁶Pu tāwat atvelpetiqw, Jesus pas tōnay añqe' a'nö pañqawu:

Eli, Eli, lama sabachthani! Pam God, Itutuyqawhqa, ya um hinoqw nuy tatamhta? i'nihqe pam'i. ⁴⁷Noqw haqawat pep hoñqam put nanaptaqe pañqawwa: Taq pam Elias wánwaylawu. ⁴⁸Noqw pahsat pay pumuy amuñaqw haqawa wárikqe, hihta söyatko'y'taqat (sponge) vinegar akw tsehkweknat, hopaqat epeq sönnat, put hikwniniqw maqa. ⁴⁹Noqw pay haqawat pañqawwa: Pay pantani; mátaqpi kurs Elias put ayo távinik pítuni. ⁵⁰Pu Jesus piw a'nö hinqawht, sohsok hikwsu. ⁵¹Noqw meh, God kíyat ep mötsáp'uhtsi öñaqw atkamiq tsiki, noqw tutskwa tayayayku, pu o'wa kwanamhti. ⁵²Pu tütuami hötsiltotiqw, kaysiwhqam God sinomat so'qam ahoy yesvaqe, tüamit añqw nöna. ⁵³Nihqe Jesus ahoy tātayhq, put atsve puma pas āantsawat kitsókit aw yuñqw, sinom kaysiwhqam amumi yórikya. ⁵⁴Noqw solāwamoñwi-niqw pu ima put amum Jesus tütuwalaqam tutskwat tayayaykuqw, pu hin hiniwhitiqat aw yórikyaqe, pavan pas tsātsawnaqe, pañqawwa: Pas antsa kurs as i' God Tíata. ⁵⁵Noqw kaysiwhqam momoyam pep yāvaqw aw täyuñwa. Puma Galileet añqw Jesus añk hinnumyaqe, eñem hihta hintsatska. ⁵⁶Noqw pumuy amuñaqw Mary Magdalene, pu Mary, James-nikañw pu Joses pumuy yúamu, piw Zebedeet timuyatuy yuámu.

The Burial of Jesus

(*Mr. 15.42-47; Lk. 23.50-56; Jn. 19.38-42*)

⁵⁷Noqw Jesus aw tuptsiwñi'yuñqamuy amuñaqw haqawa Joseph yan mätsiwa. Pam Arimathaea-kitsókit añq'ö, nihqe a'nö hihta himuy'ta. ⁵⁸Noqw tapkiwtaqw, pam Pilate aw pítuhqe Jesus tokoyat tuhtui. Noqw put tokoat put aw noiwniqat Pilate pañqawu. ⁵⁹Noqw tokoyat Joseph yawmaqe, kwanw'ewakw tusaqtontsatsakwmötsaput akw put mokahta; ⁶⁰Nit pu pam haqam owat ep puhutuamhqölöt himuy'taqey ep put tavi, nit tüamit hötsíwmiq wuko'wat hóyoknat, ahpiy'o. ⁶¹Noqw Mary Magdalene-niqw, pu suhkawa Mary tüamit ehpewi qatu.

The Guard at the Grave

⁶²Noqw totokat qavoñvaqw, God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu Pharisee-sinom Pilate aw ökihqe, aw pañqawwa: ⁶³Moñwi, itam u'nayaqw, ura i' nuhtumi hihhihta átsalawhqa nāto qátuhqe pañqawu: Nu ahpiy pāyis talq ahoy tātayni. ⁶⁴Taay, noqw öviy um pañqawhq, tüamit pāyis tālat aw pahsavo qaöwíhintani; taq ka put aw nánatuwnayaqam mihikq öke', put tokoyat haqami üuyi'wist, nuhtumi pañqawwani: Pam mokiwuy añqw ahoy tātayi, kitotani. Noqw pantaniqw, tis pas mohtiwat epnihqe qalomáhintani. ⁶⁵Noqw Pilate pumuy amumi pañqawu: Uma pi tuwalan'aymuy'yuñwa; uma ahpiyye', aw qaöwíyukuyani. ⁶⁶Noqw öviy puma ahpiyyaqe, tüamit qaöwihintsatsnayaqe, tuvoylat akw owat uhtayat, ep hakimuy tuwalan'o'ya.

The Resurrection

(Mr. 16.1-10; Lk. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 ¹Noqw nasuñwintalönnit añ ruhpaq, Sundayt aw pituqw, nāt qöyañwnuqsiwtaqwhaqam Mary Magdalene, sukwat Maryt amum tūamit aw kuyvato. ²Noqw meh, pas tutskwa a'nō tayayayku; pi Tutuyqawhqat hoñviayaat öñaqw hawhqe, hötsíwat añqw owat ayo mūmat, atsveq qatuptu. ³Noqw pas taywaat talwihpikit anta; pu pas yuwsiat nūvat an qötsa. ⁴Noqw tütuwalaqam put mamqasyaqe, pavan tururuykuyaqe, pas so'qey panhtoti. ⁵Noqw hoñviaya lavayhtiqe, wuhtituy amumi pañqawu: Uma qa tsawiniwtani. Pay nu navoti'taqw, uma Jesus ura nahoylehtsit aw multiqat hepnuma. ⁶Pam qa yep'e; pi pam ahoy tätayi, ura pan lavayhti. Kurs huvam pewnen, Tutuyqawhqat as haqe' qatsqat uma aw yórikni. ⁷Nen uma yañqw kaktaye', pam mokiwyu añqw ahoy tätayhqat put aw nánatuwnayaqamuy āawnani; Noqw meh, pay pam hapi añwu umupyeve Galileet aqwni. Ason pepeq uma aw tätayyani. Meh, nu hapi umuy āawna, kita. ⁸Noqw puma tsawiniwkañw, piw pas hahlaykañw, tūamit añqw ahpiy kaktayhqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumi tūawmaqe wari. ⁹Noqw puma pañsoniqw pi meh, Jesus pas nāp pumuy amuhsawwaqe pañqawu: Hakim hahlayñwu. Noqw puma put awnihqe, hokayat mavoqtat, aw naokiwhta. ¹⁰Pahsat pu Jesus amumi pañqawu: Uma qa tsawiniwtani. Uma yahpiyinen, itupkomuy amumi pañqawhq, puma Galileet aqwyani; nen ason pepeq inumi yórikyani.

The Report of the Guard

¹¹Noqw puma nāto pañsoniqw, meh, haqawat tütuwalaqam kīve ökihqe, hin hiniwhtiqat God awwat mohpeq momñwituy sohsok āawnaya. ¹²Noqw puma wukw'a'yatuy amumum tsovaltqie, hinhtotiniqey yuaatota; nihqe nihtiwtatqat sīvat solāwamuy huýtota, ¹³Pañqawkahkañwo: Uma hapi kitotani: Itamuy tokq, put aw nánatuwnayaqam mihikq ökihqe, put tokoyat haqami üuyi'wisa. ¹⁴Noqw ason kurs tutskwat aw moñwi it navotq, itam aw tütuyqawwe', umuñem qeni'totani. ¹⁵Noqw öviy puma sīvat ömahtotaqe, amumi hin tutaptotaqat anhtoti. Noqw i' yan lavayi nāt Jew-sinmuy amuhpa' yuaatiwa pewhaqami pahsavoo.

Jesus Appears to His Disciples

(Mr. 16.14-18; Lk. 24.36-49; Jn. 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁶Pahsat pu pakwt sükw sihkay'taqam Jesus aw nánatuwnayaqam Galileet aqwya, haqam tsomot Jesus pumuy amumi tutaptaqat pañsoq'a. ¹⁷⁻¹⁸Noqw Jesus pumuy amumi pituqw, puma put aw yórikyaqe pas

hihtatota. Noqw pay haqawat soq pēvewinhtoti. Noqw pam amumi pañqawu: Ina sohosk hihta ōveqatsit ep-nikañw pu tūwaqatsit epnihqat aw nuy moñwtavi. ¹⁹Noqw ōviy uma añqe' nankwuse', sopkawtaqamuy sinmuy tutuqaynayani, pu kūyit akw pumuy tuvoylatiwisni, Inay, pu Tiyat, pu Qahováriwtaqat Hikwsit, pumuy natñwaniyamuy aqw'a. ²⁰Nen puma itutavoy añ ahsupoq añ hinwisniqat uma pumuy tutuqaynayani. Noqw nu' hapi yūmosa umumum hinmani, yep qatsíso'ñwamiqhaqamii. Okiw antani.